

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİVE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK HALKBİLİMİ ARAŞTIRMACISI CAHİT BEĞENÇ'İN
ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALEV ÖZTÜRK

YARD. DOÇ. DR. ÜMRAL DEVECİ

MART-2012
MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK HALKBİLİMİ ARAŞTIRMACISI CAHİT BEĞENÇ'İN ESERLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

ALEV ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsünde

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 10.04.2012

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 09.03.2012

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ümral DEVECİ
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Baki Bora HANÇA

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

MART 2012
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 24/02/2012 tarih ve 544/3. sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 25/4 maddesine göre, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Alev ÖZTÜRK''ün Türk Halkbilimi Araştırmacısı Cahit Beğenç'in Eserleri Üzerine Bir İnceleme'' adlı tezini incelemiş ve aday/09/03/2012 tarihinde saat 15:30 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..*90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine oy birliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yard. Doç. Dr. Ümral DEVECİ

Üye

Yard. Doç. Dr. Nevin AKKAYA

Üye

Yard. Doç. Dr. Baki Bora HANÇA

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ Türk Halkbilimi Araştırmacısı Cahit Beğenç'in Eserleri Üzerine Bir İnceleme ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09.04.2012

Alev ÖZTÜRK

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı: ÖZTÜRK
Adı: Alev

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Türk Halkbilimi Araştırmacısı Cahit Beğenç'in Eserleri Üzerine Bir İnceleme

Y. Dil : Works of Turkish Folklore Researcher A Study on In Beğenç Cahit

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

⊗

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Ümral DEVECİ

Ünvanı : Yard. Doç. Dr

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: VII+150

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Cahit Beğenç
- 2.Eserleri
3. Halk bilim
4. Halk edebiyatı
- 5.Sözlü gelenek

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Cahit Beğenç
- 2.Halk bilim
- 3.Halk edebiyatı
4. Masal
- 5.Sözlü gelenek

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMER:

1. Cahit Beğenç
2. Folklore
3. Folk literature
4. tale
- 5.Tradition orale

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 10 / 04 / 2012

ÖZET

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Muğla'da yetişen sosyolog, gazeteci, araştırmacı yönüyle de dikkat çeken yazar Cahit Beğenç'in Türk halk bilimine ve halk kültürüne yaptığı katkılar tespit edilmeye çalışılmıştır.

1910 yılında Fethiye'nin İncirköyü'nde doğan Cahit Beğenç, yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde tamamlamış, ardından gazetecilik ve yazarlık hayatına başlamıştır. 1943 yılında İncirköy ve çevresinde gözlemlendiği olayları kaleme aldığı *Sedef Kız* isimli kitabıyla Türk Dil Kurumu'nun ilk dil ödülünü almıştır.

Ülkemizde kitap ve makalelerinde Türkçeyi en iyi kullanan yazarların başında yer alan Cahit Beğenç, Dede Korkut Hikâyelerindeki üslûbun takipçisi olarak hikaye, roman, masal, deneme, anı, gezi yazısı türlerinde çeşitli eserler kaleme almıştır.

Türkiye'de gazetecilik üzerine ilk bilimsel tez Cahit Beğenç'e aittir. İngilizce öğretime yönelik "English- Turkish" dergisini ilk o yayınlamıştır. Türk Dil Kurumu ilk hikâye ödülü sahibidir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fransız Edebiyatı birinci dönem mezunlarından. Ticaret Turizm Yüksek Dili Öğretmen Okulu'nda Fransızca, Beşeri Münasebetler ve Halkla İlişkiler dersi vermiştir. Zafer Mühendislik ve Mimarlık Okulu'nda ve Başkent Gazetecilik Okulu'nda öğretim görevlisi olmuştur. Basın Şeref Kart sahibi olan Cahit Beğenç, Ankara Radyosu'nda "*Köy Saati Sunuculuğu*" ve "*Johansen Ailesi Türkiye'de* adlı turizmle ilgili sözlü yayıncılık çalışmalarıyla halkın sorunlarını gündeme getirmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sedef Kız, kültür, halkbilim, halk kültürü, sözlü gelenek.

ABSTRACT

This study was prepared as a master's thesis grown in Muğla sociologist, journalist, researcher, writer notable aspect his contributions to Turkish folklore and folk culture Beğenç'in Cahit tried to determine.

Born in 1910, Fethiye, Cahit Beğenç in İncirköy's Language, History and Geography of Ankara University Faculty of higher education completed, then started his career in journalism and authorship events observed in 1943 and around İncirköy Sedef Kız's book penned by the Turkish Language Association was awarded a first language.

Using the best writers in our country at the beginning of books and articles in the Turkish Cahit Beğenç, as a follower of the style of his stories of Dede Korkut stories, novels, tales, essays, memoirs, also wrote a variety of types of travel writing. Belongs to the first scientific thesis on journalism in Turkey Cahit Beğenç's.

To teaching English, "English-Turkish" magazine, he published the first. The first story of the Turkish Language Society has awarded Language, History and Geography Faculty, graduates of the first semester of French Literature. Trade and Tourism High School French Language Teacher, Human Relations and Public Affairs had lessons Cahit Beğenç Honor Card holders, Ankara Radio "Country Time presenter" and "Family Johonsen spoken in Turkey, publishing his work in tourism-related public issues brought up.

Key Words: Sedef Kız, culture, folklore, folk culture, tradition orale

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	4
KISALTMALAR	7
GİRİŞ	1
1.CAHİT BEĞENÇ'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	3
1.1. HAYATI	3
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	10
BİRİNCİ BÖLÜM	15
I. CAHİT BEĞENÇ'İN TÜRK HALKBİLİMİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI	15
1. ESERLERİNİN İNCELENMESİ	15
1.1. KİTAPLARI	15
1.1.1. Kurmaca Eserleri	16
1.1.2. Gezi Notları(Gezi-Röportaj)	16
1.1.2.1. Yol Üstü	16
1.1.2.2. Toroslardan Aşağı	18
1.1.2.3. Diyarbakır ve Raman	21
1.1.2.4. Kayseri	22
1.1.2.5. Söğüt	24
1.1.3. Mitoloji Kitapları	27
1.1.3.1. Anadolu Mitolojisi	28
1.1.4. Denemeleri	32
1.1.4.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar	33
1.1.4.2. Dini ve Toplumsal İnanışlar	38
1.1.4.3. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar	43
1.1.4.4. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar	45
1.1.4.5. Organlarla İlgili İnanışlar	48
1.1.4.6. Halk Botaniği (Bitki Bilimi)	52
1.1.4.7. Halk Zoolojisi (Hayvan Bilimi)	54
1.1.5.Çeviri- İnceleme Kitapları	57
1.1.5.1. Köy-Şehir Münasebetleri	58
1.2. SÜRELİ YAYINLARDAKİ YAZILARI	60
1.2.1. Türk Dili Dergisindeki Yazıları	61
1.2.1.1. Dil Devrimi	61
1.2.1.2. Ev	62
1.2.1.3. Şapka	63
1.2.1.4. Kaygan Zemin	64
1.2.1.5. İmece Ruhu	64

1.2.2.Selam Dergisinde Yayımlanmış Yazıları_____	64
2.ARAŞTIRMALARINDA KULLANDIĞI TÜRK HALKBİLİMİ YÖNTEMLERİ, İNCELENME VE DEĞERLENDİRME_____	69
2.1. MENSUR DERLEME ÇALIŞMALARI_____	73
2.2. MANZUM DERLEME ÇALIŞMALARI _____	78
İKİNCİ BÖLÜM _____	96
CAHİT BEĞENÇ'İN KURMACA ESERLERİ _____	96
1 .ROMANLARI _____	96
1.1.KOCA KÜP _____	96
2. HİKÂYELERİ _____	98
2.1.SEDEF KIZ _____	98
2.3.SARI ÇAMIN HİKÂYESİ _____	102
2.4. BİZİM KÖY _____	104
3.MASALLARI _____	105
3.1.SEDEF KIZ _____	105
3.2.KIZ KUŞU _____	106
3.3.SİHİRLİ İĞ _____	109
3.4.KURU KELLE _____	110
4.DESTAN _____	112
5. KURMACA ESERLERİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ _____	113
5.1 MEKÂN _____	114
5.2 ZAMAN _____	114
5.3 ŞAHİS KADROSU _____	114
5.4 ANLATICI VE BAKIŞ AÇISI _____	115
5.5 DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ _____	116
6.KURMACA ESERLERİNDE YER ALAN HALK BİLİMİ UNSURLARI _____	117
6.1.AĞIZ ÖZELLİKLERİ _____	118
6.2.LAKAPLAR _____	119
6.3 DEYİMLER VE ATASÖZLERİ _____	120
6.4.ALKIŞ VE KARGIŞ _____	122
6.5. ARGO İFADELER _____	123

6.6. BATIL İNANMALAR	123
6.7. HALK HEKİMLİĞİ	125
6.8. HALK ÖLÇÜSÜ VE HALK TAKVİMİ	126
6.9. GEÇİŞ DÖNEMLERİ	127
6.10. HAYVANLAR	128
6.11. MESLEKLER	129
6.12. AKRABALIK	130
SONUÇ	132
KAYNAKÇA	134
EKLER	139

ÖNSÖZ

Türk Dil Kurumu tarafından *Sedef Kız* adlı masal kitabıyla ilk dil ödülünün sahibi olan Cahit Beğenç, 1910- 1994 yılları arasında yaşamış asıl alanı gazetecilik olmasına rağmen, sosyolojiden edebiyata kadar birçok bilim dalıyla ilgilenmiş, çok yönlü bir bilim insanıdır.

"Yabancı lügatlerin, Türkçe fiillerle hakkından geldim. Gel gelelim, tutukluk vermesin diye, demir gibi birçok öz Türkçe kelimeleri kurban ettim gitti! Dil, 150 evlik küçücük köyümün dili, sırttan yerler varsa bellidir. "Ben'imdir çünkü... Köyün diline toz kondurtmam. Ufacıkkenden beri, seksenlik anamın dilinden dinlediğim öğütleri buraya almayı kendime borç sayıyorum, öğünüyorum da üstelik."

Yukarıdaki sözleri *Sedef Kız* adlı kitabının önsözünde belirten Cahit Beğenç, Muğla'nın Fethiye ilçesinde doğmuş, çocukluk ve gençlik yıllarının bir kısmını doğup büyüdüğü topraklarda geçirmiş, gazetecilik mesleğinin de katkısıyla gezip gördüğü yerlerdeki izlenimlerini halk bilimi unsurlarıyla zenginleştirerek derleme yoluna gitmiştir. Sözlü kültürün unutulmaya yüz tuttuğu günümüzde derlemiş olduğu çalışmaları ile halk bilimine önemli katkıları olmuş, kültür öğelerini gün yüzüne çıkarmış önemli bir araştırmacıdır.

Cahit Beğenç ile ilgili bilimsel anlamda derli toplu bir araştırma yapılmamıştır. Cahit Beğenç hakkında yapılmış yüksek lisans ve doktora tezi bulunmamaktadır. 1900'li yıllarda halkbiliminin ve halk kültürünün tanıtılmasında emeği geçen araştırmacıların başında sayabileceğimiz Cahit Beğenç'in ölümünden sonra unutulmaya yüz tutması, bu çalışmaya yönlendiren temel sebeptir.

Çalışmada Cahit Beğenç'in hayatını, eserlerinden hareketle edebiyatımıza ve halkbilimine katkıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini Cahit Beğenç'in halkbilimi çalışmaları teşkil etmektedir. Yazarın basımı yapılan tüm belirlenerek, örneklem tayin edilmiştir. Araştırmada, yazarın kurmaca eserleri, araştırmanın örneklemini oluşturulmuştur.

Araştırmada alan araştırması teknikleri, temel halkbilimi kuramları ve metin merkezli inceleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmaya, Cahit Beğenç'in

eserlerinin derlenip toplanması ve hakkında bugüne değin yapılmış araştırma ve yayınlarla ilgili kaynak taramasıyla başlanmıştır.

Yazarın yaşadığı yöreye gidilerek Cahit Beğenç'i tanıyan yöre halkından bilgi ve malzeme edinme yoluna gidilmiştir. Yazarın birinci dereceden akrabaları, akranlarının belge ve düşüncelerinden yararlanılarak kılavuz ve kaynak kişiler belirlenmiştir. Yazarın aile fertlerinden, eşi Melahat Beğenç ve kızı Meltem Beğenç ile röportaj tekniğinden yararlanılarak görüşmeler yapılmıştır. Aile fertlerinin dışında yazarın yaşadığı İncirköy yöresine gidilmiş, yazarın kitaplarının yayınlanmasında katkıları olan Fethiye Belediye Başkanı Behçet Saatçi ile görüşülüp kılavuz kişiler belirlenmiştir. Melahat Beğenç, Meltem Beğenç, Hasan Deniz Bayramoğlu, Ünal Şöhret Dirlik, Cumhur Durmaz'ın kılavuzluğunda elde edilen bilgiler değerlendirilip yazıya geçirilerek yazarın biyografisindeki eksiklikler giderilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında yazarın yayımlanmış eserleri konularına göre tasnif edilmiştir. Bu eserlerdeki halkbilimine ve halk edebiyatına ait unsurlar saptanmıştır.

Çalışma, giriş dışında iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Çalışmanın "Giriş Bölümü"nde Cahit Beğenç'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuştur. Cahit Beğenç'in yapmış olduğu çalışmalar belirlenerek, bu çalışmaları halk bilimiyle ilgili olanlar ve kurmaca metinler olmak üzere iki bölüm altında tasnif edilmiştir. Bu bölüm hazırlanırken gerek yazılı gerekse sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır.

"Birinci Bölüm"de Cahit Beğenç'in yapmış olduğu Türk halkbilimiyle ilgili araştırma çalışmaları alt başlıklar halinde sınıflandırılarak bu çalışmaları, kullanılan Türk halkbilimi yöntemleri açısından incelenip değerlendirilmiştir.

"İkinci Bölüm"de Cahit Beğenç'in kurmaca eserleri masal, hikâye ve roman başlığı altında ele alınarak bu çalışmaların, yapı ve içerik açısından incelenmesi yapılmıştır. Hikâye ve romanlarının üslûp açısından değerlendirilmesi yapıp yazarın, Türk halkbilim araştırmacılığındaki yeri ve halk edebiyatına katkıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Engin bilgi birikimiyle çalışmamızın hayat bulmasında önemli katkıları olan değerli Hocam Prof. Dr. Namık AÇIKGÖZ'e; Yüksek lisans eğitimimin ders ve hazırlık safhasından itibaren rehberlik edip, yardımlarını esirgemeyen değerli danışman Hocam Yard. Doç. Dr. Ümral DEVECİ'ye haklarını ve emeklerini ödeyemeyeceğim sevgili AİLEM'e teşekkürü bir borç bilirim.

ALEV ÖZTÜRK
2012 MUğLA

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser.
a.g.m	Adı geçen makale.
Ar	Arapça
Bkz.	Bakınız.
ev	eviren.
DTCF	Dil Tarih Coğrafiya Fakültesi
Ed:	Editör.
s.	Sayfa.
Sedef Kız	SK
TDK	Türk Dil Kurumu.
TTK	Türk Tarih Kurumu.
Vb.	Ve benzeri
Yay.	Yayınları.
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Bir ulusun, bir halkın tüm yaşamıyla ilgili gelenek, görenek, ve inançlara bağlı pratiklerin yazıya geçirilmesi yazılı kaynakları oluşturur . Halkbilim yerine dünyada uzun süre “folklor” terimi kullanılmıştır. Folklor (halkbilim) bir bilime ad olarak ilk kez 1846’da William John Thoms tarafından kullanılmıştır. 1878’de Londra’da *Folklore Society* adlı bir derneğin kurulmasıyla *folklor* sözcüğü yeni bir bilim dalının adı olarak bütün dünyaya yayılmıştır.

Türk halkbilimi ile ilgili çalışmaların başlangıcını Orhun Kitabeleri’nden, Dede Korkut’a Babür-name’den Seyahat-name’ye kadar dayandırmak mümkündür. Türkiye’de halkbilimi alanında yazılan ilk yazı Ziya Gökalp’in “*Halka Doğru*” dergisinin 23 Temmuz 1913 günü 14. Sayısında yayımlanan “Halk Medeniyeti I” adlı yazısıdır. Ziya Gökalp’ten sonra Mehmet Fuat (Köprülü) ve Rıza Tevfik (Bölükbaşı) folklor konusunu o günün koşullarında ayrıntılı olarak ele almıştır.

1913 yılından sonra yurdumuzda folklor sözcüğüne karşılık olarak *halkiyat*, *halk bilgisi*, *budun bilgisi* deyimleri ileri sürülmüşse de folklor sözcüğünün kullanımı sürdürülmüştür. (Tan, 1995: 5)

Folklor sözcüğünün halk oyunları ile sınırlı tutulması üzerine son yıllarda halkbilim sözü kullanılmaya başlanmıştır. İsmet Çetin *Milli Folklor* dergisinde yayımlanan “*Türkiye’de Halk, Folklor ve Halk Edebiyatı Terimleri*” adlı yazısında halkbilimini “Bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, sözlü edebiyatını, geleneklerini, törelerini, inançlarını, mutfağını, müziğini, oyunlarını, halk hekimliğini inceleyerek bunların birbirleriyle ilişkilerini belirten, kaynak, evrim, yayılım, değişim, etkileşim vb. sorunlarını çözmeye, sonuç, kural, kuram ve yasaları bulmaya çalışan bilim dalı” olarak tanımlamıştır.

Alanı çok geniş olan halkbilimi halkla ilişkili tüm konuları kapsamına alan bir bilim dalıdır. Bir ulusun, bir zümrenin, kültür, sanat, giyim, kuşam, dil, edebiyat ve halkı ilgilendiren tüm uğraş ve eylemler halkbiliminin anlamı etrafında toplanmaktadır.

Toplum ve kültürünün araştırılıp incelenmesi, bir ülke insanı ve o ülkeyi tanımanın ana unsurlarındandır. Muğla ve yöresi Türk Halk Kültürü açısından büyük bir zenginlik kaynağıdır. Muğla merkez, ilçe, bağlı beldeler ile Muğla merkezi çevreleyen köylerinde yaşamakta olan halkın unutulma ve kaybolma tehlikesi altında bulunan sözlü kültürünü, buralarda yaşayan halkın geçmişe ve günümüze ait toplumsal ve geleneksel kimliklerini, inanç ve değerlerini araştırmak ve elde edilen sonuçlardan hareketle topluma dönük çalışmalarda bu verilerden yararlanmak çalışmanın genel amacıdır. Araştırmalar sonunda Muğla'nın toplum yapısı ve kültür dokusu hakkındaki bilgi, bulgu ve değerlendirmelerin sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. (Çınar, 2007: 1-5) Muğla folklorünün tanıtılmasına hizmet etmiş başlıca isimler Ümral DEVECİ, Mehmet Naci ÖNAL, Baki Bora HANÇA, Ali Abbas ÇINAR, Erman ŞAHİN, Ünal TÜRKEŞ, İbrahim Ethem YAĞCI, Saim SAYIN, Hilmi Ertuğrul ALADAĞ, İlker ALTINSOY, İskender ALPARSLAN, Ünal Şöhret DİRLİK, Turhan AKARCA'dır.

Halkbilimi araştırmacısı olarak ele alınan Cahit Beğenç'in hayatı, kişiliği, eserleri, hakkında bilgi verilerek yazarı bütün yönleriyle ele alma çabası çalışmanın giriş bölümünü oluşturmaktadır. Yazarın yakın tarihte vefat etmesine rağmen bugüne kadar yazar hakkında otobiyografik çalışmanın yapılmamış olması, yazarın eserlerinin büyük bir bölümünün basımının yapılmaması, yazarın eserleriyle ilgili bir arşivin bulunmaması ve eserlerinin çeşitli kütüphanelerde dağınık bir biçimde bulunması, çalışmada karşılaşılan başlıca güçlüklerdir.

Çalışmada alan araştırması teknikleri, temel halkbilimi kuramları ve metin merkezli inceleme yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmaya, Cahit Beğenç'in eserlerinin derlenip toplanması ve hakkında bugüne değin yapılmış araştırma ve yayınlarla ilgili kaynak taramasıyla başlanmıştır.

Yazarın yaşadığı yöreye gidilerek Cahit Beğenç'i tanıyan yöre halkından bilgi ve malzeme edinme yoluna gidilmiştir. Yazarın birinci dereceden akrabaları, akranlarının belge ve düşüncelerinden yararlanılarak kılavuz ve kaynak kişiler belirlenmiştir. Mülakat teknikleri kullanılarak kılavuz kişilerden Cahit Beğenç ve eserleri hakkında bilgi toplanmıştır. Elde edilen bilgiler değerlendirilip yazıya

geçirilerek yazarın biyografisindeki eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Çalışmada yazarın biyografisini hazırlarken eşi Melahat Beğenç ve kızı Meltem Beğenç, kaynak kişiler olarak belirlenmiştir. Yazarın doğup büyüdüğü Fethiye'nin İncirköy yöresine çok defa gidilerek Cahit Beğenç'in akranları ve akrabalarıyla mülakat yapılmıştır.

1. CAHİT BEĞENÇ'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Cahit Beğenç(Orhun), 1910 yılında Fethiye'ye bağlı İncirköyü'nde doğmuştur. Kızı Meltem Beğenç, Cahit Beğenç'in ailesinin kökeninin Türkistandaki akıncı beylerinden Osman Kâhya Bey'e kadar uzandığı söylemiştir.

Cahit Beğenç'in ataları, Orta Asya'dan Semerkant taraflarından gelip Erzurum'a yerleşmiştir. Hava şartlarının soğuk olmasından dolayı, atalarının bir kısmı Elmalı üzerinden Fethiye tarafına gelip burayı yurt edinmişlerdir. Babası Emin Efendi, annesi bilge bir kadın olarak anılan Ayşe Hanım'dır. Annesi, Cahit Beğenç'i 60 yaşında yedi kız çocuğundan sonra doğurduğu için çevresi tarafından "yedi kızın son keseni" olarak anılmıştır. Annesinin hocası, yazar Hüseyin Cahit Yalçın'ı çok beğenmesinden ötürü kendisine *Cahit* adı verilmiştir.

Cahit Beğenç, İncirköyü'ndeki okulunda üçüncü sınıfa kadar okuduktan sonra beş sınıflı okulda okumak için Fethiye'de eğitimine devam etmiştir. Yine o yıllarda ilçesinde ortaokul açılmadığı için ailesi tarafından İzmir'e gönderilmiş, ortaokulu ve öğretmen okulunu İzmir'de 1932 yılında tamamlamıştır. Beğenç'in, edebiyat tetkikçisi olarak nitelendirdiği yazar Ferit Ragıp Tunçor, öğretmen okulunda sınıf arkadaşısıdır. Bir yıl ara verdikten sonra Fethiye'nin Üzümlü'ye bağlı Pınaz Köyü'nde bir süre öğretmenlik yapmıştır.

Cahit Beğenç'in asıl soyadı "Orhun"dur. 1934 yılında Soyadı kanununun kabul edilmesi üzerine dönemin Milli Eğitim Müdürü Niyazi Yamut tarafından, Cahit Orhun'a Fransızcasının çok iyi olması ve bilge kişiliğinden dolayı Türkiye'de hiç kimsede olmayan "beğen-" fillinden meydana gelen "Beğenç" soyadını verilmiştir.

Cahit Beğenç, yüksek öğrenim için Ankara'ya gitmiş, 1936 yılı Ocak ayında Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açılmış, yeterince öğrenci bulamadığından ilk öğretmen okulu mezunlarına da şans tanınmıştır. Bu sayede 1940 yılında Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Bölümün ilk mezunları arasındadır. DTCF'de öğrenim görürken hikâyeye yazmaya başlamıştır. *Sedef Kız*, adlı hikâyeye kitabı böyle bir başlangıcın ürünüdür. Köyünde ve çevresinde gördüklerini, duyduklarını halk diliyle yazınca hikâyeleri büyük ilgi görmüştür. Fakültede okurken Ankara Halk Evi'nin çalışmalarına katılmıştır. Bir yandan da köyünden ve çevresinden tekerlemeler, masallar, fıkralar derlemiştir.

Cahit Beğenç, 1942 yılında kendisinden 18 yaş küçük olan Melahat Hanımla evlenmiştir. Yaşadığı dönemde İncirköy dışından bir kızla evlilik yapan ilk kişi de Cahit Beğenç olmuştur. Cahit Beğenç'in Meltem ve Ümit adında iki çocuğu bulunmaktadır. 1943 yılında doğan Ziraat mühendisi kızı Meltem Hanım, kendisine verilen "Meltem" isminin Fethiye Devlet Hastanesi'ndeki hemşireyle diyaloglarından sonra verildiğini söylemiştir:

"Babam, 1943 yılının Ağustos ayında paratifo hastalığından dolayı Fethiye Devlet Hastanesi'nde yatıyormuş. O dönem, *Sedef Kız* adlı kitabıyla dil ödülü aldığı için kızına Sedef adını koymayı düşünüyormuş. Hemşire, "Kızın doğunca adını ne koyacaksın?" diye sormuş. Babam cevap vermemiş, daha sonra hemşire "Camı, pencereyi açtık meltem rüzgârı gelir artık." demiş. Bu söz üzerine eline kâğıdı kalemi alan yazarımız kızı için şu dördlüğü yazmıştır:

"Boyu uzun

Vücudu mevzun

Saçı şebnem

Adı Meltem olsun" demiştir.

Meltem Beğenç, doktor kardeşi Ümit Beğenç'in ad koyma hikâyesinin ise Cahit Beğenç'in yakışıklı ve efendi olarak nitelendirdiği Ümit adındaki özel ders verdiği öğrencisinin etkisiyle verildiğini belirtmiştir. Özel ders verdiği öğrencisi Ümit'in beklenmedik bir zamanda babasının silahıyla intihar edip genç yaşta

yaşamını yitirmesi yazarı çok etkilemiştir. Cahit Beğenç, yıllarca bu üzüntüyü içinden atamamış, oğluna çok sevdiği bu gencin adını vermiştir.

İncirköy ve çevresinde gözlemediği olaylardan oluşan, köyünün yaşlılarından öğrendiği altı hikâye ve bir masaldan oluşan *Sedef Kız* kitabı 1943 yılında yayımlanmıştır. Kitap, anlatıların muhtevası ve konularının ilgi çekici olması dolayısıyla ilgiyle karşılanmış Türk Dil Kurumu tarafından ilk dil ödülü verilmiştir. 1945'te yeni baskısı yapılan kitap, 1966 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca, 2002 yılında da Fethiye Belediye Başkanlığı'nca yayımlanmıştır.

Cahit Beğenç, *Sedef Kız*'ın önsözünde Türkçeye ve köyünün diline verdiği önemi açıkça ortaya koymuştur. *“Yabancı lügatlerin, Türkçe fiillerle hakkından geldim. Gel gelelim, tutukluk vermesin diye, demir gibi birçok öz Türkçe kelimeleri kurban ettim gitti! Dil, 150 evlik küçücük köyümün dili, sırtın yerler varsa bellidir. ”Ben’imdir çünkü... Köyün diline toz kondurtmam. Ufacikkenden beri, seksenlik anamın dilinden dinlediğim öğütleri buraya almayı kendime borç sayıyorum, öğünüyorum da üstelik:*

“Öğüt verilirse öksürüp geçme, iyi dinle sözlerimi, sonra çırılar yakar da koca anam nerde diye ararsın, taşlar alır da dövünürsün amma, iş işten geçer, sonra ah fayda vermez. Seni ben yumruk yaştan büyüttüm; gönlümün sızısı, gözümün nazlısısın. Ufaktın büyüdün, deli idin uslandın, yedi yaşını yetirdim, bıyığını, sakalını bitirdim. Bak, köy köy seni ululamağa gelmişler. Başın gökte, burnun havada olmasın; kendini, gökteki kartallarla arkadaş tut, yerdeki karıncalarla eş tut. Gül ol göğüslerine koysunlar, tel ol başlarına taksınlar. Püfür püfür rüzgârlar ol; yelkenler şişir, kayalar düşür, dağlar devir; bir ocak söndürme, bir köklü ağaç kökleme.

Büyüklerini ulum ulum ulula, küçüklerini kolum kolum kolla. Elin ırzına, malına göz dikme, başın aşağıda olmasın; bir kulun canını yakma, can yakanın canı yanarmış. Elin pak, yüzün ak olsun. Ver okumana kendini, elin kızı karısı ötede olsun; bakma başını öte çevir geç bastığın yer düz olsun, senin alacağın kız olsun, analar birini doğuruyor!

İnsanın başına gelmedik hal olmaz; eline geçen parayı tut, bir yana kıstır, düğüm üstüne bir düğüm daha vur; para adamı daldan alır(darağacından indirir).

Mal edin, ölsün; mülk edin, kalsın; köklü ağaç kökiine muhtaç; ya hastalanırsan, ya sakatlanırsan, hapse atarlar, sürgüne sürerler; evlerden ocaklardan irak bir gün sürüne sürüne gelirsin. Anamın, babamın yeri vardı diye ararsın; Koca Musacık bile kırk yıl yok oldu da günün birinde köyüm diye çıktı geldi. Başına bir iş gelir; dişini sık, sonunu bekle çalılara basmayan, halılara basmaz.

Yolda belde çok gezme, yolda belde gezenin yolda belde kalırmış mezarı. Candan arkadaş edin; yoluna kurban olanın sen yoluna kurban ol. Gözünü dört aç, uyuma; uykudan tavşan bile onmamış.

Bu sözleri dinlersen, koyak koyak evler ol; sen yedi kızın son kesenisin; yedi yaşına kadar yetmiş kurban kestim, yetmiş bir kurban feda olsun. Atkılar ol taraklar almasın, gergefler ol kasnaklar almasın! Er-evlat, döl devlet sahipleri ol; al duvaklı gelinler al kendin gibi, gök gözlü sarı saçlı çocuklar bul. Oğlanla ordu, kızınla, komşu ol. Gelen giden evleri ol!

Duam budur akşam sabah; binlilerle, birlilerle benimkinciği de esirge bir Allah!”
(Beğenç 1943: 5-6)

Sedef Kız, Cahit Beğenç’e Ulus Gazetesi’nin kapılarını açmıştır. Ulus Gazetesi’nin yazarlar için düzenlemiş olduğu yarışmada, Cumhuriyet Halk Partisi’nin altı okunun Fransızcadaki karşılığı sorulmuş, soruyu doğru yanıtlayarak 149 kişi arasından 1. olmuştur. Ulus’taki yazılarıyla dönemin yazarlarının, politikacılarının ve Cumhurbaşkanı İnönü’nün ilgisini, saygısını kazanmıştır. Gazeteci olarak bulunduğu seyahat esnasında İsmet İnönü, tekerlemelerini beğenmiş, Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuyup okumadığını kendisine sormuştur. O zamana kadar Dede Korkut Hikâyeleri’ni okumamış olan Cahit Beğenç, gezi dönüşünde bu hikâyeleri okuyup Dede Korkut’ta yer alan boy boylamaların soy soylamaların Sedef Kız kitabında yer alan tekerlemelerine çok benzediğini fark ettiğini söylemiştir. *Türk Mitolojisi* adlı kitabını da Dede Korkut Hikâyelerini okuduktan sonra yazdığını söylemiştir. (Dirlik 1995: 4)

1948’de yayımladığı *Bizim Köy* ile köylü edebiyatının öncüleri arasında yerini almıştır. İlk sayısını 27 Şubat 1958 tarihinde çıkardığı *Selam: Kırk Bin Köyün Dergisi*’ni dönemin başbakanı Adnan Menderes’in de desteğiyle yıl boyunca yayımlamıştır. Mütevazı bir hayatı olan Cahit Beğenç’in dergisi, maddî

yetersizliklerden dolayı uzun ömürlü olamamıştır. Cahit Beğenç'in uzun ömürlü olmayan bir diğer dergisi de İngilizce öğretim görenler için çıkardığı *English-Turkish Dergisi*'dir. Cahit Beğenç, Ankara Radyosu'ndaki *Köy Saati* programında sunuculuk da yapmıştır. *Johannes Ailesi Türkiye'de* adlı İsveçli aile gözüyle Türkiye'yi tanıtmaya yönelik radyo oyunu dizisi, Ankara Radyosu'nda seslendirilmiştir. Gazetecilik ve dergi yayın çalışmaları dolayısıyla Basın Şeref Kartı sahibidir.

Cahit Beğenç, öğretmenlik yaparak bilgisini gençlere aktarmıştır. Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu'nda "Fransızca, Beşeri İlişkiler ve Halkla İlişkiler" dersi vermiştir. Zafer Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu ile Başkent Gazetecilik Yüksek Okulu'nda öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.

Nail Tan, Türk Dili Dergisinde "Türkçeyi Çok İyi Kullanan Gazeteci Ve Yazarlarımızdan Cahit Beğenç'i Anarken" başlığıyla yayımladığı yazısında Cahit Beğenç'in alçak gönüllü kişiliğinin etkisiyle siyasî-ideolojik edebiyat çevrelerinde yer almayıp yazarlık yeteneğinin nimetlerinden yeterince faydalanmadığını belirtir. Nail Tan, Cahit Beğenç'in Cumhurbaşkanı İnönü'yle gazetecilik yaptığı dönemde yakın bir dostluk kurmuş olduğunu ancak bu gücünü hiçbir zaman kullanmayı düşünmediğini ifade eder. Tan, yazısının devamında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda halk bilimi yöneticiliği yaptığı dönemde Cahit Beğenç'in sözlü edebiyat ürünlerini ele alıp biraz işledikten sonra yetişkinlere ve gençlere sunması dolayısıyla seçkin bir yazar olarak görüldüğünü belirtir. Tan, Eflatun Cem Güney'in masallarımız konusunda yaptığı derleme hizmetini Cahit Beğenç'in masal ve küçük halk hikâyelerinde yaptığını söyler. 1986 yılında *Sarı Çamın Hikâyesi* ile birlikte *Sedef Kız*'daki hikâyelerin toplanıp Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çocuk ve gençlik kitabı olarak yayımlandığını belirtir.

Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Mehmet Kemal, Cahit Beğenç'in mütevazı kişiliği hakkında şunları söylemiştir:

"Beğenç o kadar meşhurdur ki, gazetecilik yaptığı dönemde birçok kurumda O'nun sözü geçerdi fakat o, ününü hiç kullanmadı. Fikir ve eserlerini yaygınlaştırmak için hiç özel çaba harcamadı. Gazeteci idi, ama medyatik olmadı. Burada safi bir tavır yatmaktadır. Bu dikkate değer bir husustur. Gazete, medyacılık, reklam ve propoganda Batı medeniyetinin doğurduğu kurumlardır.

Dayatmacı karaktere haizdirler. Cahit Beğenç Abimiz, bu kurumları iyi bilen, öğreten bir öğretmendir; ancak hayatı bir halk adamı olarak yaşamıştır. Yunusça yaşamıştır. Bilgisini dayatmamıştır. Talep edene talep ettiği kadar sunmuştur.”
(Beğenç, 1948: 2)

Kızı Meltem Hanım'ın anlattığı anıya göre; Dönemin Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş tarafından Fethiye’de ilk defa petrol ofisi açılması söz konusu olduğu bir dönemde Cahit Beğenç’in Fethiyeli arkadaşı Esat Zabitçi Beğenç’ten petrol bayiliğini alması için yardım istemektedir. Cahit Beğenç de Kayserili olan Sanayi Bakanı’na “Kayseri” adındaki gezi kitabını hediye etmiştir. Bakan, “Bu eserin yazarı kimse bayiliği ona veriyorum.” diyerek petrol bayiliğini Cahit Beğenç’e vermiştir.

Fethiye halk kültürünün derleyicisi ve ilçenin basın sözcüsü olan Ünal Şöhret Dirlik, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisinin 524. sayısında (Ağustos 1995) ve Türk Edebiyatı’nın 315. (Ocak 2000) sayısında Beğenç’in hayatı, eserleri ve edebî şahsiyeti hakkında bilgi vermiştir.

Dirlik yazısında Cahit Beğenç’i çocukluk yıllarında tanıdığına, o dönem köyde radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının olmadığını bir yıllık haberleri dinlemek için köylü halkının Emince Karısı Ayşe Teyze lâkabıyla tanınan Cahit Beğenç’in annesinin evine gittiklerini belirtir. Dirlik, Cahit Beğenç’in İncirköy’den, çevre köylerden, Fethiye’den hatta Muğla ilinden herhangi bir okula kaydolan, imtihan kazanan öğrenciyi gördüğü zaman sevincini belli edip ona yardımcı olduğunu belirtir. Ankara’da okuduğu zamanlarda çok sayıda hemşehrisine bilgi ve eğitim anlamında paylaşımcı bir tutum izlemiştir. Dirlik Beğenç’i “folklor ile iç içe yaşamış, duyduklarını bir bir not etmiş, yeri geldikçe bunlardan yararlanmış, usta bir yazar ve folklorist” olarak tanımlamıştır. (Dirlik, 1995: 315)

Cahit Beğenç, sadece yazar değil aynı zamanda büyük bir halk kültürü ve Anadolu sevdalısıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, maddî imkânların yetersizliğine rağmen Anadolu’yu karış karış gezmesi meslekî duyarlılığı ve sadakatiyle ifade

edilebilir. Dilinden düşürmediği dostu şair Ayhan İnal, Cahit Beğenç'i “*Dostlarım*” adlı şiir kitabında iki dörtlükle anlatmıştır:

*Kültürü yüksektir, imanı derin
Yıkılmaz adamı acı günlerin
Tutarlı ve içten yorumcusudur
Şiirlerin, fikirlerin, dinlerin.*

*Yazdıkça pîr, komuştukça güzeldir
Bilendikçe ve coştukça güzeldir.
Cahit Beğenç deyip geçmeyin sakın;
Yeri gelir bir orduya bedeldir. (İnal, 1977: 15)*

Cahit Beğenç, 1989 yılından itibaren havanın kirlenmesi, insanların yozlaşması, geçimin zorlaşması gibi sebeplerle Ankara ve İstanbul'da yaşamaktan vazgeçip Fethiye'de İncirköy halkının yoğun olarak yaşadığı Çiftlik Beldesi'ne yerleşmiştir. Eşi Melahat Hanım ve Fethiyeli yazarların desteğiyle edebiyatımıza yeni eserler kazandırmıştır. Cahit Beğenç'in, Ümit Beğenç (doktor) ve Meltem Beğenç (ziraat müh.) olmak üzere iki çocuğu bulunmaktadır.

Ülkemizde kitap ve makalelerinde Türkçeyi en iyi kullanan yazarların başında sayılabilecek Cahit Beğenç, 20 Aralık 1994 tarihinde memleketi Fethiye'de PTT binası önündeki otobüs durağında geçirdiği kalp krizi sonucunda 84 yaşında, yaşamını yitirmiştir. Cenazesi, ertesi gün İncirköy mezarlığına defnedilmiştir.

Fethiye Belediye Başkanlığı, Cahit Beğenç'in ölüm yıl dönümlerinde mezarı başında anma töreni düzenlemektedir. 30 Ağustos 2006'da Belediye Başkanlığınca Cahit Beğenç adı bir bulvara verilmiştir. Cahit Beğenç adını

yaşatmak adına Fethiye esnaflarından Cumhuriyet Durmaz, Sedef Kız'ın önsözünün bulunduğu Cahit Beğenç bankını yaptırmıştır.

Cahit Beğenç, çevresi tarafından her yaşta ve her türlü insanla rahatça konuşabilen babacan tavırlı bir kişi olarak tanınmıştır. Gösteriştan uzak bir hayat yaşamıştır. Mütevazı bir yaşamı tercih etmiştir. Karşısındaki kişi kim olursa olsun fikirlerine saygı göstermiş, onlara güler yüz ve hoşgörüyü yaklaşmış, gözlemediği kişilerde bulunan yerel unsurları eserlerinin başlıca malzemesi haline getirmiştir.

Cahit Beğenç, her şeyden önce mütevazı bir insandır. Kendini hiçbir zaman ön plana çıkarmak istememiştir. Pek çok eserin sahibi, birçok meselede söz sahibi olmasına rağmen kendisinden söz ettirmek istememiştir. Birinci derecede önemli saydığı medenîleşme ve sağlıklı bir kültür anlayışının yerleşmesi için sarf ettiği çabaları çoğu kez bir yıl boyunca çıkardığı Selam Dergisi'nde paylaşarak topluma mal etmeye çalışmıştır.

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Cahit Beğenç Muğla'nın Fethiye ilçesinde dünyaya gelmiş, sosyolog, gazeteci, yazar, araştırmacı kimlikleriyle kendisini kültür ve ülke hizmetlerine adanmış önemli bir bilim adamıdır. Cahit Beğenç hakkında yapılan çalışmaların yetersizliği ve az oluşu onun halk tarafından az tanınmasına ve unutulmaya yüz tutmasına neden olmuştur. Çalışmamız sonucunda vardığımız genel kanı bu ideal bilim araştırmacısı ile ilgili yeterli bilgi ve kaynağın olmayışıdır. Yazarın hayatta olmaması, birinci derecede akrabalarının kaynak temini konusundaki yetersizliği, yayımlanmamış eserlerinin kaybolması bu fikri doğrulamaktadır. Bu ön çalışmanın amacı yazar hakkında derli toplu bir çalışma yapılması, edebî yönünün gün yüzüne çıkarılması gerekliliğidir.

Cahit Beğenç kendini ülke kalkınmasına, Anadolu insanın problemlerine adanmış bu sorunları Selam Dergisi'nde her hafta gündeme getirmiştir. Doğup büyüdüğü Fethiye topraklarından kopmamış, ömrünün sonuna kadar

memleketinden aldığı malzemeyi derleme ve üretme yoluna gitmiştir. Derlemelerinde Anadolu'nun sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili çok önemli bilgiler yer almaktadır. Doğum, ölüm, evlenme adetleri, inanç yapıları, türküler, tekerlemeler, atasözü ve deyimlerin yoğun olarak kullanılması, çeşitli yörelerin ağız özelliklerini aktarması açısından eserleri oldukça önem taşımaktadır.

Cahit Beğenç'in eserlerindeki karakteristik taraf yaşadığı sosyal çevrenin tabii şartlarını zorlamadan anlatmasından kaynaklanmaktadır. *Sedef Kız*, kitabındaki hikâyelerin kahramanlarını doğup büyüdüğü İncirköy'den seçtiğini kitabın önsözünde belirtmiştir. Beğenç, olayları ve tasvirleri, kahramanların bakış açısıyla aktarmaktadır. Böyle bir anlatma tekniğinde yazar, mahallî konuşmalara yer verir. Olay ve görünüşler yazarın değil kahramanların dili ve söyleyişiyle esere intikâl eder. Bu da konuşmalar vasıtasıyla kahramanların psikolojik vaziyetlerini, sosyal statülerini, ve sürdürdükleri hayat karşısında takındıkları tavırları olay zinciri içerisinde dikkatlere sunma imkânı verdiği için eserin inandırıcı olmasına zemin hazırlar. Böyle bir anlatma tarzının başarılı olması yazarın anlattığı sosyal çevreyi ve canlandırdığı tipi çok iyi bilmesinin de bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Türk kültür hayatında unutulmayacak izler bırakan Cahit Beğenç, eserlerinde kullandığı akıcı üslûbu, gerçekçi anlatımı ve Fethiye yöresinin ağız özelliklerini başarıyla kullanmasıyla edebiyatımızda önemli bir yer edinmiştir.

Cahit Beğenç, eserlerinde kullandığı başarılı üslûbu sayesinde okuyucularını metnin içine çekip okurların eserlerde yer alan her kahramanda kendilerini bulmalarına zemin hazırlamıştır. Yazarımız, eserlerinde halk dilini kullanırken bayağılığa kaçmamış, yöre ağzını Türkiye Türkçesinde yoğurarak kendine özgü, tutarlı bir üslûp oluşturmuştur. Beğenç, eserlerinde konu bütünlüğüne de önem vererek sağlam bir zemine oturmuş eserler ortaya çıkarmıştır.

Cahit Beğenç, yöre halkının günlük yaşayışlarında buldukları hâlleri başarılı bir şekilde eserlerine aktararak tarafsızlığı yakalamıştır, ayrıca Cahit

Beğenç'in eserlerinde kendi yaşantısına, duygu ve düşünce tarzına ilişkin izler bulmak da mümkündür.

Toplumcu gerçekçi bir anlayışla işçi ve köylünün sorunlarını, mutluluklarını konu eden yazar olarak okuduklarından çok yaşadıklarıyla gözlemlerini kurmuştur. *Sedef Kız* kitabındaki hikâyeleri daha çok kendi hayatını anlattığı otobiyografi türüne örnektir. *Sarı Çamin Hikâyesi*, *Bizim Köy* ve *Koca Küp* adlı kitaplarında ben merkezli konulardan uzaklaşarak doğup büyüdüğü köyünde gözlemlediği olayları konu almıştır. Eserlerinde ve gazete yazılarında köy ve köylü sorunlarına eğilmiş, evlenme, kız kaçırma, geçim sıkıntısı gibi olguları incelemiştir. Ankara'ya gelişiyle birlikte gazeteci kimliğinin de etkisiyle mitoloji ve gezi yazısı türlerinde eserler vermiştir.

Beğenç, Türk toplum yapısının Batı toplumlarının gelişme süreciyle açıklanamayacağını, modernizm ve Batılılaşmanın çok farklı bir temel üzerine kurulduğunu savunmuş; eserlerinde Türk insanı ve Türk kültürü olgusunu ortaya çıkarmaya yorumlamaya çalışmıştır.

Çalışmamızın başından beri önemseydiğimiz ilkelerin başında, halkbilimi disiplini çerçevesinde Cahit Beğenç'in eserlerinin incelenip değerlendirilmesidir. Araştırmamızda ortaya çıkan en önemli sonuçlardan birisi yazarın çalışmalarında Türklerin sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili çok önemli bilgilere yer vermiş olmasıdır.

Anadolu insanının sözlü anlatım geleneğinin ürünleri olan destanlardan, efsanelerden, ağıtlardan, halk öykülerinden, masallardan, türkülerden yararlanarak vardığı üslûp onu her bakımdan özgün bir sanatçı kimliğine ulaştırmıştır.

Beğenç eserlerinde, kahramanlarını yaşadığı yörenin ağzıyla konuşturmuş böylelikle eserlerine canlılık kazandırmıştır:

*“Elimde eriyip gider, durdukça farıyıp gider. Derinlerden bir dil geldi:
”Bas bağına balkıt, kat koynuna kalkıt!”* (*Sedef Kız: 7*)

*Türüdü suyu buğular içinde. Gönlüm ileri aktı, göğdem geri çöktü,
durakodum:*

-Ar eloğlu! dedi. Arlana koydum (*Sedef Kız: 8*)

Ayağı sekili at arıyorsan, sidan sularından içmedi, var öğrekte ara. Sütü akça, eti pekçe davar arıyorsan bu yanlara basmadı var gürnekte ara. (*Sedef Kız: 9*)

Bir yel koptu h p rd  gitti, bir sel indi. Karnına baktım Şiş; demek bir Şey yemiş. Bir bıçak aldım, karnını yardım: bir cibi (civciv) ıktı. "Civ! Civ!" dedi civeledi, kucağıma doğru ziveledi. (kaydı) (Sedef Kız: 10)

Gördük, görüŐtük, konduk, konuŐtuk. Güneş, kaŐıkçı çamlarının arasından atal atal çıkıyor. Seyrek bıyıklı, ildirim arıklı Kel Őabancık. Çocukları b y y pte el ulağı olunca, Zühre'nin eli boşanıverdi. Anasının evinde iken, serçe sürüsü gibi bir Şey mi gördüğü vardı, ama anadan rahvan. (Sedef Kız: 13)

Deve ayağında iki evlek nadasın tavı açıyor, onu mu düşünsün, askere gidenin  n  dibi yok (bir haber yok) onu mu düşünsün. O belek g zly  ğlu, onda da azıcık yeğnilik vardı. (Sedef Kız: 14)

Kurduğu imge dünyası, benzetmeler, betimlemeler, doğanın tüm yönleriyle anlatımı, Şiirsel  sl bu, kullandığı dil, yerel sözcükler ve deyimler, atasözleri, yakarıŐlar, s vg ler, onun anlatımını canlı ve etkileyici kılan özelliklerdir.

Beğenç, çok yönlü bir bilim adamıdır. Asıl alanı gazetecilik olmasına rağmen, tarih, sosyoloji, edebiyat tarihi, folklor ve sosyal bilimlerin diğer alanlarıyla ilgilenmiş araştırmalar yapmış, kitap, dergi ve denemelerini yayımlamıştır. Cahit Beğenç, folklor araştırmalarında çeşitli yazılı ve s zly kaynaklardan bol miktarda aktarma ve derleme yapmıştır. Bilimsel çalışmalarında gözleme geniş vermiştir.

Beğenç, aile çevresinden ve kendi yöresinden aldığı millî ruh ile Batı ilminden aldığı birikimi kendi kiŐiliđinde bütünleŐtirmiŐtir. Fethiye yöresinde yaşayan Avukat arkadaşı Hasan Deniz Bayramoğlu, Beğenç için kökeni Anadolu'ya bağlı Türk aydını protipinde olduğunu söylemiştir. DavranıŐında, konuŐmalarında aydın tipinin yoğun olarak hissedildiğini belirtmiştir. Ayrıca Deniz Bayramoğlu, Beğenç'in önüne gelen herhangi bir konuda cidd  araştırma yapmadan yayın faaliyetine giriŐenleri Őiddetle kınadığını belirtir.

Başarılı bir bilim adamı olduğu kadar çokça eser vermiş bir hoca olan Cahit Beğenç'in edebî yönünü Hasan Deniz Bayramoğlu'nun anektotuyla sonlandırmak mümkündür:

“Cahit ağabeyimiz, çok güzel konuşan, çok yönlü, dâima yeni fikirlere önem veren kudretli bir hatipti. Hitâbeti, kendine özgü hafızalardan silinmeyen jestleri, mimikleri ve örnekleri ile dinleyicileri kendine hayran bırakırdı.”

Cahit Beğenç, gazete yazıları dışında hikâye, roman, masal, deneme, anı, gezi yazısı türlerinde çeşitli eserler vermiştir. Fransızcadan çeviriler yapmıştır. Hikâye ve masal kitapları çocuk edebiyatı alanında değerlendirilmiştir. Basılmış kitapları şunlardır:

- Hikâye: Sedef Kız (1943, 1948, 1966, 2002), Deli Dere (1948), Sarı Çamın Hikâyesi (1986,1987), Bizim Köy (1948, aynı yıl ikinci baskı)
- Roman: Koca Küp (1969).
- Masal: Kız Kuşu (1946), Sihirli İğ (1968) Kuru Kelle (1946)
- Gezi-Röportaj: Yol Üstü (1944), Toroslardan Aşağı (1945), Diyarbakır ve Raman (1949), Kayseri (1950), Söğüt (1952).
- Deneme: Denemelerim (1944).
- İnceleme-Eğitim: Canlı Metot (Fransızca-Türkçe), Turizm (1952), Anadolu Mitolojisi (1967,1974), Köy ve Şehir Münasebetleri (1969).
- Çeviri: Laf Ebesi: Kuru Kelle (Efsane, Charles Dulin'den, 1946) Ekmekçi Kadın (Roman, X.de Montepain'den,1965), Hayat Hakkında Düşünceler (A. Carrel'den, 1988).

BİRİNCİ BÖLÜM

Çalışmanın birinci bölümünde, Cahit Beğenç'in Türk halkbilimi ile ilgili çalışmaları tasnif edilerek, eserlerin yapı ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın devamında yazarın araştırmalarında kullandığı Türk halkbilimi yöntemlerinin incelenme ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

I. CAHİT BEĞENÇ'İN TÜRK HALKBİLİMİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI

Çalışmanın bu bölümünde Cahit Beğenç'in eserleri, basımı yapılmış kitapları ve süreli yayınlardaki yazıları olmak üzere iki alt başlık altında ele alınarak eserleri hakkında bilgi verilmiş, halkbilimi ile ilgili çalışmaları tasnif edilmiştir.

1. ESERLERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde, Cahit Beğenç'in basımı yapılmış yirmi iki kitabının yanı sıra; süreli yayınlardaki yazıları halk bilimi kadrolarına ayrılarak incelenmesi yapılmıştır.

1.1. KİTAPLARI

Cahit Beğenç'in çeviri ve inceleme çalışmaları da dâhil edilmek üzere basımı yapılmış 22 kitabı bulunmaktadır. Çalışmamızda yayımlanmış kitapları konularına göre sınıflandırılarak inceleme yoluna gidilmiştir. İnceleme sırasında basımı yapılan kitapların künyesi, basıldığı yıl, biçimsel özellikleri, konusu, metodolojisi, halk bilimine ve halk edebiyatına getirileri alıntılardan da istifade edilerek değerlendirilmiştir.

1.1.1. KURMACA ESERLERİ

Çalışmamızda Cahit Beğenç'in kurmaca eserlerinden basımı yapılmış dört hikâye, üç masal, bir roman kitabı inceleme konusu olarak belirlenmiştir. Yazarın kurmaca eserleri çalışmanın ikinci bölümünde geniş bir biçimde ele alınarak eserlerin yapı ve içerik açısından değerlendirilmesi yapılacağından kitapları bu bölümde incelenmemiştir.

1.1.2. GEZİ NOTLARI (GEZİ-RÖPORTAJ)

Cahit Beğenç, gazeteci kimliğinin etkisiyle çeşitli yerler gezmiş, gezip gördüğü yerlerdeki gözlemlerini ve anılarını derleyerek kitap haline getirmiştir. Cahit Beğenç'in gezi- röportaj türünde ele alabileceğimiz beş eseri bulunmaktadır. Bu eserler kronolojik sırayla aşağıda belirtilecektir:

1. Yol Üstü (1944)
2. Toroslardan Aşağı (1945)
3. Diyarbakır ve Raman (1949)
4. Kayseri (1950)
5. Söğüt (1952)

1.1.2.1 YOL ÜSTÜ

“Eli çomaklı, beli kuşaklı bir köy çocuğu idim. İncirköy dağlarının arasından beni buldu çıkardı . Büyüdükçe ondan küçük kaldım, okudukça ondan cahil oldum, ilerledikçe kendimi ondan geri buldum. Akıl değil güneş, gönül değil deniz, insan değil dev! Hem babam, hem hocam, hem ağabeyim. Bu “Yol Üstü” serisi ona armağan olsun. Ona Fethiye'nin İncirköyü'nde en büyük ablamın en büyük oğlu Nurullah Türkmen'e. “

Cahit Beğenç, *Yol Üstü* kitabının önsözünde bu kitabı, en büyük ablasının oğluna; baba, amca, ağabeyi olarak da gördüğü Nurullah Türkmen'e armağan ettiğini belirtmiştir. Yazar, doğup büyüdüğü İncirköy dağlarından kendisini çıkaran kültürü ve eğitimiyle kendisine rehber olarak Nurullah Türkmen'i gördüğünü ifade etmiştir.

Beğenç, yazısının devamında *Yol Üstü* kitabındaki yazıların ilk yazma çalışmaları olduğunu üslûbun yazın hayatında çok önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir.

Ulus Basımevi tarafından basılan 1944'te ilk basımı yapılan 93 sayfadan oluşan kitapta yazar gezip gördüğü yerlerdeki izlenimlerini aktarmıştır. İki bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Fethiye-Ankara güzergâhındaki izlenimleri ikinci bölümünde Batı Anadolu (Kütahya- Balıkesir) hattındaki izlenimleri aktarılmıştır. Gezi yazısı türünde olan kitabın sonuna yazı dilinde pek rastlanmayan bazı kelimelerle deyimlerin anlamları sözlük biçiminde eklenmiştir: “Gürnemek (gölgelemek), nahha (Dilerim ki) , Beş Kaza (Fethiye bölgesi), Karamal (öküzgil) Tehnel (defne)...

Yol Üstü'nde yazar, anlatımının akıcılığı sayesinde okuyucu da gezip gördüğü yerlerde yolculuğa çıkarmış gibidir. Gittiği yerlerin coğrafi ve kültürel özelliklerini vererek kaynak niteliğinde bir kitap oluşturmuştur. Sağlam bir gözlem yeteneğine sahip yazar yalnız coğrafi, tarihî, etnografik bilgiler vermekle kalmayıp eserin birçok yerinde kişileri kendi ağız özellikleriyle konuşturmuştur. Ayrıca yazar, eski eserlerden aldığı bilgileri kendi gözlemiyle birleştirmiştir.

Kitabın birinci bölümünde Fethiye'nin tarihî güzellikleri âdeta resmedilmiştir. “Bal arısı gibi!” başlıklı yazısında doğup büyüdüğü İncirköy'e ayrı bir yer vermiştir. Yazara göre; “İçkinin kumarın olmadığı, pazarlık yapmayı sevmedikleri için ticaret yapmak istemeyen köylüleriyle İncirköy bambaşkadır. Yaşadığı dönemde 40-50 yıllık bir süre içerisinde adliye tarihine bir tek cinayet bile kaydettirmeyen İncirköy'de dürüstlük çok önemlidir, yazar bu köyün sadece kendi köyü olmadığını bütün Türkiye'nin en çalışkan köyü olabileceğini iddia eder.” (Beğenç, 2008: 23)

Menderes nehrinin kıvrım kıvrım akmasından dolayı “Menderes” sözcüğünün Yunanlılar tarafından yılan anlamına gelen “Meandros” sözcüğünden meydana geldiğini, tarihte tepeleriyle, beldeleriyle ünlü Fethiye’nin eski adının “Telmissus “ olduğunu daha sonra “Makri, Meğri” adlarının verildiğini Şehit Fethi Bey’in hatırasına “Fethiye” adının verildiğini bu kitaptan öğreniriz. Dünyanın en güzel iskelelerinden birinin Fethiye’de olduğunu, eski zamanlarda Romalıların Fethiye körfezi ve limanına “şarap kadehi” dediklerini Charles Texier’in Küçük Asya adlı kitabında Lisya denilen o çevreden övgüyle bahsettiği bölümleri bu kitapta görmek mümkündür.

Kitabın ikinci bölümünde Balıkesir’e, meşinciliği köseliğiyle ünlü Bigadiç’e, Sındırı ılıcalarına Karakaya’ya canlı bir yolculuğa çıkarmaktadır.45 yaşındaki Karakayalı Ahmet Efe’den şu maniyi derlemiştir:

Söğüdüün kökü suda

Ala gözler uykuda

Gel sarılalım yatalım

Bahçedeki kuytuda

Yazar, kitabında Balıkesir’e de ayrı önem verir. Balıkesir’i: “Bir kanadı Marmara’yı bir kanadı Ege denizini süpüren Türk’ün can kalesi ile iman kalesi arasında dikilmiş bir kartal.” olarak tasvir eder. (Beğenç, 2008: 88)

1.1.2.2. TOROSLARDAN AŞAĞI

Yazı hayatının başlangıcında üslûbun önemli olduğunu söyleyen Cahit Beğenç yol üstü görüp geçtiklerini ilk yazılarını dediği *Yol Üstü* serisinin ikinci kitabı olan *Toroslardan Aşağı*’ da anlatmıştır. 1945 yılında basılan 97 sayfadan oluşan *Toroslardan Aşağı* kitabında, Cahit Beğenç’in gezip gördüğü yerleri ve anılarını paylaştığı 22 yazı bulunmaktadır.

Cahit Beğenç, Çukurova’nın sarı sıcağında pamuk toplayan ırgatların yaşamını, onların sevgilerini, insanlardan kaçışlarını, ihracatı teşvik belgesiyle kredi aldıklarını *Toroslardan Aşağı* adlı kitabında aktarır. Konya ovasına yolculuğu sırasında Toros dağlarını gören yazar, kitabın başında “toros

“sözcüğünün kökenine de değinmiştir. “Torus” un dağ anlamına geldiğini Arapça kökenli bir ad olduğunu aslının Tur-u Sinâ’daki “turustan” geldiğini ileri sürer.

Toroslardan Aşağı kitabında “Çukurova” bölgesinde yaşayan Türklerle ilgili çok çeşitli bilgiler yer almaktadır. Türklerin doğum, ölüm, evlenme âdetleri, ahlâk anlayışları ve inanç yapıları işlenen bazı konular arasındadır. Ayrıca kitapta, Adana halkı tarafından destan olarak anlatılan Türklerin Adana’ya giriş öyküleri, Cahit Beğenç’in Kozan’da tanıştığı üç âşıktan derlemiş olduğu tekerleme, masal, mani, türkü, ağıt türlerinde çeşitli örnekleri sunması bakımından halk edebiyatı alanında da önemli bir değer taşımaktadır .

Beğenç’in Kozan gezisinde Âşık Ali, Abdullah Arı ve Âşık Yusuf oğlu Hakkı Dönmez’den derlediği anlatıları aktardığı bölümler halkbilimi açısından oldukça önemlidir:

Kozanlı Abdullah Arı’dan:

*Bir batman soğan aldım Hasan’dan
Yatamaz oldum kaygı ile tasadan
Beş param vardı babam malı kesesinden
Onu da aldı fukaralık elimden*

*Varlıklar da sormaz benim hâlimi
Bu yokluktan doğrultamam belimi
Açlıktan arzuluyorum ölümü
Zalim yokluk büktü benim belimi*

*Beynim almaz benzindeki kanından
Yokluk için vaz geçmişsin canından
Kursağın kaynadı pelit unundan
Zalim yokluk... (Beğenç, 1945: 27)*

Âşık Ali'den derlediği maniler:

*Belirsizdir gönlün alı
Güzellerde oğul balı
Her güzelin eli öpülmez
Bunu diyen âşık Ali
Sır bildirme âlemine
Tatlı dilde kelâmına
Eline sağlık efendim
Tekm'attırdım kalemine (Beğenç, 1945:27)*

Âşık Ali Savur'dan derlediği türkü:

*Esen acı yele benzer
Gönülsüz yar ele benzer
Taze gelin şöyle böyle
Kızın gönlü güle benzer*

*Gönül müşkül hâle benzer
Coşkun akan sele benzer
Taze gelin şöyle böyle
Kızın koynu bala benzer*

*Yarı yağın eritirler
Başa gaflet bürütürler
Gönülsüz güzel seveni
Deliklerde çürütürler*

...

*Daim kıymetini bilen olmalı
Çirkin dolu amma gönül sevmiyor
Gönülün gamını silen olmalı (Beğenç, 1945 :28)*

“Adını Yıldızlardan Almış” başlıklı yazısını mitsel hikâyelerle zenginleştirmiştir. Garp masalına göre “Adana” ve “Seyhan” isimlerinin Uranüs’ün iki oğlu tarafından verildiğini belirtmiştir. Mitsel hikâyede; “Uranüs’ün iki oğlunun Çukurova’ya indikleri bir zamanda, Büyük oğul “Adım senin olsun!” deyip şehre Adanus (Adana) adını verdiği; küçük oğlunun da Sarus (Seyhan) adını Seyhan nehrine verilmesi hikâyesi aktarılmıştır. (Beğenç, 1945: 27-30)

1.1.2.3. DİYARBAKIR VE RAMAN

1949 yılında Ulus Basımevi tarafından Ankara’da basılan kitap, 94 sayfadan oluşmaktadır. Beğenç, kısa bir giriş bölümünden sonra Diyarbakır’ın coğrafyası, tarihi ve kültürü hakkında bilgiler vermiştir. Diyarbakır’ın tarihçesi, esnaf örgütleri, ticaret ve sanayi hareketleri, ormanları, sazları ve sözleri hakkında bilgiler röportaj tekniği kullanılarak ayrıntılı bir biçimde eserde yer almıştır.

Yazar, gezip gördüğü yerler arasında Diyarbakır’ın bambaşka bir konumu olduğunu belirtir. Yazara göre Diyarbakır, evlerinin tipi, mabetlerinin biçimi, sularının akışıyla “güneyi”; insanların zeki, mert içli oluşlarıyla “doğuyu” yeni binaları modern tesisleri, geniş yolları, ilme irfana ve kültüre sarılışlarıyla “batıyı” surların azameti, halkın görgüsü ile de “Roma gibi İstanbul gibi” bir şehri bünyesinde barındırmaktadır.

Yazar, eserine Diyarbakır hakkında söylenegelen bir rivayetle devam eder. Rivayet’e göre; Yunus Peygamber, Diyarbakırlıların misafirperverliğinden hoşnut olmuş Hak-Teâlâ’ya “Bu şehre düşman ayağı sokma, her türlü kaza ve beladan muhafaza eyle.” diye dua etmiştir. (Beğenç, 1949: 8) Cahit Beğenç, Yunus Peygamber’in duasından bu yana, “Diyarbakır’a düşman ayağının girmeyeceği, zelzele gibi felaketlerin yaşanmayacağı” inancının yaygın olarak devam ettiğini kitabında ifade etmiştir. Yine kitapta Diyarbakır’ın havadan seyri halinde “kalkan balığına” benzediği belirtilmiştir. (Beğenç, 1949: 9)

Beğenç, “Diyarbakır’ın Sazları ve Sözleri” başlığıyla yazdığı yazısında kıymetli bir folklorcu olarak nitelendirdiği sanatkar arkadaşı Ferruh Arsunar’dan derlediği malzemeleri de kitabına eklemiştir.

60 sene evvel Diyarbakır'da halk arasında “Santur, Saz, Bağlama, Çığırta, Kaval” gibi sazların düğün ve merasimlerde kullanıldığını, düğünlerin ihtişamını ifade etmek için “sazlı, sarturlu, udlu, girdaplı” bir düğün tâbirinin kullanıldığını Ferruh Arsanar'dan aktarmıştır. Diyarbakırlı sanatçı Celal Güzelses'in herhangi bir toplantıda” Diyarbakır peşrevi, divan, muhalif, kürdî, maya, hoyrat, beşirî, şirvanî, kesik” sırasını takip etmek kâidesiyle eserlerini icraa edebileceğini söylediğini belirtmiştir. Kitabında bu türlere ait örnekler vermiştir.

Beğenç, “çepikel, girani, halay, çeçeno” gibi oyunların da halk arasında çok sevilerek oynandığını söylemiştir. Oyun adları ve kökenleri hakkında bilgileri dipnotlarla belirtmiştir. (Beğenç, 1949: 27-31)

Beğenç kitabın sonlarında Diyarbakır'ın pek çok şair, fikir ve devlet adamı yetiştirmiş bir şehir olduğunu ifade eder. Sait Paşa'dan Ali Emîri Efendi'ye, Şair Cemal Yeşil'den Şair Munis Faik Ozansoy'a kadar birçok sanatkâr'ın Diyarbakır'da yetişmiş olduğunu söyleyerek Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Cahit Sıtkı Tarancı gibi şâirlerin özgeçmişleri hakkında bilgiler verip eserlerinden örneklerle yazısını sonlandırır. (Beğenç, 1949: 91-97)

1.1.2.4. KAYSERİ

1950 yılında Ankara'da Güney Matbaacılık ve Gazetecilik tarafından basılan gezi yazısı türündeki kitapta, Kayseri'nin tarihî ve sosyal yapısı hakkında röportaj tekniği kullanılarak bilgi verilmiştir. 120 sayfadan oluşan kitapta Kayseri halkının sosyal yaşamına ilişkin önemli bilgiler bulunmaktadır. Beğenç, Kayseri hakkında coğrafi, etnografik, tarihî, kültürel pek çok bilgiyi akıcı bir üslûpla kaleme almıştır.

Kitapta en eski Kayseri'nin Kültepedeki Kaneş Şehri olduğu belirtilir. İsa'nın doğumundan dört bin yıl önce buranın bir Eti şehri olduğu ifade edilir. Kitabın devamında Eti Uygarlığı ve geçim kaynakları hakkında da bilgi verilmiştir. Etilerin de buğday ekip üzüm, elma soğan yetiştiren, ırgatlık yapan; bakırcılık, demircilik, dokumacılık, kunduracılık sanatlarıyla uğraşan insanlar olduğu belirtilir. (Beğenç, 1950: 43)

Kayseri'nin eski adının Mazaka olduğunu bu kitaptan öğrenmek mümkündür. Kitaba göre; Kapadokyalılar devrinde Özabya, on yedinci yüzyılda Gasarea, sonunda da Kayseri adı verilmiştir. (Beğenç, 1950: 66)

Giriş bölümünde yazar, Kayseri'nin her soydan her meslekten görgülü bilgili insanlarla temas etmiş, onlara konaklama hizmeti üstlenmiş bir şehir olduğunu belirtir. Kayseri insanın çalışkan ve bilime aldanmayan, araştıran sorgulayan bir zihniyete sahip olduğunu, erken kalkıp erken yatan bir yapısı olduğunu belirtir. Kitapta Amerika'ya giden ilk Türk'ün de Kayserili olduğu belirtilir. (Beğenç, 1950: 22)

Yazara göre; Kayserili, ticaret konusunda da çok yetkindir. Her malın cinsini, çeşidini, başlangıç maddesini gayet iyi bilir. Bunları bilmeyenle alay etmez. İyi bilmediği bir işle uğraşmaz. Parasını çok iyi değerlendirir. Yazar, Kayserililerin; eline geçen parayı orman gibi üretmesini, patlıcan biber gibi ucundan döktürmesini, koyun gibi kuzulatmasını çok iyi bildiğini, paranın elinde zerre misali bir kıvılcıma dönüştüğünü belirtir. (Beğenç, 1950: 45)

Kayseri halkının yeniliğe açık yapısı da bu kitap vasıtasıyla ifade edilmiştir. "Lüksü faydalıdan üstün tutmayan insanlar" (Beğenç, 1950: 45) olarak nitelediği Kayseri halkı için malın sağlam olması çok önemlidir. Kitapta Kayseri halkının; bakırcılık, demircilik, dericilik, halıcılık, yapıcılık gibi zanaatlarda ilerlemiş oldukları belirtilir.

Yazar, Kayseri halkının sanatsal yapılarına da değinmiştir. Dini, imânı bütün, hayrı hasenâtı seven, saygılı yapılarıyla öne çıkan Kayseri insanının ilim ve teknik alanda da pek çok kişi yetiştirdiklerini, çiçeği, müziği, nakışı sevdiklerini yine bu kitap vasıtasıyla öğrenmek mümkündür. (Beğenç, 1950: 47)

Yazar, tabiatın ve tarihin en muhteşem ziynetlerine sahip Kayseri'nin Cumhuriyet devrinin en feyizli nimetlerine mazhar olduğunu belirtir. Ürgüp'ün ve kayaların anlatıldığı bölümler yöre folkloru açısından önem taşımaktadır:

"Ürgüp tarafları, yalnız Türkiye'nin değil, belki bütün dünyanın en hayret edilecek yerlerinden biri. Hani bazı adamlar vardır, "Ben hiç korkmam." derler. Hakikatten, cin, peri hikâyelerinden korkmazlar. Geceleyin mezarlıklarda yatarlar, sabaha kadar müşil müşil uyurlar. Mesela böyle bir "babayiğitin" gözlerini bağlayın, bir akşamüstü, gün ortalıktan çekileceği sırada, Ürgüple

Nevşehir arasındaki Göreme vadisine getirin de gözlerini açiverin: Adam saniyesinde çıldırır. Bilmem nasıl tarif etmeli: Ücüler memleketi gibi bir yer... Hani, bulanık rüyalarda bazı şeyler görürüz de yeryüzünde bir şeye benzetemeyiz. Karnaval külahları gibi, sivri sivri, kimisi adam kılığında kimisi hayvan şeklinde, eve benziyen, dağa benziyen, hiçbir şeye benzemiyen kayalar. Kaya zannediyorsunuz, kum kum diyorsunuz, pirinç pilavı gibi birbirine yapışmış, kaynamış çakılcıklardan meydana gelen kayalar. Öyle bir yer ki karmakarışık: Koğuk, oyuk, yarık, yırtık, çökük, göçük, kopuk, düşük, delik, deşik, yatık, yıkık, kayık, eğik, bükük, yan yatmış, çamura batmış... gibi ne kadar lûgat ne kadar teşbih varsa sıralayın orasını gene tasvir edemezsiniz. Çünkü bin yıllık uykudan uyanmış gibi, başka çeşit bir dünyada imişsiniz gibi oluyorsunuz. Oralarda Eshab-ı Kehifden Yemliha gibi dolaşıyorsunuz. “ (Beğenç, 1954: 45-57)

Eserde yöre folkloru ile ilgili kısa fakat önemli bilgilere yer verilmiştir. Cahit Beğenç, Kayseri adlı kitabını aralıklı olarak tuttuğu notlardan oluşturduğunu söylemiştir. Kitabın sonuna röportaj ve fotoğraflar ekleyerek metne görsel bir boyut kazandırmıştır. (Beğenç, 1950: 1-120)

1.1.2.5. SÖĞÜT

Söğütlüler Derneği tarafından 1959’da çıkarılan kitap 56 sayfadan oluşmaktadır. Ertuğrul Gazi’nin türbesinin tasviriyle başlanan kitapta Ertuğrul Gazi ve Osmanlı Devleti hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Ertuğrul Gazi’nin “Kayı boyuna” mensup olduğu Kayı boyunun Oğuz Han’ın altıncı oğlu Deniz Han’ın boyundan zuhur ettiğini bu kitap vasıtasıyla öğrenmek mümkündür. (Beğenç, 1959: 1-7)

Kayı’nın “kuvvetli, kudretli, pek, berk” anlamlarına geldiğini Kayı’ların Osmanlılardan önce Artuk Oğulları sülalesini yetiştirdiğini aktaran yazar, Ertuğrul Han’ın Kayılar’dan Kayaalp’in oğlu Süleyman Şah’ın oğlu olduğunu 1193 Rumî yılında Türkistan’da doğduğunu belirtir. Süleyman Şah, Moğolların Türkistan’a saldırması üzerine Anadolu’ya gelmiş, Erzincan taraflarından Halep’e inmiştir. Ertuğrul Bey’in Moğol saldırıları sırasında Anadolu’da Selçuklu Sultanı’nın ordusuna yardım etmesi üzerine Selçuklu Sultanı Alâettin Keykubat,

Ankara civarında yerleşmelerine müsaade etmiştir. Ertuğrul Gazi, fetihler yaparak Söğüt'e kadar ilerlemiş oraya yerleşmiştir. (Beğenç, 1959: 21)

Kitapta ünlü âlim Şeyh Edebali hakkında da önemli bilgiler bulunmaktadır. Şeyh Edibali'nin Adana taraflarından gelmiş, İtburnu'nda bir zâviye kurmuş ahilere bağlı önemli bir evliyâ olduğu belirtilir. Anadolu'da önemli bir teşkilatlanma olan ahilik hakkında da bilgiler verilmiştir.

Yazar, yazısında ahilik ve ahilik teşkilatları hakkında önemli bilgiler aktarmıştır:

“ Esnaf teşkilatı olarak tanıtılan Ahilikte her sanat erbabının bir Pîri vardır. Esnaf, kendisine lüzûmu kadar para ayırıp kazandıklarını bu Pîre vermektedir. Paranın fazlasıyla zaviyeler tesis edilmektedir. Bu zaviyelerde gariplere, yoksullara, düşmüşlere, düşkünlere bakmaktadırlar. Zaviyeler aynı zamanda birer kültür merkezidir.” (Beğenç, 1959: 27)

Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman'ın Şeyh Edebali'nin zaviyesinde sohbetlere katıldığını Osman Bey'in Edebali'nin kızını görüp âşık olduğunu Şeyh Edebali'nin kızını vermek istemediği kıssayla devam edilen kitapta Osman Bey'in gördüğü rüya üzerine Şeyh Edebali kızı Mal Hatun'u Osman Bey'e verir. Bu rüya aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kurulacağını habercisidir.

Ertuğrul Gazi, 92 yaşında Söğüt'te vefat etmiştir. O tarihten itibaren Anadolu'ya Ertuğrul'la geldiğine inanılan Karakeçeliler aşireti olmak üzere birtakım Türkmen oymakları tarafından ziyaret edilmekte ve kendisine törenler yapılmaktadır. (Beğenç, 1959: 31)

Kitapta Karakeçeliler aşireti hakkında da genişçe bilgi verilmektedir. Yazar, Karakeçeliler hakkında bilgi verirken Sedef Kız adlı masalını da anlatmıştır. (Beğenç, 1959: 32)

Kitabın devamında Karakeçeli aşiretinin “millî bir tören olarak niteledikleri” her yıl düzenlenen nevrûz kutlamaları ayrıntılarıyla aktarılmıştır:

“Karakeçeliler, çok eski zamanlardan beri, gelenek hâlinde, her yıl Söğüt'te toplanırlar. Ertuğrul Gazi'nin türbesinde tören yaparlar. Bu merasim Mart dokuzu denen Nevruz gününe rastlar. Karakeçelilerin bu ananevî şenliği için memleketin her tarafından muhtelif yürük oymaklarına mensup insanlar Söğüt'e gelir, törene iştirak ederler. Bu, millî bir törendir. Padişahlık devrinde

bu merasimlere iştirak eden aşiretlerin beylerine padişahın fermanı ile nişanlar takılırdı, rütbeler verilirdi. Merasim gününde padişahın bir adamı bulunurdu. Cumhuriyet devrinde bir ara bu âdet terk edildi.” (Beğenç, 1959: 32-34)

Yazarın yaşadığı dönemde iki ayrı yerde yapılan törenler hakkında yazar bilgi vermeye devam eder:

“Bugün bu merasimler iki kısım halinde yapılır. Birinci safhası, Hükümet konağı önünde, ikinci kısmı Ertuğrul Gazi arkasındaki meydanda geçer. Törene resmî şahsiyetler, Devlet ve idare adamlarının da katıldığı olur. Gençlik, büyük bir zevkle iştirak eder. Başta Söğütlüler olmak üzere, civar köy ve kasabalardan halk akın eder. Törenin asırlardan beri hiç değişmemiş bir özelliği de bu muazzam halk kitlesiyle birlikte yurdun uzak ve yakın yerlerinden gelen Karakeçili ve diğer yürük oymaklarına mensup yiğitlerin millî kıyafet ve eski âdetlerle merâsime iştirak etmeleridir.” (Beğenç, 1959: 35)

Yazar, kitabına merasimlerde uygulanan gelenek ve görenekleri aktararak devam eder:

“Bu merasimin bir geleneği ve göreneği vardır. Atların rengi göz önüne getirilmek sûretiyle, aşiretin yaşlıları öne geçerler. Bunlar, birinci bölüğü teşkil eder. Orta yaşlılar arkadan gider. Bunlar da ikinci bölüğü meydana getirir. Gençler arkadan gelirler. Alayın en önünde kalkanlı, tulgalı yiğitler bulunur. Her bölüğün baş tarafında sancak, yan tarafında kudümcü ile ikişer kılınçlı sancak muhafızı vardır. Bunlara “yiğit başı” denen bir zeybek komuta eder. Manzara, tarifi imkansız bir heyecan ve rahatlık verir. Türk bahadırları çalgınca alkışlanır.”

İstiklâl Marşı'nın söylenmesiyle birlikte tören başlangıcının yapıldığını belirten yazar Ertuğrul Gazi türbesine gidiş esnasında halkın coşkulu kutlamalarını aktarır:

“Bu henüz merasim başlangıcıdır. Asıl törene bandonun çaldığı İstiklâl Marşı ile başlanır. Mülkiye amiri, Söğüt'e gelen misafirlere hoş geldiniz der ve kısa bir konuşma yapar. Atatürk'ün anıtına çelenkler konur. Aziz hatırasına hürmeten birkaç dakika susulur. Sonra bütün kafile, kasabanın dışındaki Ertuğrul Gazi türbesine doğru yürümeye başlar. Kafilenin önünde giden davul, zurna millî havalar çalar. Ertuğrul çocuklarının heybetli Türk akıncılarının gür seslerine

atların kişneme sesleri karışır. Türbe civarında herkes plânda tespit edilmiş olan yerini alır. Ertuğrul Gazi'nin aziz ruhunu şad etmek için birkaç dakika sükût edilir. Sonra kürsüden Ertuğrul Gazi'nin bundan yedi, sekiz yüz yıl önce yaptığı savaşlar, gösterdiği kahramanlıklar anlatılır. Osmanlı devletinin kuruluş arifesine ait tarihi izahat verilir. Bu münâsebetle çok heyecanlı nutuklar söylenir. Bundan sonra türbenin ziyaretine geçilir. Gençler, Ertuğrul Gazi'nin türbesine çiçekler koyarlar.”

Türbe ziyareti sonrasında yenilen Ertuğrul Pilavının anlatıldığı bölümler birlik ve dayanışmanın önemini aktarması bakımından oldukça önemlidir:

“Türbenin ziyareti saatlerce sürer. Bundan sonra ananevî “Ertuğrul Pilavı” yenir. Bu etli pilav, zengin fakir bütün Söğütlülerin yardımı ile meydana gelmiştir. Pilavdan sonra türbenin bahçesinde millî oyunlar oynanır. Bu, bir türbe ziyaretinden ziyâde millî bir şenlik günüdür. O gün kadın erkek bütün ziyaretçiler neşe ve şetaret içindedir. Bu gün münâsebetiyle türbe civarında at koşuları yapılır. Şenlikler ikindi vaktine kadar devam eder. İkinci vaktinde Söğüt'ün en büyük camii olan Çelebi Sultan Mehmet Camii'nde Ertuğrul Gazi'nin ruhu için mevlüt okunur. Ertuğrul şenlikleri gece de devam eder. Geceleyin, şarkılar, türküler söylenir. Gene millî oyunlar oynanır. Heybetli Türk efelerinin sesleri gece geç vakitlere kadar duyulur.” (Beğenç, 1959 :19-21)

Beğenç, yüzlerce seneden beri sürüp gelen şenliklerin geleneğin ifadesi olarak kabul edildiğini; bu ananenin mahallî değil millî özellikler taşıdığını belirtir. Horasan erenlerinin Anadolu'ya gelişleri, Anadolu'da yayılışları, ilk fetih hatıraları gibi hâdiselerin tekrarının millî duyguların tazelenmesine ve Türklük duygularının kuvvetlenmesine hizmet edeceği için yazar bu gibi törenlerin süreklilik taşıması gerektiğini ifade ederek yazısını sonlandırır. (Beğenç, 1959: 1-23)

1.1.3. MİTOLOJİ KİTAPLARI

Cahit Beğenç'in mitoloji türüne örnek gösterebileceğimiz tek eseri bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Devlet Kitapları arasında 1967 yılında ilk basımı yapılan *Anadolu Mitolojisi* adlı kitapta Eskiçağ Anadolu'sunda çok

tanrıca dönemlerde yaşamış insanların buluşları, görüşleri, doğa olaylarını yorumlayış biçimleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Cahit Beğenç, kitabında Anadolu Uygarlığı'nı oluşturan Antik Yunan'ın tanrılarını, kahramanlarını, Zeus'tan Apollon'a Diana'dan Venus'a savaşıyla dinselliğin iç içe geçtiği söylenceler evrenini, mitolojinin gerçeğe yaklaşan yaşamsal ilişkisini ortaya koyarak aktarmıştır.

1.1.3.1. ANADOLU MİTOLOJİSİ

Devlet Kitapları Müdürlüğü tarafından 1967'de basılan kitap, 78 sayfadan oluşmaktadır. "Türkiye turizminde mitoloji" başlığıyla başladığı kitabında yazar, mitolojinin tanımı üzerinde durmuş, "Mitoloji" başlıklı ikinci bölümde mitolojiyi "Eski çağların çok ilâhlı kavimleri tarafından tapılan ulûhiyetlerin masal şeklindeki tarihi" olarak tanımlamıştır." (Beğenç, 1967: 7)

Cehaletten ve eski kutsal geleneklerin unutulmasından dolayı Ön asya kavimleriyle Mısırlıların, Yunanlıların ve Romalıların güneşi, ayı, yıldızları, yeryüzündeki tüm nesnelere ilâhlaştırdığını, kendi âlemlerinde geçen bütün olayları o olağanüstü varlıklara isnât ettiklerini belirtir. Yazar, kitabında çeşitli milletlerin mitlerinden örnekler vererek bu örneklerin tahlillerine yer vermiştir. Türk mitlerinin yanı sıra Greko-Romen, Mısır, İran, Çin mitolojisi hakkında da bilgiler verilmiştir.

Yazar çalışmasında tabiat unsurlarını ağaç, su, gökteki kozmik unsurlar içerisinde ayrı ayrı ele almıştır. Anadolu düşünce ve inanç sisteminin incelenmesinde önemli bir kaynak niteliği taşıyan bu çalışmada, eski Türklerde inanç ve düşünce sisteminde insan tabiat bütünleşmesine sıkça rastlandığı kozmik âlemlerle ilgili unsurların tabiatla tasavvur olduğu belirtilmektedir. "Anadolu Mitolojisi" adlı kitapta Türk kozmogonisi, gökyüzü ile ilgili mitolojik materyaller, Anadolu tanrı ve tanrıçaları, insanın yaratılışı ve hayvan kültü incelendikten sonra Anadolu'da İslamiyet'ten önce görülen dinler ve bu dinlerin etkisiyle oluşturulan mitsel unsurlar değerlendirilmiştir.

Türk turizminde, tarih ve arkeolojinin önemli bir kaynak olduğunu belirten yazar, Yunan ve Roma dönemindeki mitolojik konuların da turizmi geliştirmesi açısından önemine değinir. Günümüzün Batı medeniyetlerinin din,

hukuk, ahlak, dil, estetik, örf, iktisat ve teknik hayatlarının Yunan ve Roma mitlerine dayandığını ifade eder. (Beğenç, 1969: 24)

Yazar kitabında; Mısır'ın Antik çağ medeniyetleri arasında en gelişmiş olduğunu, milattan önce 4000'li yıllarda Mısır tapınaklarında “theoginia, kosmogenezis, anthropogenezis, eschatologiannın” gibi bilimlerin uygulandığını Yunanlıların da bu bilimleri Mısırlılardan öğrendiğini belirtir. Yazar, Mısır'ı Batı “medeniyetlerinin dedesi” olarak tanımladıktan sonra, Mısır'ı ziyaret eden meşhur Yunan bilim adamlarının ismini verir. Yazar, yazısının sonunda Ön Asya medeniyetlerinin arkeolojik eserlerde yer alan mitsel hikâyelerinin temelini oluşturduğunu belirtir.

Mitoloji, başlığıyla oluşturduğu ikinci çalışmasında Ön Asya kavimlerinden Mısır'a, Mısır'dan da eski Yunan'a geçen geleneğe göre bilimlerin sekiz disipline ayrıldıklarını ve bu disiplinler hakkında bilgi verir. (Beğenç, 1969 : 4-17)

Yazar; İlahların ve ilahelerin benzetilişinin bütün kavimlerde aynı şekilde meydana gelmediğini, tabiatı inceleme ilminin aşkına kapılan bazı kimselerin, âlemin fizikî olaylarına kendilerini kaptırdıklarını belirtir:

“Güneşin, ayın ve yıldızların doğup batması, mevsimlerin devri olarak gelişi, atmosferin değişiklikleri, bazı nehirlerin düzenli bir şekilde alçalıp yükselmesi, hilkatın tezahürleri, o insanların kalbinde dini inançların ihtiyaç ve zarureti uyandırdı. Bu olayların kendiliğinden cereyan ettiklerini sandılar. Bunları tabiatüstü varlıklar yaptılar.” (Beğenç, 1969:18)

“Bu insanların yüksek zekâları ve bilgileri faydalı keşifler yapmalarını gerektiriyordu. Yaşayışlarını ıslah ettikleri için yabanî kavimlerin saygısını kazandılar. Kendi tasavvur ettikleri veya başka memleketlerden alıp getirdikleri inançları yaban insanlarına kabul ettirdiler. Fakat bu inançları onlara kolayca ilham etmek için onların hayallerini resimlerle, şekillerle, kinayelerle, emblemlerle, masallarla işlemek gerekiyordu.” (Beğenç, 1969: 20)

Yazar, insanların faydalı keşifler yapmasının çeşitli sanat dallarının doğmasına zemin hazırladığını açıklar:

“Sonradan doğan sosyetelerin kanun koyucuların imdadına şiir yetişti. Şiirde, iptidai hikâyeler mübalağandırıldı. Bunlara acaip haller ve şartlar ekledi.

Heykeltraşlar, şairlerin fikirlerini taşa ve mermere işledi. Sonra, müşrik rahipler tapınaklara halkın dolduğunu görerek ilah ve ilaheleri bin bir acaip ve korkunç mesnetlerle donattılar. Onlara taptılar.” (Beğenç, 1969: 20)

Anadolu Mitolojisi adlı kitapta inançların ve hurafelerin kaynağının Sümer Ülkesi'ne dayandırıldığı, oradan Mısır'a ve Fenike'ye geçtiği belirtilir, ayrıca Mısır kültürünün ve din anlayışının temelleri üzerine önemli bilgileri de bu kitapta bulmak mümkündür:

“Mısırlılar kayıkçı, balıkçı bir kavimdir. Nil vadisinde oturlardı. Kendilerini balıkçılığa ve avcılığa vermiş çoban insanlardı. Mısırlıların dini, güneşe, aya, yıldızlara ve tabiatın basit unsurlarına ait bir kültü. Sonradan bu dine çobanlık ve çiftçilikte işe yarayan hayvanlara ait ibadetler karıştı. Çiftçiler için en faydalı olan öküz, sürüleri muhafaza eden köpeğe, gergedanların ve farelerin düşmanı olan kediye tapmaya başladılar. En sonunda Lotüs gibi meyvası besleyici, kurtarıcı bitkilere ibadet edilir oldu.” (Beğenç, 1969 : 21-24)

Yunanistan'da görülen hurafelerin Mısır kaynaklı olduğunu belirten yazar, bu hurafelerin Fenikeli bir koloni vasıtasıyla Yunanlılara ulaştığını belirtir:

“Yunanlılar, çok ilahlı kültlerin kusurlarını da kabullendiler. Göğü, yeri ve cehennemi ilahlarla doldurdular. İnsanlara, hayvanlara, bitkilere, su kaynaklarına, yıldızlara, Tartaros denilen cehennem ülkesindeki ruhlara, uluhiyet izafe ettiler. Bu mitolojik buluşları süslemek için şiirden faydalandılar. Şafak, gül parmağı ile zamanı uyandıran “genç bir ilah Tanrıça” oldu. Güneş, insanı hayran bırakan, şaşaalı arabasını süren, her akşam ateşini okyanusun dalgalarına gömen “Apollon” oldu. Ay, solgun benizli “Phoibe”, başında hilal, tatlı ışıklarıyla gökyüzünü doldururdu. Şırıltılarla akan sular “Nymhe”lerdi”. Bunlar kaynakların kıyısında ah çeke çeke ağlar inlerlerdi. Havanın hareketi Nnymphe’lerin uçuşu oldu. “Ala’imi-sema” veya gökkuşağı İris’in şalı oldu. Junun’un müjdecisi sayıldı. Ses bile, kayalara çarpıp dönünce ah vah eden Echo adındaki Nymphe’ yapıldı. Böylece, her şeye can atfedildi.” (Beğenç, 1969: 7-14)

Kitabın devamında Romalıların, Yunanlıların hurafelerini çoğaltıp her yana yaydıkları belirtilmiştir. Kitapta Yunanlıların ve Romalıların sınıflandıkları ilahlar, mitolojik hikayelerdeki yerleri ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Evrenin yaratışının mitsel hikâyelerle anlatıldığı bölümler halkbilimi açısından oldukça önemlidir:

“Nihayet bir dev, bu düzensizliğe bir son verdi. Yeri gökten ayırdı. Suyu karadan ayırdı. En saf havayı en karışık havadan ayırdı. Bu mücadeleye son verdi. Khaos’u düzenledi. Her unsuru yerli yerine koyarak unsurlar arasında değişmez kanunlar koydu. En saf ve temiz ateş göklerin en yüksek bölgelerini kapladı. Hafiflikte ateşten önce gelen hava ateşten sonra geldi. Bulutlar, sisler, rüzgârlar ve yıldırımlar gökyüzüne kondu. Arkasından güneş, ay ve yıldızlar asıldı. Bunların hepsi birden semayı (göğü) meydana getirdi.” (Beğenç, 1969 :11)

“Gökyüzü, ilâhların oturdukları yer kabul edildi. Arzın üzerine toprak indi. Bütün kalın, bütün hafif cisimler arzla birlikte indi. Arkasından su düştü. Su, toprağın üzerine saçıldı. Yerin içine girdi. Üzerini bir kuşak gibi deniz kapladı. Arz, o zaman çıplaktı, kuraktı. Bilinmeyen ilâhın sesiyle arzın kaskatı yüzü birdenbire canlandı. Kırlar düzleşti. Vadiler alçaldı. Tepeler yapraklarla donandı. Dağlar yükseldi. Dağların başları kardan taşlarla bezendi. Dağların böğründen sular fışkırdı. Ovalara ve meralara bereket saçıldı. Ovalar çiçeklerle, meyvalarla bezendi. Suların içi balıkla doldu. Yeryüzünde yaban hayvanları peyda oldu. Havada kuşlar görüldü.” (Beğenç, 1969: 13)

Kitabın devamın İlah ve ilahelerin adları başlıklar halinde sıralanarak özellikleri maddeler halinde verilmiştir. Kitabın sonlarına doğru Olympos dağı, burçlar bölgesi, semboller, şifalı otlar, yumurta, koca karı, taş, balarısı, sayılar ve çeşitli hayvanların mitolojideki yeri de maddeler halinde belirtilmiştir. (Beğenç, 1969 :17)

Bu çalışma; Anadolu topraklarında çok tanrıcı dönemlerde yaşamış insanların buluşlarını, görüşlerini, doğa olaylarını yorumlayış-açıklayış biçimlerini birer insan sorunu olarak bilimsel verilere dayandırmadan ele almıştır. Bu inanç varlıkları Eski çağ Anadolu insanının yaşam biçimini, olaylara bakış türünü, yaratma alanındaki başarılarını, düşünce yeteneğini, inanç ürünleri, bütün bunların bir birikimi olan tarihini dile getirmektedir. *Anadolu Mitolojisi* adlı bu kitap, Anadolu uygarlığının önemli bir dönemini dile getirmesi, geçmişe ışık tutması bakımından oldukça önemli bir kaynak niteliğindedir.

1.1.4. DENEMELERİ

Cahit Beğenç'in gazete ve dergilerde deneme türünde birçok yazısı bulunmaktadır. Yazarın vefatından sonra deneme türündeki eserler derlenerek Fethiye Belediye Başkanlığı tarafından "Denemelerim" adındaki kitap yayımlanmıştır. Yazarın denemelerim adlı kitabında 18 tane deneme türünde eseri bulunmakla birlikte, Gılgamış Destanı adlı metin de bulunmaktadır. Yazarın vefatından sonra, yazarın deneme türündeki eserlerinin derlenerek oluşturulduğu kitap, yazarın baskısı yapılan son eseri olması açısından önemlidir. Denemelerim kitabının ilk baskısı 1994 yılında Memleket Matbacılık ve Gazetecilik tarafından, Fethiye Rotary Kulüp'ün katkıları ile basılmıştır; 2008 yılında Fethiye Belediyesi gerekli düzeltmeleri yaparak yeniden basımını yapmıştır.

Denemelerim adlı kitaptaki yazıların deneme ve eleştiri türlerindeki metinlerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Denemelerinde eleştirmen olarak ön yargıdan, yanılığdan, duygusallıktan çekinmemiştir. Yazar, sorgulayıcı, düşündürücü ve içten bir üslup kullanmıştır. Yazarın çoğu eleştiri yazısını deneme havasında yazıp, eleştiriye bir yaratım gibi görmüş olduğunu söylemek mümkündür. Cahit Beğenç, tarihten sosyolojiye, felsefeden edebiyata geniş bir alanı kucaklayan deneme ve incelemelerinde Batı ve Doğu kültürünü özümsemiş bir aydın olarak özgün düşünceleriyle dikkat çekmektedir. Çalışmada, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan Türk Folklor Arşiv kılavuzundan yararlanarak yazarın deneme türündeki eserlerini kadrolara ayırarak inceleme yoluna gidilmiştir.

1.1.4.1. TABİAT OLAYLARIYLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Cahit Beğenç'in *Denemelerim* kitabında tabiat olaylarıyla ilgili üç inanış bulunmaktadır. *Su Uyur Mu? Ateş, Taş,* başlıkları altında verilen yazıların içerikleri hakkında alt başlıklar hâlinde bilgi verilecektir.

A. SU UYUR MU?

İnsanoğlunun temel yaşam kaynaklarından olan su, Türk ve Dünya kültürlerinde kutsal sayılan, kendisine büyük önem atfedilen tabiatın önemli bir

parçasıdır. Suyun kutsallığı mikro ve makro kozmosun su ile başlayıp su ile sona ermesine dayanır. Arkaik düşünceye göre gözle görülen her şeyin bir “perisi, ruhu, iyesi” vardır. ”Su iyesi” denilen su ruhları, suların sahibi ve aynı zamanda hâkimidirler. Kutsal sayılan suyu kirletmek; pislik atmak, tükürmek gibi olumsuz hareketler, halk arasında yasak olup, yasağı ihlal edenlerin bizzat “su iyesi” tarafından cezalandırılacağı inancı yaygındır. Su başlangıçta korkulan ve kendisine saygı duyulan bir madde iken, daha sonra yegâne temizlenme ve günahlardan arınma aracı olarak dinler açısından da önemli bir konumda yerini almıştır. (Ögel, 2000: 107)

“Su uyur mu?” sorusuyla başlanan yazıda yazar, “Çay, ırmak, nehir gibi akarsuların kıyısında oturanların suyun uyuduğunu bildiğini söyleyerek yazıya da adını veren soruya cevap aramıştır. (Beğenç, 2008: 8)

Çocukluğunda köylerinde annesiyle ablasının avluda sebze sulamak için günlerce suyu uyandırmaya çalıştıklarını belirten yazar, suyu uyandırmayı bazen hiç beceremediklerini hatırlatır.

Su kültü inancının hala devam ettiğini belirttiği yazıda; yazar gördüğü yerlerin sularını tasnifleyerek yazısına devam etmiştir. Trabzon’un Meryem Ana Suyu’nun, Artvin’in Murgul Çayı’nın, Rize’nin Fırtına deresinin “şamatacı sular” olduğunu belirtir. Seyhan, Berdan, Göksu, Dalaman yörelerinin sularının ise “uyuyan sular” olarak bilindiğini belirtir. (Beğenç, 2008: 9)

B. ATEŞ

Tüm inançlarda, dinlerde, ateşin izi ve etkinliği görülmektedir. Ateşi sembolize eden tapınaklar yapılmıştır. Her toplum ve inanç grubu, ateşi kendine göre yorumlamaktadır. Bununla birlikte, su gibi güneş ve aydan indiğine, yani gökten geldiğine inanılan ateş de kutsaldır. Kısacası ateş, insan yaşamının parçası, tarihi koruyucusu olan göksel bir unsur olarak görülmektedir. (Ocak, 2000: 23)

Cahit beğenç’in “Ateş” adlı yazısında , Türklerin öteden beri ateşe saygı gösterip onu kutsal ve temizleyici bir güç gördüklerini belirtir. Türklerin böylece ateşe kutsal ve temizleyici bir anlam vermenin bir örneği de, yine Türkler arasında oldukça yaygın olan, hastalıkları, evleri, ölüleri "tütsüleme" uygulamasında görülmektedir. Türklerde ateş ayrıca kehanet aracı olarak da

kullanılmıştır. Öte yandan Türklerde ateş kültürünün, "aile ocağı kültürü" ile yakından ilgili oluşu da dikkate değerdir. Aile ocağı kültürü ise, çok büyük bir ihtimalle, "atalar kültürü" ile ilgilidir. İduk sayılan yerler, Türkler tarafından korumaya alınmış; bu yerlerin ağacını ve ormanını kesmek, oralarda avlanmak yasaklanmıştır.”(Beğenç , 2008: 33)

“Ateş yokken var olur, varken yok olur. Ruh gibi, can gibi, cin, şeytan gibi bir şeydir. Aslına bakılırsa şeytanın özü, cevheridir.” sözleriyle başladığı yazısında ateşin sözlük anlamından çeşitli dinlerdeki yerine; Anasır-ı Erbaa hikâyesinden paganizm anlayışına kadar çok yönlü bir değerlendirme yapılmıştır:

Ateşin sıcaklığı ile, dumanı ile, alevi ile hep yükselmek istediğini; semalarda arş-ı alâlarda bulunan Allah’ın yüce katına ermek ve erişmek istediğini belirten yazar, toprağın ise aşağıya düştüğünü bunun da Allah’tan uzaklaşmasına neden olduğunu söyler. İblis’in Âdem’e secde etmeyişinin temel nedenini de bu olaya dayandırır:

-İblis ne dedi:

-“Ben Âdeme secde etmem; çünkü o topraktan halk olundu, ben ateşten yaratıldım. Ateş ulvîdir, toprak suflidir.” (Beğenç, 2008: 29)

Ateşin Türkçe karşılığını “od” olduğunu belirten yazar, “ev, ateş, aile” arasındaki ilişkiyi aktarır:

“Ateşin Türkçesi od’dur. Ocak (Odcak) aynı anlama gelir. Odu ocağı sönesi diye ilenirler. Evi, yuvası dağılası, ailesi perişan olup sönesi demektir. Ateşle ev birdir. Eve baba ocağı denir. Bu tabir antik çağlardan kalmaz. Eski Yunanlılar eve oyko (Türkçesi oyuk) derlerdi. Oyukta, mağarada ateşsiz yaşanmaz. Taşın üstünde yaz kış, gece gündüz yanar dururdu. Yassı taşın altında bir yatır vardı. Bu yatır, ailenin cediti idi. (Beğenç, 2008: 30)

Altaylılar, Yakutların ateşle ilgili inanmalarını örneklerle açıklar:

“Altaylılar ve Yakutlar ateşteki bu kutsal ve temizleyici güç ya da ruha "ot izi" adını vermektedirler. Onlara göre ateş, ruhu temizlemeye yarayan bir araç olarak görülürdü. Aile reisi olan baba, ilkbaharın başlarında o ateşi söndürür, onun yerine meşe odunu gibi sert iki odunu birbirine sürterek yeni ve ter ü taze

bir ateş yaratırdı. Böylece baba ölmüş, yani onun ruhu göklere uruç etmiş, onun yerine oğlu, baba olarak dirilmiş olurdu. Hristiyanlıktaki Teslis- Baba-Oğul-Ruhü'l Kudüs üçlemesi paganizme dayanır. (Beğenç, 2008: 31)

Cahit Beğenç yazısının devamında “ateş’in” İslam kültüründeki ve bazı tarikatlerdeki yerini aktararak “ocaktan gelme” geleneği hakkında bilgi verir:

“İslam memleketlerinde bir “ocaktan olma” geleneği vardır. Bazı İslam tarikatlerinde ufak erkek çocuğuna bile ocaktan olduğu için “dede” derler. Bu da eski Mithra kültürü, güneş perestlik, ateş perestliktir. Mithra adı “Mitra kültürüne” Zend dini de denir. Zındık tabiri buradan gelir. Farslar güneşe Hurşit, aslana şir derler. İran bayrağında vardır. Aslanın elindeki kılıcı Zülfikardır. Aslan, o koca kellesi, koca yelesi, can yakıcılığı, öldürücülüğü ile güneşi ve ateşi temsil eder. Hz. Ali’ye “Esedullah” yani “Allahın aslanı”, yani “Allah’ın güneşi” derler.” (Beğenç, 2008: 31)

Antik dönemde “baba ocağı” kavramının önemine değinen yazar ocakta yapılan etkinlikler hakkında da bilgi verir:

“Antik çağda baba eve gelince çocuklarını bile sevmeden doğru ocağın başına gider, ateşe tapardı. Savaştan dönen asker, hayatını baba ocağının koruduğuna inanır, ona şükranlarını sunardı. Baba ocağının bulunduğu yere “autel mezbah” denirdi. Burada kurban kesilir, ateşe kurban etinden yağından parçalar ikram edilirdi.” (Beğenç, 2008: 32)

Cahit Beğenç; ateşin, çok eski çağlardan beri kuvvet, kudret, faaliyet ve cevvaliyet sıhhat ve afiyet, servet, akıl ve hikmet, iffet ve ismet, gençlik ve hayatiyyet timsali sayıldığını, Antik kutsî bir değeri bulunduğunu belirterek yazısını sonlandırır. (Beğenç, 2008: 33)

C.TAŞ

Türk kültüründe, ibadetle ilgili inanma, uygulama ve pratiklerde taşların önemli bir yeri vardır. Gerek yapıları, gerekse biçimleri bakımından ilgiyi çeken taşlar ve kayalar birtakım doğa üstü kudretlerle nitelenmiş, içlerinde tanrılar, atalar ve cinlerle ilişkileri olduğuna inanılmıştır. Taşlar ve kayalar ya kült araçları

ya da doğrudan doğruya ibadet edilen, kurban sunulan, yardım dilenilen birer kutsal obje olmuşlardır. Bunların dışında uğurluk, fetiş vb. olarak da geniş bir uygulama alanı bulmuşlardır. (Ögel, 1993: 120)

Cahit Beğenç, “Taş” adlı denemesinde taş kültürünün ibadet, inanma ve uygulamalardaki yerini çok yönlü olarak değerlendirmiştir. Taşın, ot gibi ağaç gibi yer altında var olmasından dolayı kutsiyet kazanmış olduğunu belirten yazar, taşı bu özelliği ile yer anasına benzetir. Yer anasına benzettiği taşa dişilik özelliğinin verildiğini ve taşın halk arasında bakire olarak bilindiğini, yolda görülen taşın ağacın kuru dalına geçirilmesiyle taşın evlendirilmiş olacağı inancının yaygın bir şekilde devam ettiğini ifade eder. (Beğenç, 2008: 35)

Gılgamış efsanesindeki Gılgamış’ın *lebyris* denilen denin çift yüzlü baltası ile yeryüzünden yeraltına geçmesi olayının bu dünyadan öbür dünyaya geçmiş olma anlayışını doğurduğunu, bu olayın da çocuğu yaşamayan kadınlarda, çocuklarını dehlizlerden geçirerek yeniden diriltebilecekleri inancına dönüştüğünü belirtir. (Beğenç, 2008: 36)

Taşın yer ana gibi, bakire ana olduğu için taşa öteden beri tapılma özelliğinin bulunduğunu belirten yazar, Şiiler’in namaz kılarken, secdede, Kerbelâ’dan getirilmiş bir taş üstüne alınlarını koyduklarını, Mekke’deki Hacer-ül-Esved’inde ta Güldaniler devrinden beri tapıla gelen koca karı olduğunu, Hacer-ül-Esved’in üstünde bir kadın örtüsünün (rida) bulunduğunu, ziyaretçiler entariyi kaldırıp o koni şeklinde işareti öptüklerini belirtir. Hacer-ül-Esved gibi kara taşların, gök taşları (meteor) olduğunu, bunları gökten bakire Ay Ana’nın attığı inancının var olduğunu ifade eder. (Beğenç, 2008: 37)

Anadolu’da Sivrihisar taraflarındaki Ballıhisar(Pessinus) taraflarında da bir Hacer-ül-Esvede benzer bir kara taşın bulunduğunu ifade eder. Kara taş hakkında şunları aktarmıştır:

“Bu kara taş , Anadolu’nun bereket Tanrıçası olan koca karıyı, Kubaba’yı (Sibeli) temsil eder. Romalılar, Pön (Finike yani Kartaca) savaşlarının en kritik zamanında bu taşı Roma’ya getirdiler. Üst üste üç yıldır korkunç şekilde kurak geçmekte olan havalar birden değişti. Bol yağmurlar yağdı. Memlekete bereket geldi. Roma politikacıları halk arasında şiddetli bir propogandaya

giriştiler. Dev Baba (Jüpiler)'nin Dev Anası da bizimle, dediler. Halk orduya destek oldu. Romalı komutan Afrikalı Sipyon savaş alanını İtalya yarım adasından, Afrika'ya intikal ettirdi. Anibal yenildi. Kartaca tahrip edildi.” (Beğenç, 2008: 38)

Yazar, putlara tapmanın yaygın olduğu dönemlerde bazı tapınaklardaki taşların cinsellik sembolü olarak görüldüğünü belirtir:

“Müşrik tapınaklardaki sütunlar, Gök Baba ile Yer Anayı münasebete getiren erkeğin cinsi organını temsil ederdi. Bu telakki olduğu gibi Hristiyanlığa da geçti. Müşrik tapınaklarında ve Hristiyan kliselerinde mermer sütunların başlıklarındaki koç boynuzu, yumurta, başak, nar, bereket boynuzu, sepet, sepetten dökülen meyveler, sarkantas yaprakları veya deve dikenini yaprakları hep döl alamet ve işaretleridir.” (Beğenç, 2008: 39)

İstanbul'daki Ortodoks Kilisesi'ndeki taşların da âyin yapmak ve aforoz çıkarılmak için kullanıldığını belirten yazar âyinin aşamalarını aktarır:

“ İstanbul'daki Fener Ortodoks Kilisesi'nde kalın bir abanoz sütun vardır. Bu sütünün üzerinde huni şeklinde bir yarık vardır. Bu yarığın içinde de bilek kalınlığında bir sütun daha görülür. Rumlar, Fener kilisesinde tapındıktan sonra, o sütunun içinde resmi-geçit yaparlar. O yarığı ve içindeki bilek kalınlığındaki sütunu öperler. Öpmezden evvel ve öptükten sonra da istavroz çıkarırlar. O kalın sütun Dev Baba Dieu Pere'dir. Yarık, bakire Meryem'dir. Yarığın içindeki o kol gibi sütun da ölen Dev Baba'nın yerine anasına zürriyet veren Dev Oğlu İsa'dır.” (Beğenç, 2008: 39)

Ayasofya Kilisesi'nde de böyle bir sütun bulunduğunu Rumların kutsiyet kazanmak için bu sütunları öptüğünü belirten yazar, İslamiyet'in kabulünden sonra bu uygulamanın Müslümanlar tarafından oyuklara parmak sokma şeklinde devam ettiğini ifade ederek yazısını sonlandırır:

“Balbek'ten getirilmiş bir sütunda da öyle bir yarık vardı. Rumlar o yarığı takdissen öperlerdi. İstanbul'un fethinden sonra bu geleneği sürdürmek için İslami bir hurafe uydurdular. Ayasofya, zaten kilise olduğu için yönü doğuya dönükmüş. Fatih Sultan Mehmet, Ayasofya'ya girmiş, sütunlardan birine parmağını sokup bütün kiliseyi kibleye doğru çevirmiş. O yarığı, Rumlar öpmeye devam etti; fakat Müslümanlar da okuyup parmaklarını soka soka yarığı

genişlettiler. Son zamanlarda bu yarık faraş gibi olmuştu. Bereket, müze olduktan sonra tunç bir levha ile o yarık kapatıldı da bu tarihi bina yıkılmak tehlikesinden kurtarıldı.” (Beğenç, 2008: 39)

1.1.4.2. DİNÎ VE TOPLUMSAL İNANIşLAR

Cahit Beğenç’in *Torobolyom Ayini veya Güzellik Kraliçeliği* , *İmece Ruhı* ve *Kaygan Zemin* olmak üzere dinî ve toplumsal konuları içeren üç yazısı bulunmaktadır. Yazarın yazıları aşağıda değerlendirilmiştir.

A. TOROBOLYOM AYİNİ VEYA GÜZELLİK KRALİÇELİğİ

Bu yazısında Cahit Beğenç, Efes harabelerinde okuyucuyu derin bir yolculuğa çıkarmaktadır. Yazar, harabelerde düzenlenen Torobolyom ayinini ayrıntılarıyla aktarmıştır.

Yazısında, Batı’nın medenî ve kültürlü turistlerinin Efes harabeleri arasında gezerken kendilerini, ilk çağlarda bu şehirde yaşayan insanlar olarak gördüklerini, o insanların ruh hâletine büründüklerini belirtir.

Metinde Torobolyom Ayini şu şekilde aktarılmıştır:

“İlkbaharda Efes’te büyük boğa güreşleri yapılırdı. İyonya’da yapılan boğa güreşlerinde birinci gelen boğalar, Efes’te toplanır, güreştirilirdi. şampiyon olan boğa, hususî besiyeye alınır, daha da güçlendirilirdi. şehirdeki geniş meydanın ortasında insan boyunda ve insanın sığabileceği genişlikte bir çukur kazılırdı. Diana (Artemis) tapınağına rahip olmak isteyen gençlerden en yakışıklı, en güçlü ve kadınlara karşı en çok zaafı olan genç seçilir, alınır, gelinir, soyulurdu. Çırılçıplak bir halde çukura indirilirdi. Çukurun ağzına kalın kalaslar aralıklı olarak döşenirdi. O azgın boğa buraya getirilir, kalasların üstüne yıkılır, boğazlanırdı. Boğanın şah damarından fişkıran sıcak kanlar, rahip adayının üstüne şar şar akardı. Çukur, az zamanda dolardı. Rahip namzedi, yukarıdan inen kanları zaman zaman içerdi. Bir müddet, kan çukurunda kalırdı. Böylece azgın boğanın döl verme gücü rahip adayına geçmiş olurdu. Buna “Torobolyom Ayini” derlerdi.

Yazar, ayin sonrasında gencin temizlenmesinin yapıp rahip adayı olarak kabul edildiğini Ve rahibe “peder” isminin verilmiş aşamalarını aktarır:

Ayinden sonra, o çıplak genci kan kuyusundan çıkarırlar, hamama sokarlar, bol köpüklü sabunlu sularla gıcır gıcır yıkarlar, temizlerlerdi. Sonra saçını, sakalını, bıyığını bedeninin neresinde tüy ve kıl varsa ustura ile kazırlardı. Rahip namzedi bu haliyle Apollon’a (Hellios’a Güneşe) benzemiş olurdu.

Rahip adayı, araba ile Diana tapınağına götürülürdü. Rahip elbisesi içinde rahiplik makamına oturtulurdu. Ona o andan itibaren Peder (Pere, Father) denilmeye başlanırdı.” (Beğenç, 2008: 10)

Yazar yazısının devamında dönemin şartlarında oldukça etkili olan bir kanundan söz etmiştir:

Beğenç’in aktardığına göre; “Efes’te bir kanun vardır. Bu kanuna göre Efes Sitesi’ne bağlı topraklarda yaşayan bütün kadınlar ve genç kızlar yılda bir kere Diana mabedine giderek rahiplerle veya ne idiği belirsiz erkeklerle yabancılarla, cinsi münasebette bulunmaya mecbur idiler. Bu kanundan, Site’nin Hakimi (Başkanı) ile Site ileri gelenlerinin karıları ve kızları istisna kılınmıştır. Onlar, istedikleri zaman bu işi yapmakta hür ve serbest idiler. Yalnız, peydahladıkları veletleri doğuramazlardı, bu onlara yasaktı. Düşürmeye mecbur idiler. Bundan dolayı, Diana mabedinin etrafı cenin (düşük çocuk) mezarları ile doluydu.” (Beğenç, 2008: 13)

Torobolyom Ayini sonrasında yapılan “Mukaddes fuhuş” hakkında da bilgi vermiştir:

“Rahibelere bal arısı derlerdi. Rahibeler, Site’nin Hanım efendileri ve Hanım kızları arasında şiddetli bir rekabet vardı. Bu güzellik rekabetiydi. Güneş battıktan ve ortalık karardıktan sonra, evlerden, yakın köylerden ve bilhassa limandaki gemilerden çıkan erkekler, Diana mabedine doğru sökiin ederlerdi. Erkekler için ardına kadar açık kapılardan girerler, rahibelerle ve mabedi dolduran genç kadınlarla düşer kalkarlardı. Bu fuhşa mukaddes fuhuş (Hieros gamos) denirdi.”

“Diana ve Artemis, Mukaddes fuhuş ilahesi idi. Belinden, boynuna kadar olan yerler yumurtalarla doluydu. Eteklerinde vahşi ve yırtıcı hayvan tasvirleri vardı. Yumurtalar doğurganlık timsali idi. Yırtıcı hayvanlar, kadının “nefs-i

emaresine” alametti. Taşra halkı proleter olmaya mecbur idiler. Proleter, Yunanca çok çocuk sahibi demektir. Site idarecilerine göre, bir aile ne kadar çok çocuk sahibi olursa, kendini idare edenlere karşı o kadar itaatkar o kadar teslimiyetkâr olurdu.” (Beğenç, 2008: 14)

Cahit Beğenç, mitolojide önemli bir yeri bulunan güzellik Tanrıçası olarak bilinen Venüs hakkında da şunları söylemiştir:

“Efes’in Diana mabedindeki rahibelerle, Efes Site’sinin Hanım kızları arasındaki güzellik rekabetinde ölçü, başka bir Mukaddes Fuhuş ilahesi olan Venüs’ün vücut ölçüleri idi. Venüs, aşk ve seks tanrıçası idi. Heykeltıraşlar onu, en ideal güzelliği ve cinsi cazibesi olan bir genç kadın olarak tasavvur ederlerdi. Bu tasavvurlarını, heykel şeklinde canlandırırlardı. Rahibeler ve Site’nin kızları, Venüs gibi güzel olmaya çalışırlardı. Hamile kaldıktan sonra, karınlarındaki çocuğu bir müddet düşürmezler, beklerlerdi. Göğüsleri normal derecede büyüyünce kalçalar normal derecede genişleyince, baldırları kalınlaşınca çocuğu düşürürlerdi. ”Norm” dediğimiz Bakire, Venüs Ana’nın vücut normudur. Venüs için kullandığımız “bakire” sözü, Latince “virgo” kelimesinin karşılığıdır. Kelimenin Fransızcası “vierge’dir. İngilizcesi “Virgin’dir. Bu kelimelerin Türkçe karşılığı “kız”dır.” (Beğenç, 2008: 14-17)

Beğenç, *Torobolyom Ayini* başlıklı yazısında günümüzün Batı ülkelerinin “bekaret, iffet” gibi değerlere dikkat etmemesini; eski Şirk geleneğinin devamı olarak nitelendirmiştir. Yazar, Torobolyom ayinin etkilerinin günümüze kadar uzandığını ifade ederek güzellik yarışmalarında Hristiyan olmayan ülkelerin kızlarına haksızlık yapılarak yarışmaları kaybettirdiklerini söyler. Batıların bu konuda ön yargılı davrandığını yapılan haksızlıkların gerekçelerini geçmişte aramak gerektiği konusuna özellikle vurgu yapar. (Beğenç, 2008: 17)

Yazar, Batılaşma anlayışının yanlışlığına vurgu yaparak bu konuda yapılması gerekenleri belirtip yazısını sonlandırır:

“Bundan böyle Batılı Hristiyanlar için tatil köyleri adıyla çıplaklar kampı kurulacağına, Efes gibi Afrodizias gibi kadim beldenin yıkıkları içinde “serbest bölgeler” ihdas edebiliriz.” (Beğenç, 2008: 14-21)

B. İMECE RUHU

Yazar, *İmece Ruhu* adlı denemesinde sadece Türklere özgü olan birlik ve dayanışma âdetinden bahsetmiştir. Bir işe imece halinde sarılmanın, düşmana imece halinde çullanmanın atlı kavim olarak sadece Türklere mahsus olduğunu belirtir. Türk geleneğine göre imeceyi, “şuurlu bir çabukluk, işi bir an önce tertemiz bitirme iradesi” olarak tanımlamıştır. (Beğenç, 2008: 40)

İmece ruhunun da Türk insanının töresine bağlılığından kaynaklandığını, Türk töresinde aktif bir birlik halinin mevcut olduğunu belirtir. İslamiyet’te de yardımlaşma ruhunun önemli bir yer belirttiğini söyleyen yazar, yapılan yardımın gizli tutulması gerektiğini de ifade eder:

“ İslamiyet aslında yerleşik medeniyet dinidir. Mekke, Cahiliye Devri ’nde bir Roma sitesi idi. Kadim Belde Kureyş kabilesi, bu sitenin en asil kabilesiydi. Hz. Muhammet bir site beyi idi. İslamiyet’i kurduktan sonra elinde avucunda ne varsa vere vere yoksullaşmıştır. Allahın (el-Gani) hadsiz hesapsız zenginliklerinin yanında yoksulluğu ile öğünmüştür.” (Beğenç, 2008: 40)

Atlı kavmin hanı, hakanı, beyi, sultanı, sefere çıkarken çoluğunu çocuğunu otağından çıkarır, halka “yağma!” diye emir verirdi. Çadırını yağma ettirirdi. Çadırda bir çift nalın, bir kuru hasır değil, kuru topraktan başka bir şey kalmazdı. Atına biner, kavminin önüne düşer, yürürdü, İleri, ileri, arş ileri, Türk yiğitleri, Alp erenleri. (Beğenç, 2008: 41)

Beğenç, yazısında Türklerin İslamiyet’i kabul ettikten sonra birlik ve beraberliğe önem verdiklerini, diğer medeniyetlerde aradıklarını bulamadıklarını ifade etmiştir:

“Türkler, İslam’a Türk Töresine uyararak, imece şeklinde hep birlikte girmişlerdir. Çünkü Orta Asya’dan Orta Doğu’ya geldikçe dejenere Helenistik Çağ kalıntısı, Doğu Roma döküntüsü, Bizans kalıntısı yerleşik medeniyet mezbelelikleri ile karşılaşmıştır. Aradıklarını ancak İslam’da bulmuştur.” (Beğenç, 2008: 42)

Beğenç, denemesinde Türklerin İslamiyet’i kabul ettikten sonra birçok önemli meziyeti de kazanmış olduğunu belirtir. Ona göre, Türklerin İslam devletleri kurma nedeni de diğer kavimlerin ihaneti ve tembelliğidir:

“ Şecaat ve metanet, sabır ve sebat, azim ve irade, sulh ve selamet, adalet ve nefaset, gaza ve cihat... Fakat Türk, bir yandan zındık (Zend-Avesta ile

alakalı) kallesliği yüzünden, bir yandan kahpe Bizans'ın kokuşmuşluğu yüzünden bazı yerleşik Müslümanların tembel, atıl, gebeş, artık İslam'a fayda sağlamaz hale geldiğini gördü. Türk töresine uyarak İslam devleti kurmaya karar verdi ve kurdu.” (Beğenç, 2008: 42)

C. KAYGAN ZEMİN

Kaygan Zemin adlı yazısında yazar Avrupa toplumu ile Türk toplumu arasındaki kadın farklılıklarına, toplumların kadına bakış açısını, kadının konumunu ahlakî açıdan değerlendirmiştir. Yazar deneme türünde yoğun olarak görülen içtenlik ve öznellik özelliğine düşünselliği de ekleyerek Avrupalı kadınlar ile Türk kadınlarının ahlakî yönünün karşılaştırmasını yapmıştır.

Avrupa kadınlarında fetanlığın yoğun olarak görüldüğünü Türk kadınlarında ise buna rastlanılmadığını belirtir. Avrupalı kadınların yaşantılarından örnekler vererek Avrupalı kadınların ahlakî bakımdan çöküntü içinde olduklarını belirtir.

Ona göre; “Akdeniz kavmi olan sıcakkanlı Romalılar, Galya, Germanya, Britanya gibi ülkelerin kadınlarında ar ve hayâ bırakmamıştır.” Hristiyan dinin de bu çöküntüyü kurtaramadığını belirtir; çünkü Hristiyanlığın ilk yıllarındaki bazı havarilerin ve kilise babalarının “günah çıkarma” gibi şeylerle ailelerin harim-i ismetine girdiklerini söyler. (Beğenç, 2008: 44)

Efes gibi kadim beldelerde, hakimlerin (belde reislerinin) karıları ve kızları Torobolyom Ayini ile azgın boğaların kanına giren ve onların kanını içen genç ve yakışıklı rahiplerle, kim idikleri belirsiz yedi kat yabancı tayfalarıyla düşüp kalkmaya doyamazlar, üstlerine azgın boğa çekerlerdi (Beğenç 2008: 45)

1.1.4.3.CANSIZ VARLIKLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.

Cahit Beğenç'in Cansız varlıklarla ilgili inanışlarla ilgili örnek verebileceğimiz tek yazısı *Şeytan*'dır.

A. ŞEYTAN

Şeytan, birçok din ve mitolojide, insanları kötülüğe teşvik ettiğine inanılan, adaletsizliğin ve tüm kötülüklerin kaynağı kabul edilen varlıktır. İblis

sözcüğü de çoğu zaman Şeytan ile aynı anlamda kullanılmıştır. Yeryüzündeki birçok dinde ve mitolojilerde şeytan, genellikle doğüstü güçlere sahip, sürekli insanları dinden, dolayısıyla yaratıcısının emirlerinden uzaklaştırmaya çalışan bir varlık olarak düşünülmüştür.

Cahit Beğenç, “*Şeytan var mıdır yok mudur?*” sorusuna yanıt aramakla başladığı yazısında, şeytanın sözlük anlamından, şekil değiştirmesine; dindeki yerinden, insan üzerindeki etkilerine kadar çeşitli özelliklerini ele almış, bu konudaki düşüncelerini okuyucuya sunmuştur.

Yazar, “*Şeytan denen şey nedir?*” sorusunu “*cüz’i bir kuvvet*” olarak tanımlamıştır. Şeytanı tabiattaki kuvvetlerden “*foton’a*” benzetir. Fotonun cürm ü cüssesinden küçük, ışık hızından da 372 kat fazla olduğunu söyler. Ona göre; foton’dan farkı hem canlı hem de akıllı olmasıdır. (Beğenç, 2008: 51)

Yazısının devamında şeytanın şekil değiştirmesi üzerine şunları söylemiştir.

“Sonra, şeytan denen yaratık çok şekil değiştirir. Geceleyin, evlerden, köylerden çok uzaklarda dağda derede تنها bir yerde yürüyorsunuzdur, ay parlıyordur, ortalık gümüş gibidir, önünüzde bir civcivli tavuk peydah olur. Civcivlerini ardına düşürmüş “gork gork” diyerek ayak altında dolaşmaya başlar. Hatta siz, civcivlerin üstüne basmamak için bayağı sakınırsınız da merak etmeyin o tavuk mavuk değil şeytandır. Sıpalı eşek olur, sıpasını ardına düşürür, önünüzde gıddırı gıddırı yürümeye başlar. Şeytandır.” (Beğenç, 2008: 52)

Şeytanın zaman farkı gözetmeksizin her yerde görülebileceğini belirten yazar, yazısına şeytanın hileci ve aldatıcı özelliğini öne çıkararak devam eder:

“Ne bileyim, gündüz koca kuşluk vakti bile keçi olmuş gövdesi minare gibi dimdik bir çam ağacının başına çıkmış da durakonmuştur. Dalın üstünden bize bakıp gülüyordur. Hatta ara sıra pışt pışt diye tiksirir gibi yapar. Hani sizin dikkatinizi çekecek, kendini size keçi sandırarak. Geçin. Şeytandır. Kedi şekline girer, deve şekline girer. Her yanı simsiyah (karıncalı bile) koca bir kara yılan şeklinde görünür. İnsan donuna (kılığına) bürünür. Bilin, şeytandır.” (Beğenç, 2008: 53)

Şeytan konusunda şüpheciliğini koruyan yazar, şeytanın din adamlarının kılığına bile bürünebileceğini belirtir:

“Bir bakarsınız keşiş olmuş, eline İncil’i almış, gürül gürül İncil okuyordur. Bir bakarsınız, derviş olmuş, inzivaya çekilmiş, zikredip duruyordur. O ne keşiştir, ne derviştir. O’dur. “Ben Nuh Nebiyim, ben Hud Nebiyim” der, sizi aldatır. Ben Musa Resûl’üm ben İsa Resul’üm diye sizi kandırır.” (Beğenç, 2008: 53)

Şeytanın; Peygamberlerin, evliyaların bile kılığına girebilecek güçte olduğunu belirten yazar, kılığına giremediği, simasını alamadığı tek bir mübarek kişinin olduğunu, sadece ona yasak kılındığını söyler. Bu kişi: “Ahir zaman Peygamberi ‘dir.” (Beğenç, 2008: 54)

Yazısının devamında şeytanın çeşitli sesler çıkararak insanları kandırdığını söyler:

“Dünya güzeli bir peri kızı olur, üryan püryan bir hal alır, size “gel gel...” der gibi el eder. Ona doğru bir adım attınız, yahut elinizi şöyle azıcık uzattınız değil mi? Yandınız gitti. Kerem’in arpa tarlası gibi. En sevdiğiniz insanın sesiyle gece vakti dışarıdan seslenir. Koygun uykunuzdan sizi uyandırır. Dışarı çağırır. O gider siz gidirsiniz, masallardaki gibi...” (Beğenç, 2008: 54)

Şeytanın her türlü kötülüğü yapabilecek kudrette olduğunu söyleyen yazar, insanları uçuruma sürükleyebilecek kadar tehlikeli olduğunu örnek vererek dile getirir:

“Haydi bunlar gene bir şey diyelim, ya Allah etmesin, sizi alsa gitse de bir uçurumdan yallah diye aşağı atsa ne olur? Hem öyle bir uçuruma atar ki, aileniz altı ay arasa bulamaz.”

Yazar, yazısına şeytanın maksadını açıklayarak devam eder:

“Maksadı mı? Maksadı, insanoğlunu aldatmak, kandırmak, doğru yoldan sapıtmaktır. Onun için insanın ağzından girer burnundan çıkar. İçinde dolaşmadık yer koymaz, etlerini kemiklerini yoklar, damarlarındaki sinirlerini kontrol eder. Kanını, canını, aklını, fikrini, kalbini, gönlünü, emelini, niyetini, isteğini, iradesini eller, kurcalar, bozar, düzer, bir şeyler yapar. Şeytan, adamın ruhunu bilir, öylesine akıllıdır.” (Beğenç, 2008: 55)

Yazar, yazısının sonunda Yezidlerin şeytana nasıl taptıklarını, Gürme köyünden Esmece yengesinin koca arpa tarlasındaki arpaları nasıl yoldurup da harman yerine yığırdığını, Romalı İmparator Justinianus’un tebası olan Rumlar’ı

kandırmak için Ayasofya Kilisesi'nin mermerlerine şeytanı nasıl hapsettiğini son olarak da kendi başından geçenleri anlatacağını ancak metinde yeri kalmadığı için sonraya bıraktığını belirterek yazısını sonlandırır. (Beğenç, 2008: 55)

1.1.4.4. CANLI VARLIKLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Cahit Beğenç'in Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlara örnek gösterebileceğimiz tek yazısı *Kocakarı* başlığıyla yayınlanmıştır.

A. KOCAKARI

Cahit Beğenç çalışmasına “kocakarının” keloğlan gibi, kurt gibi folklorik bir tip olduğunu belirterek başlamıştır. Yazısında Türk halk kültüründe Bilge Kadın olarak bilinen kocakarıyı göğe çıkıp tılsımlar yapan, kimi zaman kötü özellikler taşıyan ve insanları tutsak edip yeraltında zincirlerle bağlayabilen bir kişi olarak nitelendirmiştir. Yazara göre, kocakarının her şeyi bilme ve gizli ilimlere sahip olma özelliği ister iyicil, ister kötücül olsun devam etmektedir. Büyülü ilaçlar yapar. Tılsımlar hazırlar. Bu nitelikleriyle doğruluğa hizmet eden Koca kavramının tam tersi özelliklere sahiptir. Küp Karısı adı verilen bir kadın küplerde yaşar veya küpe girerek kaybolur. Küp ana rahmini ve toprağı sembolize etmektedir. (Beğenç, 2008: 34)

Kocakarının, nur yüzlü nineyle karşılaştırmasını yapan yazar, onun ayrı bir tip olduğunu ifade ederek fizikî özelliklerini aktarır:

“Kocakarı, nur yüzlü nineden ayırdır. Kocakarı zayıftır, çirkindir, eciş bücüştür. Gözleri çökük, avurtları göçük, saçları karışıktır. Kamburdur, eli asalıdır. Dişsizdir, çenesi burnuna değer durur. Kamburdur. Eli asalıdır. Baş omzundan aşağıda, belinden hatta diz kapağından aşağıdadır. Ayakta duran herkes, yeni yürümeye başlayan çocuklar bile, ondan yüksektir.” (Beğenç, 2008: 35)

“Eğri büğrüdür .Hörgüç gibidir, yay gibi incelmış, kopacak hale gelmiş ay gibidir. Kartlaşmış, bürkümüş bir hurma dalına benzer. Bürkek bürkek yürür. Başını, gövdesini, fazla kaldırıp indirmez, felaketin hep içinde seyreder gider.” (Beğenç, 2008: 35)

Kocakarı diye adlandırdığı tipin don değiştirme özelliğinin olduğunu belirterek yazısına devam eder:

“Uğursuzdur. Dev karısı, cadı, pir abuk, goncoloz, al anası, şeytan karısı donuna(kılığına) girerler. Kocakarı da baykuş, yarasa, örümcek, gibi şeylerin donuna girer.” (Beğenç, 2008: 36)

Yazarın aktardığına göre kocakarı tipi halk arasında da sevilmez. Fizikî özelliklerinin kusurlu oluşu, yaşının epey ilerlemiş olmasından dolayı halk arasında genç insanlara ve bebeklere nazar değdirdiği görüşü yaygındır:

“ Kocakarı yaşlıdır, yaş çıkara çıkara kurumuş gitmiştir. Tazelere gözünün pek değmesi bundandır. Çocuk emzirirken, inek sağarken, taze meyve, sebze toplarken kocakarının bakmasını onun için istemezler. Bebeklerin göğsüne, çocukların omuzlarına, buzağılı ineklerin boynuzuna, saksılardaki çiçeklerin dalına nazarlık takılmaları bundandır.” (Beğenç, 2008: 36)

Yazar, halk arasında yaygın olarak görülen “nazarlık takma” inancının temel nedeninin kocakarı diye adlandırılan olumsuz tipin insanlara, hayvanlara vereceği zararı önlemek amacıyla olduğunu belirtir:

“ Algın atların boynuna, yıkkın tüfeklerin kabzasına, coşkun keklıkların kafesine, güir sazların sapına nazarlık takılması, kocakarının nazarı ilmesin diyedir. Boğalarda, erkeklerde nazarlık olmadığı için “şu boğaya bakın hele” , “şu gelen atlıya bakın hele” dedi mi , yedi yaşındaki boğanın tabanlarını göğe getirir, atlıyı kurşun yemiş gibi güp diye yere düşürür. Kocakarı, gökte uçan turna katarından istediği turnayı yıldırım çarpmış gibi yere indirir.” (Beğenç, 2008: 37)

Yazarın tasvir ettiği kocakarı tipinin insanlarla iletişimi de yok denecek kadar azdır:

“Az yer, az içer, az konuşur. Ağlamaz. Gülmez. Durgundur. Dehri, Kali devrinin şu son zamanlarını temsil eder. Dilenmez, istemez, verilirse alır, verilmezse almaz. Çalmaz.” (Beğenç , 2008: 37)

Yazar, kocakarı tipinin bu dünyadan ziyâde fâni dünyaya yakın olduğunu, dinî vecibeleri de yerine getirmedeğini belirtmiştir:

“*Namaz kılmaz. Oruç tutmaz. Hayır dua etmez. Açık açık ilenmez de izbe yerleri, inleri, mağaraları sever. Bu dünyadan daha çok öbür dünyaya yakındır. Kocakarının iki ayağı birden çukurdadır.*” (Beğenç, 2008: 38)

Kocakarı tipinin yaşadığı dünya için hiçbir şey yapmadığına vurgulayan yazar bu konuda örneklerle yazısına devam eder:

“Kocakarının pişirdiği yenmez, diktiği giyilmez. Koyun, keçe, sığır, sıpa, tavuk, horoz beslemez. Sebze, meyve, çiçek yetiştirmez. Besleme, büyütme, yetiştirme denen şeyleri bilmez. Ne bugünkü cansız madde çağının ne dünkü biyoloji(tarım) çağının ne de ilk önceki devşircilik çağının insanıdır. Üretici de değildir, tüketici de. Kocakarı tüketileni tüketen bir tiptir.” (Beğenç, 2008: 38)

Kocakarı tipini tüm yönleriyle açıklayan yazar, onun yarı uyanık vaziyette oldukça yaşlı bir hâlde hayatına devam ettiğini belirtir:

“*Hemen hep uyur uyanık haldedir. Durmaz, çürümez. Fakat az hareket eder. Seyrek nefes alır verir. Onun için çok yaşar. Kocakarı kocamıştır, hayızdan nifasdan kesilmiştir. İltifat görmez, hayat vermez olmuştur. Fakat o da Havva(hayat veren) anamızın kızıdır.*” (Beğenç, 2008: 38)

Yazar, çalışmasının sonlarına doğru kocakarı tipinin olumsuzlanan tüm özelliklerinin nedeninin onun maddî bakımdan da yetersiz oluşuyla ilgili olduğunu belirtir. Bu maddî yetersizlik, onun ölümünün bile günler sonra duyulmasına neden olacaktır:

“Kocakarı fakirdir, yoksullukla arkadaş, hatta kardeştir. Ya hasır üstünde yatar, ya kuru yerde. Üşür, büzülür, ufalır. Sonbaharın son günlerinde kambur sırtcağızını, hıra cura kemikçiğini duvara dayar. Solgun güneşin fersiz ışığında güneşlerken, ikide bir başucunda, kuru bir yaprağın uçtuğunu, Azrail’in hafifçe kanat çırparak geçtiğini sezinler. Huylanır, ürperir, direnir, değneğine dayanır, kalkar, gene bürkek bürkek oradan uzaklaşır.

Bir gün gelir ecel köprüsünden o da geçer, ecel şerbetini o da içer. Öldüğünü üç gün sonra duyarlar. Kuru bedenciğini soyarlar. Soğuk suyla yıkarlar. Boy çukuruna koyarlar.” (Beğenç, 2008: 39)

1.1.4.5.ORGANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Cahit Beğenç'in Denemelerim kitabında organlarla ilgili 4 yazıya yer verilmiştir. Bu yazıları *El, Ayak, Ağız, Göz* başlıklarıyla çeşitli dergilerde de yayınlanmıştır.

A. EL

Denemeler adlı kitabında çeşitli konulara değinen Cahit Beğenç, el, ayak, göz gibi çeşitli uzuvların mitolojide, dinde, ve toplumdaki yeri ve önemi üzerinde de durmuştur:

“El, bir kudret ve hakimiyet sembolüdür. Babil’de de öyle olduğunu söyler. Babil’in dört kapısının üstünde, açılmış parmakları ile dört el tasviri vardır. Babil, Bab-ı Enlil’dir.Bab, kapı; Enbil de ilah, her yerde her şeyde eli olan yani otoriter bir ilah. Babil’in bu sembolü, Babilonya geleneğinin varisleri marifetiyle “Penç-i Al-i Aba” şeklinde İslam’a sokulmuştur. Tokat, yumruk, pençe, sopa, kırbaç, balta, kılıç, süngü, taş sapan, zıpkın, cirit, ok, mermi, gülle, füze, dinamit ve atom hidrojen bombası, zincir, pranga, kafes, zindan. Bunların hepsi, elin kudret ve hakimiyet şekilleridir.” (Beğenç, 2008: 16)

“Eski Anasır-ı Erbaa hiyerarşisine göre, insanın bedeni tabandan tepeye kadar dört eşit parçadan meydana gelir. Her kısma bir unsur tekabül eder. Ayaktan cinsel uzuvlara kadar olan bölgeye, thaki bölge, toprak bölgesi denir. Oradan göbek nahiyesine kadar olan kısma, tabi bölgeye su bölgesi denir. Göbekten kalbe kadar olan bölgeye nari bölge ateş bölgesi denir. Oradan yukarısı, baradi bölge hava bölgesidir. El baştan da kalkabilir. Yer süfli, yer altı zulmetler alemleri gayya kuyusu ve cehennemdir. Gökyüzü ulvi, nurlar alemleri ve Cenneti alâdır. Semavatta en yakın olan şeyler kutsal sayılmıştır: Güneş, ay, yıldız, yıldırım, ulu dağlar ve insanda el.” (Beğenç, 2008: 16)

B. GÖZ

Cahit Beğenç'in “göz” üzerine yazdığı denemesinde gözün ferdi boyutundan sosyal boyutuna kadar konumu ve mahiyeti üzerinde durulmuştur:

“Gözde yalnız çekme gücü yoktur. Aynı zamanda ısıtma, yakma, vurma, mahvetme gücü de vardır. Kaplumbağa yumurtalarını kuluçka tavuk gibi bedeniyle ısıtmaz, baka baka gözleriyle ısıtır, gözleriyle çatlatır, yavrularını yumurtadan öyle çıkartır. Gözü değen insan bir bakışta boğanın tabanlarını göğe getirir, atlıyı atıyla bir hendeğe devirir...” (Beğenç, 2008: 22)

Beğenç’e göre gözün hareketleri ile insanın ruh haletleri at başı yürür. Dosdoğru bakışta saffet, yan gözle bakışta hıyanet, aşağıdan yukarı bakışta kıskançlık ve kin, yukarıdan aşağı bakışta büyüksenme ve tahakküm duygusu vardır.” (Beğenç, 2008: 22)

Beğenç’e göre; “Gözle iman bir gibidir. Amentü (inandım) ile Eşhedü (gördüm) kelimeleri peşi peşine gider. Göz üzerine yemin edilir. Göz için dua edilir: ”Gözüm tuttu, gözüm bırakılır; özüm tuttu, gözüm tutmadı.” diye belirttiklerini söyler. (Beğenç, 2008: 23)

Cahit Beğenç, yazısının devamında gözün sosyal boyutuna değinir:

“Göz, ferdi olduğu kadar sosyal bir enformasyon vasıtasıdır da. Mesela eski Türkleri ele alalım. Bilirsiniz, Türkler savaşçı millettir. Büyük bir tarihçinin dediği gibi, Türk at üstünde doğar, at üstünde ölür. Hep meydan savaşı verir. Savaşa malı, canı, kızı kızanı, çoluğu çocuğu ile birlikte gider.”(...)

“Eski Türklerde, erkek başını kazıtır, yalnız tepesinde bir tutam saç bırakırdı. Çocuğunu omzuna bindirir, o saç tutamını çocuğa sımsıkı tutturur, öyle savaşırdı. Oğlan, tepede gözler radar gibi fırıl fırıl , ha bire tepinir, babasının saçını ha bire sağa sola, ileri geri çekerek babasına düşmanı haber verip dururdu: Aha önde!Aha arkada! Aha sağda! Aha solda!” (Beğenç, 2008: 23)

C. AĞIZ

Cahit Beğenç, *Ağız* adlı yazısında insan organlarından birisi olan ağız Eski Yunan Mitolojisindeki yerinden Türk kültüründeki kullanım alanını örnekler vererek geniş bir yelpazeyle ele almıştır. Yazar, Diyojen’in çeşme başında oynayan çocukların suyu avuçlarıyla içtiğini görmesi üzerine üstünde taşıdığı su tasını atıp suyu ağızıyla içmeye başladığını belirtir:

“Eski Yunan Kelbiyun’undan Diyojen üstünde, önünü örten o ufak “Fita’dan” başka bir şey taşırdı. Su tası. Tası kuşağına bağlamıştı. Bir gün çeşme başında oyun oynayan çocukların suyu avuçlarıyla içtiklerini gördü.” Buna da lüzum yokmuş demek.” dedi, tası çözdü attı.” (Beğenç, 2008: 31)

Sümer Padişahı Gilgamiş’in ölümsüzlük suyunu içmek için ağzını kullandığını belirten yazar, ölümsüzlüğün ve gençliğin de iksirinin buna bağlı olduğunu belirtir:

“Sümerler Padişahı Gilgamiş, yeryüzüne çıktığında şırl şırl akan derenin üstüne dört ayak olup abanması ağzıyla su içmesiydi. Yüz yaşına, yüz yirmi yaşına hatta Zaro Ağa gibi yüz elli yaşına varsa bile erkekse delikanlı kızsı çiçeği burnunda körpe bir şey olarak ölürlendi. Bunu dünyanın en eski yazılı metinlerinden okuyup öğreniyoruz.” (Beğenç, 2008: 31)

Cahit Beğenç, yazısında ilk olarak ağız organının yaşlılık belirtisi gösterdiğini ifade eder:

“Adam ağzından eskimeye başlar. Dişleri döküldükçe avurtları çöker, dili damağı kurudukça ağzı tat almaz olur, söyledikleri kaleme gelmez olur. İnsan artık farır, kurur gider. Zaten yaşlanmak, yaş çıkara çıkara kuruyup gitmektir.” (Beğenç, 2008: 31)

Yazar sonlara doğru organ fonksiyonuyla ele aldığı ağzın lisân ve diksiyon boyutuyla inceler. Türklerin bu konuda diğer kavimlere göre daha meziyetli olduğunu belirtir:

“Doğu kavimleri nezdinde Türk sözü, güzel sözünün müteradifidir. Türkün ağzı, her kavmin, hatta en ufak kabilelerin en iptidai klanların çıkardıkları en zor sesleri bile kolaylıkla çıkarıp onların dillerini kolay kolay telaffuz edebiliriz. Dil alimleri, bunda da ağız birliği içindedir. (Beğenç, 2008: 32)

Yazar, halk arasında yaygın olarak kullanılan hayat-memat sözcüklerinin halk kültüründeki çağrışımlarını ve ağızla ilişkisini belirterek yazısını sonlandırır.

“Hayat, karnın burna varmasıyla (tam gebelikte) kemale yüz tutar, memat (ölüm) de, ağzın burna varmasıyla (kocamakla) zevale yüz tutar .” (Beğenç, 2008: 33)

Ç. AYAK

Ayak adlı yazısında yazar ayağın dini boyutundan toplumsal boyutuna halk kültüründeki yeri ve önemine değinmiştir. Ayağın insanlar tarafından en hor görülen uzuv olarak nitelendirildiğini belirten yazar ayak hakkında şunları söyler:

“İnsanın en hor gördüğü uzvu ayaktır. Sonra, ayak altıdır, aşağıdadır. Yerde sürünür. Eski bir düşünceye göre yer, aşağılık bir unsurdur. En üstte hava, onun altında ateş, ateşin altında su, hepsinin altında da toprak vardır. Köleler, serfler (toprak sahipleri), köylüler, hizmetçiler, işçiler “ayak takımı” sayılır, çünkü bunlar, toz toprakla haşır neşir olan insanlardır. Halbuki Allah, Adem’i topraktan halk ederek toprağı sufilikten çıkaralı, insanı da eliyle ayağıyla sefaletten kurtaralı hatta kendini halife kılalı çok olmuştur.” (Beğenç, 2008: 46)

Ebedî dünyanın başlangıcının ayak uzvunun yardımıyla başlayacağını söyleyen yazar, kıyametin de ölülerin ayağa kalkması sonucu başlayacağını belirtir:

“Kıyamet nedir? Yatıp duran yüz milyarlarca ölünün birden ayağa kalkıp dikele komalarıdır. Herkes put kesilmiş, divan duruyor. Korkunç bir şey. Zaten bütün hayvanların insandan korkmaları, sırik gibi dimdik oluşlarından ileri gelir.” (Beğenç, 2008: 46)

Yazar yazısına ayağın çeşitli dinlerdeki yerini belirterek devam etmiştir:

“Ayağın çeşitli dinlerdeki açık ve gizli dinlerde, misterlerde ve gizli ilimlerde ayakta durmanın önemi büyüktür. Vecd hali, ayakta vaki olur, tarikatlarda semalar buna misaldir. Mekke’den geçen boylam dairesinin üzerinde yer alan memleketlerde namaz kılanlar ayakta iken sallanır dururlar. Bu sallantı, saat ibrelerinin hareketi istikametindedir.” (Beğenç, 2008: 47)

Cahit Beğenç, Türk kültüründe leyleğe kutsiyet izafe etme meylinin Mısır’daki Osiris rahiplerinin törenlerindeki uygulamalardan kaynaklanmış olabileceğini belirtir:

“Evvel zamanının Osiris rahipleri, meydanlardaki yüksek mermer sütunlarının başına çıkarlar, yönlerini tam güneşe çevirirler, tek ayak üstünde aç susuz, günlerce, aylarca dururlardı. Bizde leyleğe “kutsiyet” izafe etme meylinin bir sebebi de leyleğin o geleneği sürdürmesidir.” (Beğenç, 2008: 47)

Yazar, yazısının sonlarına doğru ayağın fiziksel olarak da önem taşıdığını ifade ederek kadınların ayaklarının seçtiği ayakkabılardan dolayı bakılmayacak derecede bozulduklarını belirtir:

“Erkeğin ayağı kadının ayağından büyük olur. Ayağın büyüklüğü, küçüklüğü giydiği pabuçtan bilinir. Eskiden en büyük pabuçlar, Muğla’da dikilirdi. Kadınların ayağı küçük olur amma doğrusu ayakkabıları ayaklarından da küçüktür. Bu, Eski Çin Medeniyetinden Batı medeniyetine geçmiş bir modadır. O moda yüzünden kadınlarımızın o güzelim ayakları bozuldu gitti. O cilasılımlı ayaklara şimdi bakılacak gibi değil.” (Beğenç, 2008: 47)

“Cennet, anaların ayakları altındadır.” hadîsine vurgu yapan yazar, yazısında mübarek ayakları ile semalarda dolaşan tek varlığın “anne” olduğunu belirtir:

“Biz, bütün çocuklar, kızlar, oğlanlar, adamlar. Biz hepimiz yere bakarız, yerlerde gezeriz. Aramızda yerlere basmayan, mübarek ayakları ile semalarda, arş-ı âlalarda dolaşan bir melek vardır : Ana. Cennet anaların ayakları altındadır.” (Beğenç, 2008: 48)

1.1.4.6. HALK BOTANIĞI (BİTKİ BİLİMİ)

Cahit Beğenç’in halk botaniği kadrosunda ele alabileceğimiz tek yazısı *Adam Otu* bitkisi ile ilgili yazısıdır.

A. ADAM OTU

Cahit Beğenç *Adam Otu* başlıklı yazısında adamotu olarak bilinen bitkinin çeşitli medeniyetlerdeki anlam ve önemine değinmiştir. Yazar, adamotu bitkisinin büyücülükte kullanılan şifalı bir ot olduğunu şekil olarak kökünün insana benzediğini bu yüzden Romalıların bu otu, bir soluğu eksik bir insan olarak nitelendirdiklerini belirtir.

Adam Otunun halk arasında çok eski bir geçmişi olduğunu belirten yazar, bu bitkiye Arapların “Abdulselam, yerbus Samen”, İranlıların “Mardumgiya”, Almanların “Alraum” , İyonyalıların “Mahtragora” dediklerini söyler. (Beğenç, 2008: 49)

Yazar yazısının devamında adam otu bitkisinin Kutsal Kitaplarda da yer aldığı Tevrat'ta Dudaim adıyla geçtiğini örneklerle belirtir. Türklerde ise bu bitkinin “Adam Otu, İnsan Otu, İnsan Kökü” olarak bilindiğini ifade eder. Yazar, yazısına adamotunun çeşitlerini ve yetiştiği yöreleri belirterek devam eder:

“Adamotunun üç çeşidi vardır: Biri erkek, biri dişi, biri de delice cinsi.”

“Bizim memlekette en çok Bergama'nın kuzeyindeki Madra dağı çevresinde, Aydın'da, Çine ile Karasu arasındaki Madran dağı dolaylarında bir de Adana'da Nur dağları adı verilen tepelerin üzerinde Madra köyü yakınlarında yetişir.” (Beğenç, 2008: 49)

Geçmişte bitkiyi köklemeye giden büyücülerin yapmış olduğu duaların anlatıldığı bölüm halk hekimliği açısından önemlidir.

Cahit Beğenç, Eski zamanlarda Adam Otunu köklemeye giden büyücülerin, otun önünde diz çöküp dua ettiklerini belirtir:

“Ey gece! Ey sır küpü gece! Ey güneşin ışığını, ayın nurunu izleyen yıldızlar! Ey yedi kat yerin altındaki üç başlı zebani! Hep duyun. Ey kara yer, sen sihirbazlara şifalı ot bahşedersin. Ey hava, ey rüzgâr, ey dağlar, ey taşlar, ey uçan kuşlar, ey akan sular, ey duran göller, ey orman perileri, ey gecelerin mabutları! Hep duyun, hepiniz şu naçiz kulunuza yardım kılınız, şefaât buyurunuz!”

Yazının devamında adamotu hakkında ileri sürülen çeşitli fikirler belirtilir:

“İnsanları binlerce yıldan beri hayrete ve dehşete düşüren Adam Otu hakkında çok fikirler ortaya atılmıştır. Bir otoriteye göre, insanlar Âdem ve Havva'dan değil, Adam Otunun kökünden üremiş, türemiştir.” (Beğenç, 2008: 50)

Yazar, Hz Süleyman'ın hayvanların dilinden anlamasının da yine adamotu bitkisiyle ilişkili olduğunu söyler:

“Hz. Süleyman'ın parmağındaki yüzük taşının altında bir Adam Otu parçası vardı. Kurdun, kuşun dilini bilmesi, tacı ile tahtı ile havalarda gezmesi ondandı.” (Beğenç, 2008: 50)

Yazar, yazısının sonlarına doğru Odysseia destanında Adamotu bitkisinin cinselliği arttırıcı etkisinden bahseder:

“ *Odise Trova savaşlarından gemilerle dönüşünde, bir koca karıya misafir olur. Bu koca karının adı Circe’dir. O koca karı şarabın içine biraz Adam Otu karıştırır, misafirlere ikram eder. Bunu içen tayfalar, domuza döner, yani hepsinin cinsi duygusu domuz gibi artar. Yalnız Odise nefesine hâkim olur. İnsan olarak kalır. Adam Otunu şaraba çokça koyup içen çıldırır, hele Morion dedikleri delice cinsini içerse...*” (Beğenç, 2008: 50)

Yazar son olarak Halk hekimliğinde adamotu bitkisinin narkotik bir bitki olarak kullanıldığından bahseder:

“*Evvel zaman hekimleri Adam Otunun kökünü narkotik olarak kullanırlardı. Şarabın içine azıcık korlar, hastaya içirirler, hastayı kendinden geçirirler, sonra ameliyat ederlerdi.*” (Beğenç, 2008: 51)

1.1.4.7. HALK ZOOLOJİSİ (HAYVAN BİLİMİ)

Yazarın Halk Zoolojisi kadrosunda değerlendirebileceğimiz *Baykuş* ve *Yılan* adlı iki yazısı bulunmaktadır.

A. BAYKUŞ

Cahit Beğenç’in *Baykuş* adlı denemesi, yazarın vefatından sonra hazırlanan çeşitli yazıların derlenip toplandığı “Denemelerim” kitabının ilk çalışmasıdır. Yazar çalışmasına, Baykuş kuşunu tasvir ederek başlamıştır. 2 sayfadan oluşan yazıda, yazar baykuş kuşunun fizikî özelliklerini tasvir ederek baykuşun mitolojideki ve halk inanmalarındaki öneminden bahseder. İri gövdeli, koca kafalı, tüy kabası, incecik kemikli, fincan gözlü olarak tasvir ettiği baykuş kuşunda yetmiş iki evliyanın kuvvetinin bulunduğunu söyler. (Beğenç, 2008: 6)

Yazara göre baykuş kuşu görme organının keskinliğiyle diğer canlılardan ayrılır. İnsan gözünde bir milimetre karede iki bin sinir olduğu hâlde baykuşta on bin tane sinir hücresinin bulunduğunu bunun da insandan beş kat daha fazla net görmesine sebep olduğunu söyler. Beğenç yazısına baykuş kuşunun Yunan mitolojisindeki yerini aktararak halk arasında “devletli kuş” olarak bilinme gerekçelerini anlatır:

“Gökyüzünde en yakın yerlerde Olumpus adı verilen dağlarda taht kuran devletlilere taç ve taht bahşeden mabut Zeus’u temsil eder. Zeus’un koca kafasından, kafatasının çatlağından gür siyah cengâver bir genç kız, bir amazon olarak doğan Atena’yı temsil eder. Atena’nın koruduğu Atina sitesini, siteyi, devleti temsil eder. Bu sebepten dolayı baykuşa “devletli kuşu” derler. Koca kafası, iri gözleri ile akıl ve hikmet sahibi, ziyâde bilici, ziyâde görücü telakki edilen, akıl ve hikmetin, hüner ve marifetin, fen ve sanatın sembolü olarak tanımlanır. Güzel sanat mensuplarının göğüslerine baykuş rozeti takmaları bundandır. (Beğenç, 2008: 6)

Yazar yazısına diğer ülkelerdeki baykuş inanmaları hakkında bilgi vererek devam eder:

“Baykuşun çektiği uzun Huu sesi, hu çeken erenleri, Nirvana’ya varanları hatırlatmaktadır. Almanya’da, İskandinavya’da köylülerin baykuşu kara ormanların ruhu saydıklarını söyler. Evlerde, ahırlarda, kapıların önüne baykuş ölüsü çivilediklerini, canlıken insana korku veren büyük bir esrara bürünen, uğursuzluk timsali sayılan baykuşun, öldükten sonra ölüsüyle insanları gök afetlerinden, yıldırımlardan koruduğu inancının yaygın olduğunu belirtir. (Beğenç, 2008: 7)

B. YILAN

Yazar, yazısına yılan tasviriyle başlar. Elsiz ayaksız, kolsuz kanatsız, çıplak, hareketli asıl gıdası toprak olarak tasvir edilen yılanın nane kokusunu hiç sevmediğinden bahseder. Eceli ile ölmüş bir yılan olmadığını söyleyen yazar, yılanın gömlek değiştirmesini bazı tarikatlardaki dünya değiştirmeye benzetir. (Beğenç, 2008: 10)

Yazarın, yılanın sembolik ve mitolojik açıdan yüklendiği anlamları belirttiği bölümleri oldukça önemlidir:

“Yılan, meandrik hareketleri ile tam bir hayâtiyet timsalidir. Kuyruğunu ağzına almış, çember çevirmiş yılan-birbirini kovalayan yazla kışı, ayyla güneşi, yerle göğü, gece ile gündüzü, dünya ile ahreti, nur ile zulmeti, hayır ile şerri,

erkekle kadını, Rahman ile şeytani kısaca düalliteyi birleştiren -dehri- temsil eder.
 “ (Beğenç, 2008: 11)

“Yerde oturan bir Yezidi, etrafına çevrilen bir çemberden çıkamaz. Bu çember kuyruğunu ağzına almış yılanı, güneş kursunu, güneşi, güneş ve üreme tanrısı Taus’u temsil eder. Yezidiler, sabahleyin, güneş doğarken, yani güneş doğurgan ve er ananın karnından bir yavru, yeni bir “can” olarak doğarken “Ey Şems...!” diye güneşe Şamaş’a hitap ederler, Melek Taus’a dua ederler. Melek Taus, Sümer’lerin ve daha sonra Babil ülkesinde oturan kavimlerin ay ve güneş, bereket ve veludiyet tanrısı genç ilah Temmuz’dur. Bizim Temmuz ayının adı oradan kalmadır.” (Beğenç, 2008: 12)

Yılan üreme ilahları Temmuz, Oziris, Attis, Adonis, Christos gibi her yıl ölen ve dirilen bir üreme mabududur. Eski kavimler yılanı tapardı. Eski Mısır melikesi Cleopatra, kutsal kobra yılanını bağrına basarak imamın kayığına yani Oziris’in kayığına binmiştir.

8 rakamı bellerini ve kuyruklarını birbirine dolamış, birbirini yutmaya çalışan iki yılanı tasvir eder. Bu tasvir hem müjde (gençlik ve sağlık müjdecisi), hem ticaret hem de sirkat Tanrısı Hermes’in sol omzunda resmedilmiştir. Eskülapyon (Lokman Hekim) şifahanelerinde Hermes şenlikleri yapılırdı. Bergama’da Kermes şenlikleri onların kalıntısıdır. 8 rakamı ticarettir, arz ve talebin teşekkülündeki esrara delalet eder. Yüksek ticaretlilerin ticaret sembolüdür.

Yazarın yazısında Gılgamış efsanesinde yılanın ebedî gençlik sembolü olarak görüldüğünü belirtir:

“Sümerler hükümdarı genç ve güçlü Gılgamış, yeraltında karanlıklar ülkesinde ölüm deryasını aşmış, ebedi hayat adasına çıkmıştır. Beşeriyetin ikinci “babası” sayılan ve Sümerlerin Umnnipıştum dedikleri Nuh Nebi’yi ve onun zevcesi doğurgan koca anayı bulmuştur. Kocakarıdan bir kocakarı ilacı ve şifalı ot aldı. Ebedi gençlik ilacı. Fakat yeryüzüne çıkınca bir subaşında bu otu bir yılan kapıp yer altına kaçmıştır. Şimdi Eskülapyon şifahanelerinde bir ota dolanmış olarak tasvir edilen yılan o yilandır. Tabiblerin ve veteriner hekimlerin sembolü olan bir ota dolanmış yılan gene o yilandır. Ebedi gençlik sembolü. “ (Beğenç 2008: 10)

Cahit Beğenç yılanın sadece mitolojik açıdan değil dinî açıdan da önemli bir yeri olduğunu çeşitli dinlerde yer aldığını söyler:

“Yılan, dinlerde de yer almıştır. Havva anaya (Havva İbranicede hayat veren demektir) yasak meyveyi yediren yılanıdır. Musa'nın mucizesi yılan üzerinedir.” (Beğenç, 2008: 11)

Eskiden gemilerin burnunda, yelkenlerinde, bayraklarında elde edilen büyük yılan, yani ejderha, tehdit alameti olarak görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri'nin bayrağındaki yol yol yatay bantlar, 13 ejderhayı yani İngiltere'nin koyduğu ağır vergilere baş kaldırmış olan ilk on üç devleti temsil eder. Bu ejderhalar “gelıyorum, yutacağım.” demek değildir.” Üstüme basmayın, canınızı yakarım.” demektir. (Beğenç, 2008: 11)

Cahit Beğenç, canlıların arasında insanın yılanı düşman olarak gördüğünü belirterek insan ile yılanın özelliklerinin mukayesesini yapar :

“Her canlı yaratık yılanın düşmanıdır. Yılan düşman olanların dördü meşhurdur. Biri karınca, biri leylek, biri kedi biri de insan. Fakat insan yilandan korkar. Hem çok korkar. Çünkü yılan, tıpkı ateş gibi, sel gibi sürünerek gelir; insan yılanı Azrail tüyü görür. Yılan da insanı dağ gibi görürmüş. Aslına bakınca ikisinin duruşları ve yürüyüşleri birbirine tam terstir. Yılan, yatay durur, yatay yürür, insan dikey. Yılan, kendisine doğru yürüyen bir insan görünce tepesine bir direk iniyormuş gibi olur. Yılanın, bebeklere süttten yeni kesilmiş ufak çocuklara sokulması yalnız süt kokusundan değildir. Bu ufak çocuklar ayağa kalkamadıkları için onları insan yerine koymaz.” (Beğenç, 2008: 12)

1.1.5.ÇEVİRİ-İNCELEME KİTAPLARI

Cahit Beğenç'in inceleme türüne örnek verebileceğimiz eseri 1969 yılında basılan *Köy ve Şehir Münasebetleri* adlı kitabıdır. Yazarın *Turizm ve Hayat Hakkında Mülahazalar* adıyla yayımlanmış iki çeviri kitabı bulunmaktadır.

1.1.5.1. KÖY-ŞEHİR MÜNÂSEBETLERİ

1969 yılında Ulusal Basımevi tarafından Ankara'da basılan kitap dokuz bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde Türklerin üstün bir millet olduğunu belirten

yazar, devlet kurma özelliklerinden geniş olarak bahsetmiştir. Yazar, bir milletin lüksle, gevşeklikle, geleneklerinin çürümesi ve fanatizmle çökeceğini belirterek Türk milletinin de zaman için de eski Yunan'a dayalı Roma medeniyetinin içinde boğulmaya başladığını söyler. İkinci bölümde siyasî, iktisadî, sosyal ve kültürel birçok problemin de tetikleyicisi olan köyle şehir, köylü hayatı ile şehirli hayatı arasındaki başkalığın nedenleri üzerinde durur.

Batılılaşmayı “gerekli alt yapısı olmayan bir topluma, soyut ve biçimsel bir üst yapı getirme çabası” olarak değerlendirmiş, köklü bir ekonomik ve toplumsal devrim yapılmadan başlatılan tepeden inme uygulamaların taklitçilikten öte gitmeyeceğini ileri sürmüştür. Türk insanının ve toplumunun Batı insanına ve toplumuna benzemediği gibi Türk şehirlerinin de Batı şehirlerine benzememesi gerektiği üzerinde durur. Ülkesindeki köylerin Türklük özelliğini koruduğu halde şehirlerin Roma kültürüyle beslendiğini söyleyen yazar, Anadolu'ya Diyar-ı Rûm denmesinin sebebinin de Anadolu'da tarihin kaydettiği en eski yerli kavim olan Hititlerden sonra Romalıların uzun müddet kalmış olmalarından kaynaklandığını belirtir. (Beğenç, 1969: 7)

Yazar, Türklerin fütühatçı yapıları, yöneticilik özellikleri, atlı kavimler kültürünün taşıyıcısı ve medeniyetlerin ulaştırıcısı olmalarından dolayı şehir ve devlet idaresini yeterince bildiklerini ifade ettiği yazısında şehirlerimizin Roma şehri haline gelmesinden duyduğu üzüntüyü belirtmektedir.

İçgüdüden tekniğe, adını verdiği üçüncü bölümde tüm canlıların korunma, doyunma ve üreme içgüdüleri ile hareket ettiklerini belirtir. Yazar, tepelere sığınan, canlarını emniyete alan insanların savunma usulü ile beraber saldırma usulünü de düşündüğünü, birbirlerini hasımlardan koruyup birlik olup hasımlara saldırdığını, böylece birbirlerine arkadaşlık ederek bir arada yaşayan ve üreyen insan sosyetesini kurduklarını bu toplumun da şehrin prototipi (ilk örneği) olduğunu belirtir. (Beğenç, 1969: 11)

Dördüncü bölümde Beğenç, şehir sözcüğünün etimolojik yapısına değinir. Yunanca, Latince, Arapça ve Farsçadaki karşılıklarını verir. Bizdeki “şehir” sözünün Farsçadan gelmiş olduğunu, Yunancasının “polis” sözcüğü olduğunu bu kelimenin de dilimize politess (nezaket, kibarlık), police (polis

memuru), politique (politika) kelimelerini kazandırdığını belirtir. (Beğenç, 1969: 11)

“Şehrin Latincesi, “civitas” hemşehri anlamına gelen civis kelimesinden yapılmıştır. Bu kelimededen civil (medeni, şehirli), civilite (kibarlık, nezaket), civilisation (medeniyet) kelimeleri gelmiştir. Şehir sözünün Arapçası, Yunanca ve Latincelelerinin tam karşılığı olan “Medine” kelimesidir. Bundan da medenî(şehirli, kibar), medeniyet kelimeleri yapılmıştır.” (Beğenç, 1969: 12)

Beşinci bölümde Roma düzeni ve Roma şehirleri hakkında bilgi verilmiştir:

“ Eski Yunanlılarda ve Romalılarda insanların toplandığı, birbirleri üzerine yığıldıkları kalabalık iskân mahallerine şehir denmezdi. Bir yerde oturanlar, orada kolektif hayat vasıtaları meydana getirirlerse, oraya ancak o zaman şehir adı verilirdi. Şehirde ibadethaneler, resmi binalar, içilecek veya ayinlerde kullanılacak umumi çeşmeler varsa oraya şehir derlerdi.” (Beğenç, 1969: 18)

Şehirde adalet sarayı, tiyatroların bulunduğu, bunlardan başka oyun yerleri de mevcut olduğunu, muhtelif ilah ve ilahelere tahsis edilmiş mukaddes mahalleleriyle Sıcak su hamamları, çeşmeleri, sütunları, heykelleriyle şehirli ruhunun ifadesini bulduğunu belirtir. (Beğenç, 1969: 19)

Altıncı bölümde çeşitli kavimler için köprü görevini üstlenen Anadolu'nun Romalılar, Selçuklular, Osmanlılar ve Cumhuriyet devrindeki konumuna yer verilmiştir. Anadolu illerinin çeşitli dönemlerdeki önemi açıklanmıştır. Anadolu'ya “Koca Ana” denmesinin gerekçesi mitolojik açıdan açıklanmıştır:

“Anadolu topraklarının verimliliği bereket, bolluk, daha doğrusu çoğalma ve üreme kültürünün meydana gelmesine ve kökleşmesine sebep olmuştur. Gök babayı doğuran yer anaya Anadolu'nun Koca Anası derler. Buna, ilâhlar anası adı da verilir.” (Beğenç, 1969: 20)

Koca Ana, Anadolu'da ve Türkler arasında hâlâ Koca Karı diye anılan bir şifa melikesidir. Bu ilâheye Hititler Kubapa derlerdi. Frikler ve İyonyalılar

Kubala, Romalılar Cybela dediler. Şimdi Sibel deniyor. Sibel'e İnanna, İnna da derler. Manası İn Anası, mağara anası demektir." (Beğenç, 1969: 20)

Yazar, bu mitolojik hikâyeden hareketle "Nobel ağacının menşei" hakkında da bilgi vermektedir:

"Sibel, Babil ülkesinin İştâr Anası'na, Mısırlıların İsis Anası'na, İyonyalıların Afrodit Anası'na tekabül eder. Onlar gibi Sibel de bakiredir. Belli bir kocası yoktur. Nasıl İştâr, bilinmeyen bir babadan Tammuz adında bir erkek evlât peydahlamışsa, nasıl İsis bilinmeyen bir babadan Osiris'i bulmuşsa Sibel de meçhul bir babadan Attis adında bir evlat bulmuştu. Babasız çocuk bulan bakire analar evladının hem anası hem de aşığı olurlardı. Sibel de Sakarya nehri kıyısında bulduğu Frikyalı Attis'e aşıktı. Frikyalı genç ve yakışıklı çoban, Sibel'e kendisinden başka hiçbir kadınla ilgilenmeyeceğine söz vermişti. Fakat, Sakarya kıyısında karşısına çıkan bir peri kızı onu kendisine delice aşık eder. Bunu anlayan Sibel, yıldırımla kızı vurur helâk eder. Attis'i de mecnuna döndürür. Attis, Peri kızına duyduğu aşktan pişman olur. Erkeklik uzvunu keser. Tam öleceği zaman sevgili Sibel onun haline acır. Ölümüne razı olmaz. Attis'i bir çam fidanı şekline sokar. Nobel ağacının menşeidir." (Beğenç, 1969: 24)

Yedinci bölümde bireyin toplum içindeki üç durumu maddeler halinde verilmiştir. Devletin tanımı yapılarak otorite durumuna göre özellikleri verilmiştir. Sekizinci bölümde sosyal sınıflar, yönetici sınıf, rolçüler, şahıs, şehirdeki alt gruplar hakkında bilgi verilmiştir.

Son bölümde kitlenin tanımı yapılarak yığınların rolü, özellikleri, modern yığının doğuşu, köylü şehirli temasları gibi konularda bilgi verilmiştir. (Beğenç, 1969: 34-48)

1.2. SÜRELİ YAYINLARDAKİ YAZILARI

Cahit Beğenç, dönemin önemli dergilerinde çeşitli konularda yazılar yazmıştır. Aşağıda künyelerini vereceğimiz bu yazıların bazılarında gezip gördüğü yerlerdeki anılarını, bir kısmında kitaplarında neşrettiği denemelerini, bir kısmında da sonradan neşrettiği halk bilimi ürünlerini kaleme almıştır.

1.2.1.TÜRK DİLİ DERGİSİNDEKİ YAZILARI

Cahit Beğenç'in Türk dili dergisinde yayımlanmış deneme yazıları şunlardır:

- 1.Beğenç, Cahit, "Dil Devrimi", *Türk Edebiyatı Dergisi*, s.88, 1981:22-23.
- 2.Beğenç, Cahit, "Ev", *Türk Edebiyatı Dergisi*, s.94, 1981:9-10.
- 3.Beğenç, Cahit, "Şapka", *Türk Edebiyatı Dergisi*, s.96, 1981:14-15.
4. Beğenç, Cahit, "İmece Ruhu", *Türk Edebiyatı Dergisi*, s.98, 1981:24-25.
- 5.Beğenç, Cahit, "Kaygan Zemin", *Türk Edebiyatı Dergisi*, s.110, 1982:50-51.

1.2.1.1. DİL DEVRİMİ

Ulusal dil bilincinin korunması ve bu konuda duyarlı olmanın gerekliliği üzerine yazılan yazıda, yazar, milli bilincin kaybolması halinde dilin sömürge politikası oluşturabilecek kadar tehlikeli bir araç olabileceğini belirtir.

Tarihte Makedonya kralı Philip'in oğlu Büyük İskender'le başlayan sömürme hareketinin ta Rus Çarı Deli Petro, Osmanlı Padişahı İkinci Mahmut, Çin Diktatörü Mao, İran Şahı Rıza Pehlevî ile devam ettiğini ifade eder.

Yazar, medenileşme sözcüğünün Batı'nın hukuk, ahlâk, estetik, ekonomi, teknik düşünce anlayışlarının yanlış aksettirilmesi olarak ele alındığını Batılılaşmanın yanlış anlaşıldığını vurgular.

Rusların sömürgeleştirme hareketlerinde oldukça etkili rol oynadığının ifade edildiği yazıda, komünist Rusların Türk yurtlarında Latin harflerini kaldırıp yerine Rus harflerini kullanmaları örneğini verir.

Yeni kelimeler uydurup bunları kullanmanın milletçilik ya da beynelmilecilikle ilişkisi olmadığını, dilde milliyetçiliğin ülkede dil birliği meydana getirmeyi hedef aldığını belirtir.

Dil Devriminin en ilkel Avusturya kabilelerinin 200 kelimelik dillerinden bile fakir konuma düşürebileceği uyarısını yapan yazar, Türklerin tarihte İskitler gibi atlı kavimler medeniyetine mensup bir kavim olduğunu, hukuk, ahlak, estetik gibi medeni ve kültürel müesseselerimiz değiştirilse bile bunları dilimiz sayesinde yeniden tesis etmenin mümkün olduğunu ifade eder. Dilin değiştirilip tahrip edilmesi halinde milletin de değişip tahrip olup yok olacağını bu konuda duyarlılık gösterilmesi gerektiğini belirterek yazısını sonlandırır.

1.2.1.2. EV

1981 yılında yayımlanan Türk Edebiyatı Dergisinin 94. Sayısının 9-10. Sayfaları arasında yer alan ev konulu yazıya mesken olarak evlerin sınıflandırılmasıyla başlanır. Yazar, “yerden çıkma, gökten inme ve candan bitme” olmak üzere üç türlü evin bulunduğunu ayrıntılı bir şekilde açıklar.

Buna göre, “yerden çıkma” evin menşei yer altıdır. Kulube tipidir. ”Gökten inme” evin menşei gökyüzüdür. İlk tipi gök-tepe (Olympos) adı verilen ulu dağ başıdır. Tipi saraydır. Adı köşk (konak) tür. ”Candan bitme” evin menşei hayvandır. İlk tipi kürk (bütün bir hayvan derisi) tür. Tipi çadırıdır. Adı, gene evdir.

Yazıda, yerden çıkma ve gökten inme ev tipinin yerleşik medeniyete, candan bitme evin ise atlı kavimler medeniyetine yani Türklere ait ev tipi olduğunu belirtir. Ev alınırken, evlenilirken kesilen kurbanın kozmik enerji deposuna bir miktar enerji yollama manasına geldiğini belirtir.

Milli Türk geleneğinde evin önemine değinen yazar, insanın içi ve dışı gibi evin de son derece temiz tutulmasının gerektiğini, gusülhane gibi abdesthane gibi yerlerin evin dışında ve uzağında olması gerektiğini, evde ağızdan kötü bir söz çıkmayıp küfür edilmediğini, yasak, haram ve kötü hiçbir şeyin eve sokulmayacağını belirtir.

Memleketimizdeki evlerin temizliğini belirttiği bölümde Muğla evlerinin ayırıcı özelliklerini aktarır. Muğla evlerinin tavanlarını kadar fırçalanıp temizlendiğini, “Ev yaptırıcaksan tuğladan, evleneceksen Muğla’dan” sözünün bu vesileyle ortaya çıkmış olabileceğini ifade eder.

Erkeği “dış illi” kadını ise “iç illi” olarak belirttiği yazısında kadınların erkeklere nazaran tarıma ev işlerine daha meyilli olduğunu dile getirir. Yazar, evi kadınlara özdeşleştirir. Fransızca dame (dam) diye okunan hanım sözcüğünün Türkçede ev manasına geldiğini belirtir.

Yazar, tabi ve suni aile tipinden bahsettiği yazısında, tabi ailede biz anlayışı olduğunu tüm varlığın ortaklaşa kullanıldığını suni ailenin ise ticaret ortaklığı gibi teşkil ettiğini medeni aile olarak da kabul edildiğini bizden ziyade ben anlayışının hâkim olduğunu belirtir.

Evin Türkçede mesken, hane, ikametgah, yurt, yuva, ocak, dam, çatı, dâr, beyt gibi sözcüklerle de kullanıldığını ifade eden yazar “Ev devdir; ne verisen yer, daha yok mu der.?” sözüyle yazısını sonlandırır.

1.2.1.3. ŞAPKA

Deneme türüne örnek gösterebileceğimiz *Şapka* isimli yazısına yazar şapkayı kasketle karşılaştırmış ve tercihini şapkadan yana yaptığını belirtmiştir. Yunanlıların Sömbeki adasında yaşayan halkın giyim kuşamından yola çıkarak film sanayisinde şapka kullanımına, papazların, Papaların, Hıristiyan askerlerinin kullandıkları şapkaların temsil ettikleri anlamları aktarmıştır.

Cumhuriyet döneminde Atatürk'ten önce ilk şapkayı İsmet İnönü'nün kullanmış olduğu bilgisini vererek yazısını sonlandırmıştır.

1.2.1.4. KAYGAN ZEMİN

Yazarın “Kaygan Zemin” adlı yazısı Fethiye Belediyesi tarafından 2008'de basılı olan *Denemelerim* kitabında da yer almaktadır. Bu yazısının değerlendirmesi çalışmamızın birinci bölümünde yapılmıştır.

1.2.1.5. İMECE RUHU

Yazarın “İmece Ruhu” adlı yazısı Fethiye Belediyesi tarafından 2008'de basılı olan *Denemelerim* kitabında da yer almaktadır. Bu yazısının değerlendirmesi çalışmamızın birinci bölümünde yapılmıştır.

1.2.2.SELAM DERGİSİNDE YAYIMLANMIŞ YAZILARI

İlk sayısını 27 Şubat 1958 tarihinde çıkardığı *Selam: Kırk Bin Köyün Dergisi*'ni dönemin başbakanı Adnan Menderes'in de desteğiyle yıl boyunca yayımlamıştır. Mütevazı bir hayatı olan Cahit Beğenç'in dergisi, maddî yetersizliklerden dolayı uzun ömürlü olamamıştır. Derginin içeriğindeki yazıları Cahit Beğenç 8. Sayıda kendi ağzından açık bir şekilde dile getirmiştir:

“Bu dergi, havadan sudan, taştan topraktan, yaştan yapraktan, ottan ocaktan, maldan maşattan, hünerden marifetten, ilimden sanattan, aşktan muhabbetten, inançtan merhametten, hasretten firkatten, dünyadan ahiretten, faldan kehanetten, sihirden kerametten, âlemden kâinattan, tabiattan cemiyetten, köyden kentten bahsediyor.”

Selam dergisinin kapaklarında o sayıdaki anlatmak istediği en önemli konuyu, özetleyen resim vardır. Derginin içinde yer alan yazıların bazılarında, yazılan o yazının vermek istediği mesajı karşılayan ve yazının özeti sayılabilecek karikatürler ve resimler bulunmaktadır.

Siyasal gündemle ilgili eleştirilerde yazılar, çeşitli karikatürlerle desteklenmiştir. Görsel unsurlarla desteklenen yazılar ise sözlü kültürel ortamda bulunan Türk insanı için daha etkili fikirler edinmesini sağlamıştır. Derginin kapağındaki resimler ise o derginin siyasete bakış açısını ve o sayıdaki siyasi konularla ilgili yazılarının içeriğiyle ilgili çok önemli ipuçları vermektedir. Beğenç'in de belirttiği gibi *Selam* dergisi geniş kitleleri etkilemek için ise görsel kültür unsurlarından yararlanılmıştır.

Derginin bazı sayılarındaki yazılarında kopukluklar vardır. Yazılar bittikten sonra, yazının devamı ardındaki sayfada değil de çok sonraki sayfalara konulmuştur. 1950 yılında çıkan derginin son sayfalarında reklamlara yer verilmiştir. Amacıyla yayım hayatında yer almaya çalışan dergide köye yönelik fikriyle, köylünün sorunlarını ifade eden yazılara sıkça yer verilmiştir. Okuyucularından gelen şiirler, hikâyeler ve dergiyle ilgi eleştiriler de dergide sıkça yer almıştır. Bunların yanında, günlük olaylarla ilgili, köşe yazılarına yazarın kaleminden yer verilmiştir.

“Haftalık mecmua” olarak Ankara’da basılmış olan *Selam* dergisi, 28 Şubat 1958 yılındaki basımıyla yayım hayatına başlamıştır. 16 sayfa ve haftalık olarak yayımlanan derginin yirmi dokuzuncu sayısında yayım hayatı sona ermiştir.

Cahit Beğenç *Selam* dergisini çıkarma amacını derginin onuncu sayısında dile getirmiştir. Yazar, kendilerini sorumlu tuttıkları köy kalkınmasına, bu ülkenin maddî ve manevî değerlerine sahip çıkan herkesin katkı sağlamasını istemektedir. Bu katkıyı sağlarken de *Selam* dergisini birleştirici bir unsur olarak görmekte bu dergi vesilesiyle kendini köy kalkınmasında sorumlu hisseden aydınların bu konuya eğilmelerini istemektedirler. Beğenç, *Selam* dergisinin temel hedefinin köy sorunlarının çözümü için fikrî anlamda mücadele etmek olduğunu belirtir.

Çalışmamızda, Cahit Beğenç’in dergilerinin tüm sayılarının derli toplu bir şekilde muhafaza edilmeyişi, arşivleme konusundaki eksikliklerden dolayı derginin yedinci ve on ikinci sayısındaki bazı metinleri inceleyememiş bulunmaktayız.

Cahit Beğenç’in *Selâm* Dergisinde yayımlanmış yazıları şunlardır:

- 1.Beğenç, Cahit, “Yılan”, *Selam Dergisi*, s.2, 1958:2-3
- 2.Beğenç, Cahit, “Laf Ebesi”, *Selam Dergisi*, s.2, 1958:8-9.
- 3.Beğenç, Cahit, “Kültür”, *Selam Dergisi*, s.4, 1958:1-2
- 4.Beğenç, Cahit, “İlk Okul Üzerine”,*Selam Dergisi* s.20, 1958:7-8
- 5.Beğenç, Cahit, “Yılan Balığı”, *Selam Dergisi*, s.10, 1958:4-5
- 6.Beğenç, Cahit, “Hayat Seviyesi”, *Selam Dergisi*, s.20, 1958:13-14
- 7.Beğenç, Cahit, “Adlarımız ve Lakaplarımız”, *Selam Dergisi*, s.21, 1958:14-15

Cahit Beğenç'in Selam Dergisinde yayımlanmış hikâyeleri şunlardır:

1.Beğenç, Cahit, "Yetişin Köpek Oluyoruz", *Selam Dergisi*, s.7, 1958:8-9.

Bu hikâyede 65 yaşında Bekir Dayı olarak tanıtılan kahramanın köy halkını bile rahatsız edecek derecedeki köpek ulumasına benzetilen öksürük sesinin oluşumunun altında yatan gerekçeleri olağanüstü özellikler de barındırarak okuyucuya aktarılmıştır

2.Beğenç, Cahit, "Sarı Moskof", *Selam Dergisi*, s.9, 1958:8-9.

Bu hikâye Cahit Beğenç'in 1948 yılında yayımlanan *Deli Dere* kitabında da yer almaktadır. Arif adında ipe sapa gelmez haylazlığından dolayı Sarı Moskof diye bilinen on beş yaşındaki kahramanın intihar süsü vererek köylüyü ve babasını kandırması sonucu gelişen olaylar hikâyenin olay örgüsünü şekillendirmiştir .

3.Beğenç, Cahit, "Tenbih", *Selam Dergisi*, s.11, 1958:8-9.

Kıl Karısı adıyla tanıtılan kadın kahramanın her hafta koyunlarından birinin çalındığını fark etmesiyle başlayan hikâyede kadın kahraman komşusuyla dertleşmekte, koyunları gizli güçlerin çalmış olabileceğini düşünmektedir. Hikâyenin sonunda olayın iç yüzü aydınlanarak koyunların gizil güçlerle ilişik olmadığı anlaşılacaktır.

4.Beğenç, Cahit, "Kaderli Kız", *Selam Dergisi*, s.12, 1958:4.

Bu metinde, Cahit Beğenç'in komşu kızını nitelediği Şükran adındaki kahramanın genç kızıktan evlenme sürecine kadar olan dönemde evliliğe ve hayata bakış açısı psikolojik tasvirler ön planda tutularak aktarılmıştır.

5.Beğenç, Cahit, “Bursalı”, *Selam Dergisi*, s.13, 1958:8-9.

Bursalı Feyzullah adında namusluluğuyla ve merhametiyle tanınan kahramanın köy halkını canından bezdiren zalimliğiyle nam salmış Davutoğlu adındaki eşkiyanın meçhul ölümüyle ilişkilendirilmesi hikâyenin olay örgüsünü şekillendirmiştir.

6.Beğenç, Cahit, “Bir Konya Hikâyesi”, *Selam Dergisi*, s.14, 1958:12.

Konya insanının tasviriyle başlanan hikâyede, Konyalıların şakayı çok sevdikleri halde küfre, argoya başvurmuyacak nezakette olduklarını belirten yazar, Konya’da halk arasında yaygın olarak kullanılan “diyemem” sözcüğünün kullanılma nedenleri anlatılmıştır.

7. Beğenç, Cahit, “Cabbar’ın Mezarı”, *Selam Dergisi*, s.15, 1958:11-12

Bu hikâyede öksüz mezarı olarak bilinen mezarlıkta yatan Cabbar adlı zengin bir köy ağasının ölüm nedenlerini, halkın köy ağasının ölümü karşısındaki duyarsızlığının gerekçeleri olay örgüsünün temelini oluşturmuştur.

8.Beğenç, Cahit, “Şehirden Bir Kaçış”, *Selam Dergisi*, s.16, 1958:8-10

Cahit Beğenç, bu hikâyede köye yeni atanan bir öğretmen vasıtasıyla Kara Hasan adındaki kahramanın cinayetini ve cinayetin perde arkasını aralamıştır.

9.Beğenç, Cahit, “Gökten Ne Yağdı Da...”, *Selam Dergisi*, s.17, 1958:8-11.

Abdil karısı diye tanınan kadın kahramanın kızlarının dillere destan güzelliğinin anlatılmasıyla başlanan hikâyede olay örgüsü kahramanın kızlarının evlilik sürecinin anlatılmasıyla şekillenir.

10.Beğenç, Cahit, “Bir Çift Göz”, *Selam Dergisi*, s.18, 1958:8-9.

Hikâyeye Partal karısı diye anılan yetmiş yaşındaki kahramanın tasviriyle başlanır. Halk inanmalarında önemli bir yer tutan nazar ve göz değmesi inanmaları hikâyenin olay örgüsünü şekillendiren unsurlardır.

11. Beğenç, Cahit, “Yahya’nın Başına Gelenler”, *Selam Dergisi*, s.21, 1958:6-9.

28 yaşında evlenmemiş çevresindekiler tarafından evde kalmış gözüyle bakılan süse ve takılara düşkünlüğünden dolayı hırsızlık da yapabilen Cemile adındaki kahramanın tanıtılmasıyla başlanan hikâyede Cıngıllı Cemilenin çalmış olduğu mavi bir boncuğu geri almak için köy halkı, yılışıklığıyla bilinen Yahya adlı kahramanın yardımına ihtiyaç duymuş Yahya ile Cemilenin maceraları olay örgüsünü şekillendirmiştir.

12.Beğenç, Cahit, “Kevser Ebe”, *Selam Dergisi*, s.24, 1958:6-7

Bu hikâyeye yazarın *Sedef Kız* adlı kitabında da yer almaktadır. Hikâyenin konusu kınalı saçları, incecik asasıyla ev ev dolaşp herkese yardım eden, etrafa neşe saçan çok sevilen Kevser Ebe diye tanınan kahramanın köyden bir genç kızın ölümü üzerine duyduğu üzüntüyü atamaması ve köy halkının tüm ısrarlarına rağmen onun yüzünü güldüremeyişi karşısındaki çaresizliğidir.

13.Beğenç, Cahit, “Çıngıllı Cemile”, *Selam Dergisi*, s.25, 1958:6-7.

Bu hikâyeye Selam dergisinde “Yahya’nın Başına Gelenler” adıyla yeniden yayımlanmıştır.

14.Beğenç, Cahit, “Dombal Dede”, *Selam Dergisi*, s.29, 1958:8-10.

Dombal Dede adlı hikâyeye yazarın *Sedef Kız* adlı kitabında da yer almaktadır. Masalsı unsurların yoğun olarak kullanıldığı hikâyede zorluklar içinde hayata

tutunmuş, gün görmüş, çalışkanlığıyla tanınan 95 yaşındaki Dombal Dedenin kendisinden on yaş küçük eşini kaybetmesi üzerine duyduğu üzüntü anlatılmıştır.

Salim Şengil'in "*Bu Yollar Uzar*" adıyla 1947de İş Bankası Yayınları tarafından çıkarılmış kitabında Cahit Beğenç'in "*Tarladan Mı Tohumdan Mı?*" hikâyesi de bulunmaktadır.

2.ARAŞTIRMALARINDA KULLANDIĞI TÜRK HALKBİLİMİ YÖNTEMLERİ, İNCELENME VE DEĞERLENDİRME

Halk kültürü bir milletin aslî karakterini teşkil eder. Cahit Beğenç de içinden çıktığı toplumun değerlerini eserlerinde en iyi şekilde yansıtan bir yazarımızdır. Cahit Beğenç, gazeteci kimliğinin etkisiyle çeşitli yöreleri gezmiş, gezip gördüğü yerlerdeki halk bilimi unsurlarını da kitaplarında ve dergilerinde yayımlamıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde, Türk halk biliminde kullanılan alan araştırması teknikleri hakkında kısaca bilgi verilerek Cahit Beğenç'in araştırmalarında yer alan halk bilimi unsurları ve yazarın eserlerinde bu unsurların kullanım şekilleri incelenecektir.

Halkbilimi, doğumdan ölüme kadar insanların yaşamında yer alan maddî ve manevî bütün kültür öğelerini bilimsel olarak derleyen, araştıran, değerlendiren ve bunların sistematik açıklamasını yaparak insanlığın kültür tarihini ve özellikle halk kültürünün genel gelişme kurallarını inceleyen, kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyip ortaya koyan, gerektiğinde de bu bilimsel sonuçları halkın yararına olacak biçimde düzenleyip aktaran bir bilim dalıdır. (Artun, 2005: 15)

“Bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddî ve manevî alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir birleşime vardırılmayı amaçlayan bir bilimdir .(Örnek, 2000: 15)

Üzerinde çalışılacak araştırma konusuyla ilgili halk kültürüyle ilgili bilgi edinmek için bu bilgilerin yaşadığı topluluğa gidilerek çalışmalarda bulunulmasına “alan araştırması” denir (Çobanoğlu, 1999: 45). Alan araştırması sırasında araştırmacının derleme çalışması sırasında başvurduğu alan araştırma teknikleri vardır.

a) Gözlem: Katılarak veya katılmayarak, doğrudan veya dolaylı, sistemli veya gelişigüzel, açık veya gizli, doğal veya yapma türlerinden halkbilimi (folklor) alan araştırma yöntemleri arasında en güvenilir olanı katımlı gözlemdir. (Tan, 1997: 80) Araştırılan grubun ya da topluluğun günlük ve törensel yaşamına katılma yoluyla yapılacak gözlemlerde araştırmacının, araştırdığı grupla birlikte bir süre yaşaması, onların yaşamlarında yer alması gereklidir. Böylece araştırmacı, araştırdığı grubun davranış biçimlerini, değer sistemini, birbirleriyle olan ilişkilerini, toplumsal, ekonomik ve kültürel özlü olaylar, törenler, işlemler çevresindeki kümelenişlerini, rollerini, tutum ve tavır alışlarını yakından gözlemlene olanağı bulur. Gözlem yoluyla elde edilen bilgilerin, gözlemlenen olayın bünyesel oluşumuna uygun sıraya dikkat edilerek hemen bir yere kaydedilmesi gereklidir. Bu iş için özel surette hazırlanmış fişler, defterler kullanıldığı gibi, bilgileri küçük ve kullanışlı ses alma aygıtları yardımıyla bantlara geçirmek de mümkündür. (Örnek, 2000: 55)

b) Görüşme (Mülakat): Alan araştırmasının gerektirdiği önemli tekniklerden birisi de görüşmedir. Görüşme, araştırma yapılan yerde, araştırmacının bu iş için seçilen kaynak kişilerle, daha önce hazırladığı konularda, başka bir anlatımla konuyu açığa kavuşturacak noktalarda düzenlenmiş olan soruları ya formel bir biçimde ya da bir sohbet, söyleşi havasında sorması ve cevap almasıdır, yani görüşenle yüz yüze gelmesidir. (Örnek, 2000: 57)

Mülakat yönteminde, derlemeci kaynak kişilere sorular sorar ve onların yorumlarını kayda geçirir. Sorular, bilgi sahibi oldukları bilinen ve inanılan insanlara sorulur. (Çobanoğlu, 1999: 63)

Mülâkat yönteminde iki yol vardır:

a)Yönlendirilmemiş Mülâkat Yöntemi: Bu yöntemde derlemeci, konuşulan konular üzerine kaynak şahısla sohbet ederek derlemeler yapar. Bu metotla

kaynaktan geniş malzemeler elde edilebilir. Derlemeci, yeni temasa geçtiği kaynak kişiden bu yolla derleme yapabilir.

b)Yönlendirilmiş Mülakat Yöntemi: Derlemeci, kaynak kişiye derleme yapmak istediği malzeme hakkında doğrudan sorular sorar. Bu yöntemi kullanacak derlemecilerin kaynak kişiyle tanışıyor olması derlemeci açısından daha avantajlıdır.

Cahit Beğenç, araştırmalarında derleme ve mülakat yoluna gitmiştir. Gazetecilik yaptığı dönemde çeşitli illerdeki yolculuklarında edindiği izlenimlerini inceleme ve gezi kitapları olarak yayımlamıştır. Kayseri, Söğüt, Diyarbakır ve Raman gezip gördüğü yerleri ve edindiği izlenimleri aktardığı kitaplarıdır. Cahit Beğenç gezi yazılarında, gezip gördüğü yerlerin hem kendisi hem de okuyucular için tarihî ve coğrafi açıdan ilgi çeken yönlerini, özelliklerini, kültürel, jeolojik güzelliklerini, halkının gelenek, görenek, töre ve âdetlerini akıcı, ilgi çekici ve etkili bir üslûpla kaleme almıştır.

Cahit Beğenç yaptığı derlemelerin hepsini kendisi düzenlemiştir. Yazar, derleme yaptığı kişileri, onlarla nerede ve nasıl görüşüklerini kaydetmiştir. Bu çalışmaların bir diğer önemi de yazar, konuştuğu kişilerin ağız özelliklerini de metne başarıyla yansıtmıştır.

Cahit Beğenç'in, *Toroslardan Aşağı* kitabında yer alan “Beni Casus Sandılar” başlıklı yazısında, derleme çalışmalarında karşılaştığı olumsuzluklardan da bahsetmiştir:

“Beyerli köyünde başıma bir iş geldi. Herkesin de gelebilir diye anlatıyorum. Beyerli köyünde düğün var. Kız çıkaracaklar. Başka köyden gelin almağa gelmişler. “Belki bir iş çıkar” dedim, tuttum Molla Yusuf’u önüme düşürdüm, kız evine gittim. “Mevzu” yakalamak yok mu ya, işte onun için gidişim.

Beni çepçevre sardılar. Bir müddet ağzıma bakıttık. Güldüler. Harpten, sulhten sordular. Karşılık verdim. Memnun oldular. Dururken diplomat da kesildik! Oyun da seyrettik filan...

Baktım, Beyerliler bir toplanıyor, bir dağılıyor; fisir kosur bir şeyler konuşuyorlar. Ben o taraflı değilmişim gibi sualler soruyorum , laf kapmıya

çalışıyorum. Ara sıra da halk şairlerinden ziyafetler çekiyorum. Fakat ortada bir mesele var amma, bir türlü anlıyamadım.

Şehir kılıklı, gözlüklü genç, bir aralık kayboldu, sonra geldi “Affedersiniz”le karışık nereli olduğumu sordu.

-Üstü açık köyden! diye alay ettim. Kızdım, çünkü, tam da Emrah’ın Gurbet şiirini okuyordum.

Deryalarda olur bahri

Doldur da ver içem zehri

Sunam gurbet elin kahri

Ya çekilir ya çekilmez.

Dedim, lafı bitirdim.

Muhtarınız var mı içinizde dedim, yokmuş. Biri: “Ben birinci âzayım.” Dedi. Nüfus tezkeremi önüne attım. Evirdi, çevirdi, gözlüklüye gösterdi. Onlar uğraşa dursun, gazeteci kartım vardı, “küt” diye onu da attım önlerine, çeneye devam...Ardından Ulus’un vesikasını uzattım.

Adamların “inandık” dedikleri yok. Cebimi karıştırırken, Dil Fakültesinden alınmış bir hüviyet cüzdanı çıktı, onu da verdim.

Beyreliler hala dudaklarını sarkıtıpi birbirleriyle omuzlarını kaldıra kaldıra konuşuyorlar. “Ecnebi mi acaba” casus mudur nedir?” diye bana şüpheli şüpheli bakıyorlar. Yolun ağzına da dört kişi dikildi. “Kaçmayalım” diye olacak.

-Gel buraya! diye âzaya bağırdım. “Al şu vesikalarımı o adamların elinden, haydi düş önüme. Akpınar karakoluna! “ dedim.

Akpınar yaylasında kimseler yok. Karakolda bir gece kaldık. Jandarmalardan biri Ermenek’li. “Ulus” da bir iki yazımı okumuş. Tanış, biliş olduk. Beyreli hikâyesine gülüştüler. İyi çocuklar, bana batatniye verdiler, ocağa odun vurdular. Yoksa Akpınar ayazının hesabını otuz iki dişime çektirmek vardı!” (Beğenç, 1945: 58-59)

Çalışmanın devamında Cahit Beğenç'in gazete ve dergilerde yayınlanan kitap olarak basılmayan derleme çalışmaları manzum ve mensur eserler olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır.

2.1. MENSUR DERLEME ÇALIŞMALARI

Cahit Beğenç, masal, efsane, düğün âdeti gibi anlatmalarını mensur biçimde derleme yoluna gitmiştir.

Söğüt kitabında Söğütteki Ertuğrul Gazi İlkokulu Öğretmeni Sait Başgök tarafından derlenmiş bir düğün âdeti ile masal derlemesini aktarır:

“Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın fukara kulları çokmuş, evvel zamanda fakir bir karı koca varmış. Bunlar Kızılsaray köyünde otururlarmış. Bu çiftin bir de çocukları varmış. Bu çocuk, oğlan çocuğuymuş. Çocuğu Söğüt'e getirip bir ayakkabıcının yanına çırak vermişler. Çocuk orada ne kadar çalıştıysa da ayakkabıcılığı öğrenememiş. Usta, çocuğun babasına haber göndermiş, bu oğlan sanat öğrenemedi, gel al götür bunu demiş. Babası gelip, çocuğu almış bu sefer bir berberin yanına vermiş. Çocuk, berberliği de öğrenememiş. Berber de çocuğun babasına haber yollayıp, çocuğun bir şey öğrenemedi, gel götür bunu demiş. Adam gelip, çocuğunu almış. Söğüt'ten çıkmışlar. Hankaya'nın , yanından geçerlerken, adamın yüreği yanık, of! of! diye bağırmış. Bağıınca Hankaya yarılmış, içinden bir Arap çıkmış. Arap: “Söyle bakalım ne istiyorsun, ben geldim?” demiş. Adamcağız korkarak:

“Ben seni çağırmadım, ben of çektim.” demiş. Arap, benim adım Of'tur, Off dedin de ben ondan geldim, bir derdin mi var, diye sormuş. Adam da, bu oğlanı pabuççuluk öğrensini dedim bir pabuççuya çırak verdim, öğrenemedi, bir berberin yanına çırak verdim berberlikte öğrenemedi, ona yanıyorum, demiş. Arap, sen bunu bana ver, ben ona öğretirim sanatı, demiş. Babası öncesinde vermek istemese de Arap, çocuğu elinden zorla almış. Adam, köye varınca karısı sormuş: “Hani çocuk? “ Adam, çocuğu berberden aldım başka bir esnafın yanına çırak verdim, diye yalan söylemiş. Anası da bu yalana inanmış. Aradan epey bir zaman geçmiş. Anasının çocuğu göreceği gelmiş. Kocasına, ille de getir çocuğumu bir kere göreyim demiş. Adam, Hankaya'ya gitmiş, Of! Of! Diye

bağırmiş. Kaya yarılıp içinden Koca Arap çıkmış. Arap'a anasının çocuğu çok özlediğini alıp götürmek istediğini söylemiş.

Arap çocuğu vermemiş, sanatı daha iyi öğrenemedi, öğrensin de ondan sonra götür demiş. Köylü adama bir el değirmeni vermiş. Al bunu evde çekersen bunu çektikçe su değirmeni gibi un çıkarır, istediğin kadar çek, istediğin kadar un versin. Yalnız sakın eve varmadan çekme, yolda çekmeye kalkarsan karışmam sonra, demiş. Adam köye gelirken merak etmiş, merakından dayanamamış değirmeni çekmiş. Elindeki el değirmeni, tıpkı su değirmeni gibi un akıtmaya başlamış. Sevinerek evine varmış. Karısına demiş ki, oğlan daha sanatını öğrenememiş, bana bir değirmen verdiler, durmadan un çıkarıyor, işte bak, oğlumuz sanatını öğreninceye kadar biz bu değirmenle geçineduralım.

Bu karı koca, değirmeni çeke çeke hep un çıkarmışlar, unları satmışlar satmışlar para kazanmışlar. Bir gün kendi aralarında konuşarak, “Eh biz epey zengin olduk, köylü bize bu paraların nerden geldiğini bilmez, köylüleri çağıralım, değirmenimizi gösterelim.” demişler. Köylüleri evlerine çağırırlar, değirmeni göstermişler. Lâkin köylüler kıskanıp, bunların elinden el değirmenini almışlar.

Aradan gene epey zaman geçer. Köylü ve karısı gene eskisi gibi fukara olmuşlar. Kadın, kocasına oğlunu getir, çok göresim geldi, demeye başlamış. Adam, gene Hankaya'ya gelip, offf çekmiş. Kaya yarılıp Arap çıkmış. Adam: “Köylüler elimizden değirmeni aldılar, oğlanı götürmeye geldim.” demiş. Arap, oğlanın sanatını daha öğrenemediğini söyleyip eve gidinceye kadar kutuyu açmamasını tembih ettikten sonra ona yeni bir kutu vermiş.

Yolda adam kutuyu açmış, kutuyu açınca bir sofraya kurulmuş. Sofrada türlü bin yemek varmış, tatlısı, tuzlusı, hepsi. Yolda adam karnını adamakıllı doyurmuş. Eve varmış. Eve vardığında, hani çocuk? Demiş karısı. O da, çocuk daha sanatını elde edemedi, al şu kutuyu da aç bakalım içinden ne çıkacak. Kadın, kutunun kapağını açmış, içinden bir sofraya çıkıp kurulmuş. Kadının karnı açmış. O da karnını doyurmuş. Sabah olmuş, köylüleri yemeğe davet etmişler. Bütün köylü yemeğe gelmiş. Ev sahibi kutuyu açınca gelen misafir sayısınca yemek çıkmış kutudan. Bu sefer köylüler, bu kutuyu gene almış ellerinden onların. On beş yirmi gün sonra karısı gene tutturmuş oğlumu isterim demeye.

Adam gene Hankaya'ya varmış. Of! Diye bağırmış, Arap çıkmış. Başlarına gelenleri Arap'a anlatmış. Arap, köylüye bir kutu daha vermiş. Gene, açma diye tenbih edmiş. Ama adam, gene dayanamayıp, kutuyu açmış. Bu sefer kutudan elleri sopalı adamlar çıkmış kutudan. Adamcağız, aman zaman demeye kalmadan kutuyu güç bela kapatabilmiş. Köye varıp köylüleri gene evine davet etmiş. Herkes gene bunu da gene antika bir şey zannederek davete koşup gelmişler. Köylü, kutunun kapağını açiverince elleri sopalı adamlar hemen kutudan fırlamışlar, Pat! Küt! Vurmaya başlamışlar. Misafirlerde yarılmadık ne göz kalmış ne de baş. Köylüler el değirmeni ile sofralı kutuyu teslim edip sopadan kurtulmuşlar. Neyse, bu karı koca gene zengin olmuşlar. Lâkin kadın ille de çocuğum da çocuğum diye bu sefer gene tutturmuş.

Köylü adam gidip, Hankaya'ya varmış, Of! Of! Diye inlemiş. Kaya yarılıp, Arap çıkmış: “Ne istiyorsun?” diye sormuş. Oğlanı istiyorum, demiş köylü, bu sefer ille götüreceğim. Götürmezsem ailem benden boşanacak. Arapla köylü böyle konuşurlarken Arab'ın bir kızı varmış, oğlana demiş ki: Babam sana sanat öğrendin mi diye sorarsa, daha öğrenmedim de, demiş. O da öyle demiş. Arap da çocuğu babasına vermiş. Yolda giderken karşıdan avcıların geldiğini görmüşler. Oğlan babasına demiş ki: Baba karşıdan avcılar geliyor, ben bir av köpeği olacağım, sen beni bu avcılara sat. Sat ama tasmamı satma, demiş. Babası yavaş yavaş gidekorken oğlan hemen silkinivermiş, bir av köpeği olmuş. Avcılar, köylünün yanında güzel bir av köpeği görünce hemen koşup gelmişler. Satar mısın bize bu köpeği? Satarım demiş köylü. Köpeği on beş liraya satmış. Avcılar ava giderlerken şurada tavşan var, burada sansar var diye ararlarken köpeği ellerinden kaçırmışlar. Çocuk babasının yanına gelip gene bir silkinmiş köpekken insan olmuş. Avcılar gelip köylüden köpeği sormuşlar. O da ben görmedim demiş. Oğlanla babası eve gelmişler. Anası çocuğu görünce sevincinden âdeta deli olmuş. Çocuğu kucaklayarak öpmüş. Oğlan, sabahleyin erkenden kalkmış, babasına “baba kalk haydi Eskişehir'e gidelim” demiş. Eskişehir'e vardıklarında çocuk, “ben hamam olacağım, sen hamamı sat amma anahtarını satma.” demiş, silkinmiş, hamam olmuş. Babası hamamı 300 liraya satmış. Aradan iki ay geçmiş. Çocuk gene bir silkinmiş, insan olmuş, ta yürüyüp gitmiş. Hamamın sahibi ile dellaklar çırıl çıplak meydanda kalmışlar. Oğlan, babasının yanına gelmiş. Olup

bitenleri herkes işitmiş. Arap da duymuş. Arap, oğlanın peşine takılmış. Oğlan gene bir gün babasına demiş ki: "Eskişehir'e gidelim. Orada ben bir at olayım. Sen beni sat ama çilbirimi satma." Oğlan Eskişehir'de at olmuş. Oğlanın babasının karşısına Arap çıkmış: "Ata benden beş yüz lira" demiş. Adam, peki verdim amma atımın çilbirini vermem deyince, Arap çilbiri adamın elinden çektiği gibi alıp, atın sırtına atlayıp kaçmış. Varıp Hankaya'ya gitmiş.

Arab'ın kızı, babasını hemen karşılamış. Arap atı kızına verip sen bunu tut, ben gidip dişlerimi bileyeyim geleyim demiş. Arap dişlerini bilemeye gidince kız atın oğlan olduğunu bilip: "Sen benim kolumu ısır." demiş. At kızın kolunu kapıvermiş. Kız "ay! kolum kolum!" diye haykırmaya başlamış. Bir taraftan da atın çilbirini bırakıvermiş. At, başı boş kalınca tabanı kaldırmış. Arap, arkasından koşmuş, tam yetişeceği zaman oğlan silkinip, tavşan olmuş. Arap silkinip tazı olmuş, arkasından gene koşmaya başlamış. Oğlan bir daha silkinip güvercin olmuş. Arap silkinip, kartal olmuş. Ha tuttu ha tutuyor derken, oğlan bir silkinip bir top gül olmuş, havadan Sancaktarın avlusuna düşüvermiş. Sancaktarın kızları avluda nakış işliyorlarmış, gül kızların yanına düşmüş. Arap, silkinmiş insan olmuş. Sancaktarın kapısını çalmış. Kızlar kapıyı açmışlar, ne isteyorsun? Demişler: "O gülü bana verin. O gül benimdir." demiş. Kızlar gülü tam Arap'a verecekleri sırada oğlan gene bir silkinmiş, bir başak çavdar olmuş, yere dökülüvermiş. Arap silkinmiş, bir civcivli tavuk olmuş. Civcivleriyle birlikte çavdarları toplamaya başlamış. Yerde hiç çavdar kalmamış. Amma, çavdarlardan bir tanesi kızlardan birinin ayakkabısının içine girmişmiş, silkinip tazı olmuş, tavukla civcivleri yemiş. Sonra tekrar insan kılığına girip Hankaya'ya gitmiş, Arap'ın kızını almış. Oradan Kızılsaray köyüne gitmişler. Daha halâ bugüne kadar geçiniyorlarmış.(Beğenç, 1959: 33-37)

Cahit Beğenç, Söğüt'ten derlediği masalında kaynak kişinin künyesi hakkında fazla bilgi vermemekle birlikte malzemenin hangi köyden ve kimden alındığını belirtmiştir. Beğenç, kitabında masal derlemesini elle yazarak kayda geçirdiğini belirtmiştir.

“SU EFSANESİ”

Cahit Beğenç, *Toroslardan Aşağı* kitabının Ağaç Üstüne başlıklı yazısında Zeyne köyüne giderek halk tarafından bilinen Şeyh Ali adındaki âlimin “Su efsanesi”ni aktarmıştır:

“O zamanlar Zeyne'nin suyu azmış, köyün malına maşatına yetmezmiş.Şeyh Ali eşeğini sulamaya varmış çeşmeye : ”Sen dolduracaksın, ben dolduracağım.” diye köylüler birbiriyle kavga ediyor.

-Durun durun! Demiş Şeyh Ali, su için kavga mı olur!

Asası varmış elinde, asasını yere çakıvermiş. Çakıverince, asa bir çınar olmuş da serpilekomuş. Hak- Taalâ bir su fişkırtmış, çınarın göğdesinden, tam iki değirmen çeker. Eşek kaçmış suyun önünden , kaçmış ama semeri çıkıkmiş, semerini sular aldıysa götürmüş.O günden sonra Şeyh Ali'ye “Semer kandı” demişler. Hem, çınarın, asasından olduğu öyle belli ki budak yerleri var, ur ur.”

“DOKUZ OĞUZ DESTANI”

Cahit Beğenç, *Toroslardan Aşağı* kitabında Dokuz Oğuz Destanı'ndan da bir bölüm aktarmıştır:

Karanlık bir gece idi. İki ağacın üstüne gökyüzünden iki nur direği indi. Ağaçların biri “çam”dı. Çamın gövdesi şişti. O zaman çamdan musikî nağmeleri gelmeye başladı. Dokuz ay on gün sonra çamın gövdesi yarıldı, ağzı gümüş emzikli beş yavru doğdu. On beş yaşına gelince bunlar analarını babalarını sordular.”Babanız kayın, ananız çam” dendi. Çocuklar bu iki ağaca ana baba saygısı gösterdiler.O zaman ağaçlar dile geldi, evlatlarına hayır dua etti .(Beğenç, 1945:76)

“TEKERLEME”

Bu tekerleme, yazarın 6 Mart 1958 tarihinde yayımlanan *Selam* dergisinin ikinci sayısında yer almaktadır. Yazar, tekerlemeyi laf ebesi olarak tanımladığı en büyük ablasından derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1958: 2)

“İki kem küm edelim, bir hoşça vakit geçirelim dedik lafa başladık. Kimseye kötülük etme, insan ettiğini bulur, ettiğini alır .Bir kulun ahını alma, kulun ahı asılı kalmaz, kasabın koyunu besili kalmaz.Alçak eşeğe binmesi, öksüz

çocuğu döğmesi kolay olur diye garip kullara, kimsesiz yoksullara zulmetme, eziyet verme: köpeğin çobanı varsa, tavşanın da yaradanı vardır.Kötülüğü bir edersin iki edersin, üçüncü de okkanın altına kendin gidersin: zeyrek kuş, iki ayağı ile birden tutulur.

Şer işi uzat, hayra dönsün; hayır işi uzatma, şerre çevrilmesin. Şirretleri kışkırtma azdırma. Kendini bulaşık sürteceği gibi ezdirme.Gözünü berber aynası gibi aç, bu gibilerden dönüm dönüm kaç. Ağaca dayanma bükülür, suya güvenme dökülür.Kendine inan, kendine güven: bir mih bir nal kurtarır, bir nal bir at kurtarır, bir at bir er kurtarır, bir er bir yurt kurtarır.”

2.2. MANZUM DERLEME ÇALIŞMALARI

“KAR BÜRÜNMÜŞ” TÜRKÜSÜ

Bu türkü, yazarın 1950 yılında basımı yapılan Kayseri kitabının 14. sayfasında yer almaktadır. Yazar, türkünün derlemesinin Emin Aldemir tarafından yapıldığını belirtir. (Beğenç, 1950: 14)

*Kar bürünmüş aman şu Erciyes dağına,
Benim güzel yarım, şimdi basmış 13-14 çağına.
Varabilsem aman nazlı yârin bağına.*

*Gel, gel, gel, gel; gel kız da kaçayım,
Yalvarırım Kızılırmak yol ver geçeyim.
Soğuk sulardan aman bir tas içeyim.*

“GERMİR BAĞLARI” Türküsü

Bu türkü, yazarın 1950 yılında basımı yapılan Kayseri kitabının 40. sayfasında yer almaktadır. Yazar, türkünün derlemesinin Kâzım Altan tarafından yapıldığını belirtir. (Beğenç, 1950: 40)

*Yine yeşillendi de ağam aman Germir bağları
Eridi kalmadı ağam aman dağların karı
Bergüzar göndermiş ağam aman ellerin yarı
Saçımı boynuma dolar dolar ağlarım.
Verseler yarimi de ağam aman güler gler oynarım.*

*Yine yaz geliyor da ağam mana yollar işledi
Gözüm yaşı durmuş iken yine başladı
Gelirim, dedi de ağam, aman orda kışladı,
Orda güzel çoktur ağam aman sana yaramaz
Sözünde durmayan ağam aman yiğit olamaz.
Yine güz geliyor da ağam aman dökülür gazel
Ötüşür bülbüller ağam aman sevdalar azar
Ellerin sevdiği ağam aman mektuplar yazar
Saçımı boynuma dolar dolar ağlarım
Verseler yarimi de ağam aman güler güler oynarım.*

“ERKİLET GÜNAYDIN” Türküsü

Bu türkü, yazarın 1950 yılında basımı yapılan Kayseri kitabının 50. sayfasında yer almaktadır. Yazar, türkünün derlemesinin kim tarafından yapıldığını belirtmemiştir. (Beğenç, 1950: 50)

*Erkilet günaydın gölge basmamış ,
Aman aman hey, ben yandım aman.
Suç'olan yiğiti beyler asmamış.*

*Canım, canım, tek tek basaraktan;
Bâde süzerekten;*

*İnci dizerekten;
Gel canım, gel aman.*

*Erkilet güzeli bağlar bozuyor,
Aman aman hey, ben yandım aman.
O kirpikler kalem olmuş yazıyor.
Canım, canım, tek tek basaraktan...*

*Cevizin yaprağı al derler yeşil,
Aman aman hey, ben yandım aman,
Sıva kollarını boynumdan aşır.
Canım, canım, tek tek basaraktan...*

“SINDIRGI” Türküsü

Bu türkü, yazarın 1944 yılında basımı yapılan *Yol Üstü* kitabının 66. sayfasında yer almaktadır. Yazar, türkünün derlemesinin Balıkesir Karakayalı Curacı Hasan tarafından yapıldığını belirtir. (Beğenç, 1944: 66)

*Uçamadım şahan gibi kayadan
Öpemedim al yanağı boyadan

Bozuk gitti ağalarla aramız
Ayak ayak varmak bizim türemiz
Yadellerin yarına yar demeyiz
Aba da bir çuha da bir giyene
Güzel de bir çirkin de bir sevene*

“ SİDAN” Türküsü

Bu türkü, yazarın 1944 yılında basımı yapılan *Yol Üstü* kitabının 66. sayfasında yer almaktadır. Yazar, türkünün derlemesinin Balıkesir Aktaşlı Ümmet Dede tarafından yapıldığını belirtir. (Beğenç, 1944: 66)

*Dağlar gene giydi donunu
Bülbül arttırdı ününü
Öksüz oğlan zahmanını
Anar ağlar şimdenkeri*

Bu türkü, yazarın 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabının 27. sayfasında yer almaktadır. Yazar, türkünün derlemesinin Kozanlı Âşık Ali tarafından yapıldığını belirtir. (Beğenç, 1945: 27)

*Bir batman soğan aldım Hasan'dan
Yatamaz oldum kaygı ile tasadan
Beş param vardı babam malı kesesinden
Onu da aldı fukaralık elimden*

*Varlılar da sormaz benim hâlimi
Bu yokluktan doğrultamam belimi
Açlıktan arzuluyorum ölümü
Zalim yokluk büktü benim belimi*

*Beynim almaz benzindeki kanından
Yokluk için vaz geçmişsin canından
Kursağın kaynadı pelit unundan
Zalim yokluk...*

Âşık Ali'den derlediği maniler

Belirsizdir gönlün alı

Güzellerde oğul balı

Her güzelin eli öpülmez

Bunu diyen âşık Ali

Sır bildirme âlemine

Tatlı dilde kelâmına

Eline sağlık efendim

Tekm'attırdım kalemine

“ÂŞIK ALİ SAVUR”dan derlediği türkü

Esen acı yele benzer

Gönülsüz yar ele benzer

Taze gelin şöyle böyle

Kızın gönlü güle benzer

Gönül müşkül hâle benzer

Coşkun akan sele benzer

Taze gelin şöyle böyle

Kızın koynu bala benzer

Yarı yağın eritirler

Başa gaflet bürütürler

Gönülsüz güzel seveni

Deliklerde çürütürler

....

Daim kıymetini bilen olmalı

Çirkin dolu amma gönül sevmiyor

Gönülün gamını silen olmalı

MANİ- Gelin Alma

Yazar, 1944 yılında basımı yapılan *Yol Üstü* kitabında gelin alma sırasında söylenen maniyi aktarır (Beğenç, 1944: 69)

*Evlerinin yapısı
Gün doğduya kapısı
Yel estikçe geliyor
Güzellerin kokusu*

*Söğüdün kökü suda
Ala gözler uykuda
Gel sarılalım yatalım
Bahçedeki kuytuda*

PEHLİVAN OKŞAMASI

Yazar, *Sedef Kız* kitabında yer alan Yüzbirlik hikâyesinde pehlivan okşamasına yer vermiştir. (Beğenç, 1943: 55)

*Kılkıstı'dan çıkmış bir kartal,
Kanatları dokuz kantar,
Buna Sırım pehlivan derler,
Adamın karnını yırtar,
Hay hay pehlivanım!*

*Şevki pehlivanda beş karış yargın var
Maşallah demeyene dargın var,
Hay hay pehlivanım!
Altındayım diye yerinmen,
Üstüneyim diye sevinmen,
Toklu gibi tokuşun,
Aslan gibi güreşin,*

İkisine de maşallah!

KOŞMA

Bu koşma, yazarın 13 Mart 1958 tarihinde yayımlanan *Selam* dergisinin üçüncü sayısında yer almaktadır. Yazar, koşmayı Erzurumlu Aşık Kerem'den derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1958: 4)

*Bugün gene yaralandım
İndim etrafi dolandım
Tatlı canımdan usandım
Yıldız, yıldız, yıldız of!*

*Sana kervan kıran derler
Bana dertli Kerem derler
Yâre ikrar veren derler
Yıldız, yıldız, yıldız of!*

KOŞMA (ALİVERİN AMAN)

Bu koşma, yazarın 20 Mart 1958 tarihinde yayımlanan *Selam* dergisinin dördüncü sayısında yer almaktadır. Yazar, koşmayı Muğla yöresinden derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1958: 7)

*Aliverin barıt ile saçmama(saçmamı)
Üç gün kaldı şu Muğla'dan kaçmama
O yar sebep gurbet ele göçmeme.*

*Yaylalarda bülbül aman ötmesin
Benim yarım gurbet ele gitmesin*

*Karanfili saksılarda kuruttum
Kuruttum da suyunu da duruttum*

Ben o yari görmeyeli unuttum.

*Yaylalarda bülbül aman ötmesi
Benim yârim gurbet ele gitmesin.*

ERGENEK HAVALARI

Bu türkü, yazarın 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabında yer almaktadır. Yazar, türküyü Ermenek'in Kurin Köyündeki Yörük'ten derlediğini belirtmiştir. (Beğeenç, 1945: 53)

*Sabah olup tan yerleri atmadan
Ulu kuşlar figan verip ötmeden
Kötü düşman yatağından kalkmadan
Kalk gidelim kervan bizi bekliyor*

*Ben vuruldum Tunam yapış elimden
Çöz önceği kan olmasın belimden
Tunam ben kaldım sen kalma yolundan
Göçedip geçtiğim dağlar inlesin*

*Doku ey sevdiğim sililer doku
Selvinaz yüklemiş erkenden yükü
Adını sevdiğim Zeyve'nin bükü
Alnı top kâküllü yarım geçti mi*

*Yaylasının etrafını gezmeli
Kalem alıp bir deftere yazmalı
Güzellerin ayağı sarı çizmeli
Kalk gidelim kervan bizi bekliyor*

YÜRÜK OĞLUNUN TÜRKÜSÜ

Bu türkü, yazarın 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabında yer almaktadır. Yazar, türküyü Ermenek'in Kurin Köyündeki Yörük'ten derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1945: 54)

*Altın yüzüğüm elmas kaşığım
Barcın yaylasının al lalesiyim
Yörükler içinde gayet kişiyim
Göçedip geçtiğim dağlar inlesin*

“BEŞKAZA” HAVASI

Bu türkü, yazarın 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabında yer almaktadır. Yazar, türküyü Beşkaza diye de bilinen Muğla'nın Fethiye ilçesinden derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1945: 81)

*Çadır kurdum şu yaylanın düzüne
Beşli mavzer alıverdim yüzüme
Selam söylen o yörüğün kızına
On beş sene az geliyor gözüme
Kalk gidelim kara gözlüm dağlara
Dağlara deği mor sümbüllü bağlara*

*Alıçlıdır koca dağlar alıçlı
Gitti yarım efesine danışı
Keklik olsam kayadibi eşerim
Yarım güzel ben peşine düşerim*

*Çadır kurdum şu yaylanın beline
Gönül verdim bir topacık geline
Selâm söylen o yörüğün beğine
Aldırmasın beşli martin eline*

*Alıçlıdır...
Kalk gidelim...*

ERMENEK KINA HAVASI

Bu türkü, yazarın 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabında yer almaktadır. Ermenek'in Kurin Köyündeki Yörük'ten derlediği türkünün kına gecelerinde söylendiğini belirtmiştir. (Beğenç, 1945: 82)

*Kız seni anan mı verdi
Mısır'dan kınan mı geldi
Anam kardeşim elvada
Yârânım kızlar merhaba*

*Ana hamama vardın mı
Yündüğüm suyu gördün mü
Bir katar altın buldun mu
Anam kardaşım elvadâ
Yârânım kızlar merhaba*

*Atladım çıktım eşiği
Sofrada koydum kaşığı
Büyük evin yakışığı
Anam kardeşim elvedâ
Yârânım kızlar merhaba.*

ERMENEK NİNNİSİ

Bu ninni, yazarın 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabında yer almaktadır. Yazar, ninniye Ermenek’li simi verilmeyen yaşı bir teyzeden derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1945: 55)

*Ermeneğin bol suyu var
Her çocuğun bir huyu var
Yavrumun aslı soyu var
Ninni yavrum bal böreğim ninni*

*Gül ağacı gül ağacı
Gülü yaprağından acı
Derdine derman olayım
Canım gönlüm eğlenceciği*

*Ninni desem uyurmu ki
Yüzün güller bürür mi ki
Allah dese büyür mü ki
Birceğimiz ninni iki gözüm uyu*

*Ev yapalım dam yapalım
Çıkalım yola bakalım
Babandan haber verene
Sırmalı yağlık takalım
Ninni yavrum bal böreğim ninni*

*Gül budarım gül budarım
Dalında bülbül güderim
Sensiz dünyayı nederim
Ninni yavrum ninni*

*Edasına edasına
Beyler inmiş odasına
Ak kolları sıvamış da
Hizmet etmiş babasına
İki gözüm bal böreğim ninni*

*Ninni desem beni yakar
Ağzı bal dudağı şeker
Senin kahrın anan çeker
Ninni yavrum bir tekciğim uyu*

*Gül ağacın budamışlar
Gülü gonca bitsin deyi
Dallarım sıvamış*

Bülbül konsun ötsün deyi

*Çıktım yaylanın düzüne
Dikeni battı dizime
Ben kail oldum yazıma
Dayanamam bir kuzuma
Ninni...*

*Ninnisine ninnisine
Ninni çeker kendisine
Çifte havlu omzumda
Hizmet eder emmisine*

*Yaylalarda biter kamış
Uzar gider vermez yemiş
Mevlâm seni ban vermiş
İki gözüm ninni şeker yavrum uyu*

*Ninni deyip belediğim
Al bağıtlak doladığım
Haktan ömür dilediğim
Birceğizim ninni bal böreğim ninni*

MANİ ATIŞMALARI

Cahit Beğenç, 1945 yılında basımı yapılan *Toroslardan Aşağı* kitabında Ermenek gençlerinden derlediği mani atışmalarını aktarır. (Beğenç, 1945:76)

Menekşe şehrinden geliriz bizler geliriz bizler

Menekşe kokulu oğlumuz vardır

Yanında yatmağa gelin isteriz

KIZLAR DA AYNİ:

Akgülün şehrinden geliriz bizler geliriz bizler

Akgülün renginde kızımız vardır

Yanında yatmağa oğlan isteriz

OĞLAN TARAFI:

Katmerim şehrinden geliriz bizler geliriz bizler

Katmerim kolculu oğlumuz vardır

Yanında yatmağa gelin isteriz

KIZ TARAFI:

Şakayık şehrinden geliriz bizler geliriz bizler

*Şakayık renginde kızımız vardır
Koluna takmağa yiğit isteriz*

OĞLAN TARAFI:

*Bir çift bir altından kemerimiz vardır kemerimiz vardır
Beline takmağa gelin isteriz*

KIZ TARAFI:

*Bir çift bir kadifeden minderimiz vardır, minderimiz vardır
İçinde yatmaya bir er isteriz*

OĞLAN TARAFI:

*Bir çift bir elmastan küpemiz vardır, küpemiz vardır
Bunu takmağa güzel isteriz*

KIZ TARAFI:

*Bir çift bir elmastan yorganımız vardır yorganımız vardır
Bunu örtmeye oğlan isteriz*

OĞLAN TARAFI:

*Bezimize dağır derler
Kızınıza yağır derler
Almayız biz kızınızı
Görmiyelim yüzünüzü*

KIZ TARAFI:

*Altınıza bakır derler
Oğlunuza makır derler
Vermeyiz biz kızımızı*

Görmiyelim yüzünüzü” derler, gene ayrılamazlarmış, kızlar. Sonra da:

Kayanın dibine ekerler küncü (susam)

Döğerler savururlar ederler inci

Yar için saklarlar ayva turuncu

Yelpazeye yelpaze yelpazelenir

Güzelin koynunda can tazelenir (Beğenç, 1945: 76)

Yazar, *Toroslardan Aşağı* kitabında Âşık Cemalî adındaki halk şairi hakkında bilgi verir. Hem Âşık hem avcı olan Âşık Cemalî'nin Gülnar'ın

Örenpınar köyünde doğduğunu 1871 yılında vefat ettiğini belirtir. Âşık Cemali'nin Ermenekli arkadaşına yazdığı mektubu ve 26 beyitlik Hasan Paşa destanını aktarır. (Beğenç, 1945: 84-85)

Âşık Cemali, bir gün Ermenekli bir arkadaşına şöyle bir mektup yazmış, ondan bir palaz (erkek keklik yavrusu) istemiş.

*Gönül mübtelâdır bilmem nesinden
Misli görülmedik palaz olmalı
Üç dirhem ottan bir tüfek sesinden
Aklı ayılmadık palaz olmalı*

*Barcın yaylasından olmalı nesli
Çifte hıçkırıklı kabaca nesli
İbra'm Paşa ünlü devlet nefesli
Gönlü yorulmadık palaz olmalı*

*Bir doğan mıdıklık şahin suratlı
İngiliz marifetli, Moskof inatlı
Seyrecik adalı sarkak kanatlı
Gönlü vurulmadık palaz olmalı*

*Cemali'nin derdi cümleden aşkın
Bir çatal imanlık kaşları düşkün
Gözleri küçücük kendisi coşkun
Akıp durulmadık palaz olmalı*

demiş. Ermenekli bu mektubu alınca, Cemali'nin istediği gibi bir palaz bulmuş, bir adamla Gülnar'a yollamış. Adam, yolda bir çadıra konuk olmuş. Çadır sahibi de ava çok meraklı imiş, tutmuş, erkek yavruyu almış, onun yerine kendi dişi kekliğini koymuş. Yolcu da farkında olmadan Cemali'ye götürmüş bu dişi kekliği. Cemali farkına varmış. Ermenek'teki keklik ısmarladığı arkadaşına vaziyeti anlatmış:

*Benim böyle bir tecellimden olmalı
Göndermişler sarı saçlı bir gelin*

*Kendim gidip bir erkeğin bulmalı
Bana geldi inci dişli bir gelin*

*Erkek derler hem temelli binası
Yumurtadan kız doğurmuş anası
Bozulmamış ellerinin kınası
Cins yerinden ağır başlı bir gelin*

*Aslını ararsan Koşutaşı'ndan
Dişi tülek şüphe etmem yaşından
Birkaç nikah geçmiş bunun başından
Boyu usul kaşı kara bir gelin*

*Âlem bize hile etmiş yerinden
Cemali'nin ateş tutmuş serinden
Bir dişiyi ayırmışlar erinden
Durmaz ağlar gözü yaşlı bir gelin*

“VUR HASAN PAŞA” DESTANI

Yazar, *Toroslardan Aşağı* kitabında Âşık Cemalî adındaki halk şairi hakkında bilgi verir. Âşık Cemalî'nin 26 beyitlik Hasan Paşa destanını aktarır. (Beğenç, 1945: 84-85)

*Devlete sıdk ile hizmet eyleyen
Vezirler içinde bir Hasan Paşa
Vadinde hilâf yok sözünde sadık
Emsali bulunmaz bir Hasan Paşa*

*Ordunun içinde beraber gezer
Heybetin görenler ederler hazar
İnşallah kâfirin temelin kazar
Kılıcı kâfire vur Hasan Paşa*

*Bir zaman koç gibi meydana çıktı
 Top tüfek sadası cihânı yıktı
 Kâfirin ordusun Tuna'ya döktü
 Lâşesin dağlara ser asan Paşa*

*Araptan acelden askeri geldi
 Rusçukun içine ordu cem oldu
 İneyeti Hakla Yerköyü aldı
 İçinde bir zaman dur Hasan Paşa*

*Her neye emretse kalkar giderim
 Gittiğim hizmette karar ederim
 Hüküm benden olsa serder giderim
 Niyetimde şehitlik var Hasan Paşa*

*Kavgaya girmesi değildir kolay
 Emretti karşıya geçti her alay
 O gün şehit gitti koca miralay
 Ölüme imanın var Hasan Paşa*

*Diyar-ı gurbette çekildi çile
 Yağmur gibi yağar kurşunla gülle
 Hesapsız karşıda laşeyle kelle
 Bu da bir nam olsun der Hasan Paşa*

*Sözüne sadıktır değildir fani
 Bahr-i umman gibi akıttı kanı
 Size müstahaktır gazi nişanı
 Ol senin nasibin kâr Hasan Paşa*

*O kâfir yektadır her bir oyunda
 Askerin gezmeli Tuna boyunda*

*Yetiş arkasından Budin suyunda
Anın defterini düer Hasan Paşa*

*Cemali cihanda olmaz selâmet
Yakında olmalı böyle alâmet
Devletten ruhsatsa aktan kerâmet
Çek Kızılelma'ya gir Hasan Paşa*

“TEKERLEME”

Bu tekerleme, yazarın 13 Mart 1958 tarihinde yayımlanan *Selam* dergisinin on dördüncü sayfasında yer almaktadır. Yazar, tekerlemeyi Erzurum yöresinden derlediğini belirtmiştir. (Beğenç, 1958: 14)

*Kargadır kuşu,
Dokuz aydır kışı,
Tezekle pişer aşı,
Kuşburnudur yemişi,
Allah'a kalmıştır işi...*

“ATASÖZLERİ VE İLENMELER”

Cahit Beğenç, *Toroslardan Aşağı* kitabında Ermenek'in dil özellikleri, yörede kullanılan atasözleri ve ilenmeler hakkında bilgi vermiştir. Atasözleri ve ilenmelerle ilgili sözlerin derlemesini kitabında maddeler halinde belirtmiştir:

“Dilleri Toros dili; zengin, renkli. Ermenekliler öyle Yörük yömeç değil, Torosların demirbaş milleti. Göçebelik nedir bilmiyorlar; toprağa bağlı.”

- 1-Hoh kara öküzüm dönüm başına akdar, geçinceme gerek!
- 2- Tarlanın iyisi suya yakın, daha iyisi eve yakın.
- 3- Rahmet göneni ile ekilen darı, gün dönümünden sonra oğul veren arı, söylemekle tutan karı.. Bu bir mihnettir, çekyat, çekyat!
- 4- Yazın başı pişenin kışın aşı pişer.
- 5-Kışın yaba al, yazın aba.
- 6-Ekin saptan, pamuk çöpten.

7-Tarlanın ufak taşlısı, öküzün inek başlısı, kızın uzun saçlısı!

8-İyi avrat arpa unundan aş yapar, kötü avrat buğday unundan keş yapar(....)

İlençlerden

1-Ekmek tazı, sen tavşan ol!

2-Gavur ellerine esir git!

3-Kara kabarcıklar çıkarırsın inşallah!

4-Benden beter ol!

5-Ellere kal!

6-Kapına kara kilitler asılsın!

7-Adın mengelir inşallah!

8-Bir elin asa bir elin kese dilenirsin inşallah!

Cahit Beğenç, sanat hayatı boyunca yirmiden fazla kitaba imza atmış, gazete ve dergilerde birçok yazısı yayımlanmış, eserlerinde kullandığı şiirsel üslûp eserlerini etkileyici ve orijinal kılmıştır. Eserlerini titizlikle işleyen yazar, başarıyı halkın hayal gücüyle yarattığı unsurlara inmekte bulur. Beğenç için halk unsurları ve folklor malzemeleri vazgeçemediği kaynaklar hâline dönüşmüştür. Cahit Beğenç'in eserlerinde mitolojik unsurlardan tarihî konulara kadar uzanan bir kültür zenginliği esastır.

İKİNCİ BÖLÜM

“İkinci Bölüm”de Cahit Beğenç’in kurmaca eserleri masal, hikâye ve roman başlığı altında ele alınarak bu çalışmalarını yapı ve içerik açısından incelenecektir. Hikâye ve romanlarının üslûp açısından değerlendirilmesi yapıldıktan sonra hikâye ve romanlarında yer alan halkbilime ve halk edebiyatına ait unsurlar tespit edilerek yazarın Türk halkbilim araştırmacılığındaki yeri ve halk edebiyatına katkıları ortaya çıkarılmış olacaktır.

CAHİT BEĞENÇ’İN KURMACA ESERLERİ

Cahit Beğenç’in bir roman, üç hikâye, dört masal ve bir destan olmak üzere kurmaca türüne örnek gösterebileceğimiz dokuz kitabı bulunmaktadır.

1. ROMANLARI

Cahit Beğenç’in roman türüne örnek verebileceğimiz tek eseri, kendisinin de “ilk roman denemem” diye tanımladığı *Koca Küp* kitabıdır.

1.1.KOCA KÜP

Ülker Matbaası tarafından 1969’da basılan 48 sayfadan oluşan romanda olaylar Tanrı bilici anlatıcı tarafından aktarılmıştır. Roman, Fethiye’nin Kumluova köyü ve İncirköyü arasındaki güzergahta geçmektedir. Romanın başlıca kahramanları Hamit ve Hüseyin’dir. İkisi de İzmir’de askerlik yapmışlardır. Can ciğer dost olmuşlardır. Hamit Kumluova köyünde İbrahim de biraz uzakta olan İncirköyü’nde kaçakçılık yaparak yaşamaktadır.

Olay örgüsü Hüseyin’in gece vakti Hamit’i evinde ziyaret etmesiyle başlar. Hamit, sağ elinde tabanca sol elinde el feneri ile pusu halinde gelip geçeni izlemektedir. Asker arkadaşı Hüseyin’i görünce sessizce içeri alır. Hüseyin’e gece vakti geliş nedenini sorar. Bunun üzerine Hüseyin İncirköyü’nde 90 yaşında koca bir adamla kadının yaşadığını adamın küpler dolusu altını olduğunu bu altınları

çalınmak için kendisinden yardım istediğini anlatır. Romanın başından beri tedirgin olan Hamit, bu işleri bırakmadığını ancak kesinlikle köyden ayrılamayacağını anlatır. Gelmemeye nedenine anlam veremeyen Hüseyin bunun gerekçesini sorar. Bunun üzerine Hamit, kendisinin bir ölüyü beklediğini,evin içinde öldürüp kuma gömdüğünü, zincire bağlanmış gibi bir yere ayrılamayacağını söyler.Hamit, kendisinin kaçakçılık yapmaya gittiği bir dönemde Rum kızını beğenip kaçırdığını ve annesinin evine götürdüğünü yakın arkadaşı olan Arif'in de kıza başından beri göz koyduğunu , bir gece gizlice Hamit'in evine girip kıızı kaçırmak istediğini bunun üzerine, silahla ateş edip Arif'i öldürdüğünü korkulu gözlerle anlatır. Olay örgüsü bu cinayetten sonra daha da hareketlenmiştir. Hamit, Hüseyin'e öldürdüğü arkadaşını saklamak için çektiği mücadeleyi anlatır. Çevre halkın göreceği korkusuyla cesedi sürekli başka yerlere taşımıştır. Ancak bir türlü cesedi saklamayı becerememiştir. En son olarak da ölüyü kum tepelerine gömmeye karar vermiştir. Rüzgar tepedeki kumları savurdukça cesedi eski yerinden alıp yeni yükselmeye başlayan tepeye gömmektedir. Cinayet olayını başından sonuna kadar dinleyen Hüseyin, cesedi denize atmak şartıyla ondan kurtulabileceklerini söylemiştir. Kayık tutup plan yaparak cesedi Ölüdeniz'e atmışlardır. Soygun için de İncirköy'e hareket ederler. Köy halkından Gülperi adlı kadına durumu anlatırlar. Hüseyin ile Gülperi Dombal Dede denilen İhtiyarın evini soymak için plan yaparlar. 95 yaşında yer gök gezmiş, harp görmüş bir adam olan Dombal Dede'nin evde küpler dolusu altın sakladığını düşünen Hüseyin ve Gülperi, Dombal Dede'nin gelini ve karısını kandırarak eve girip yaşlı adamın altınlarını çalmayı planlarlar. Ancak hiçbir şey planladıkları gibi gitmemiştir. Dama girip her şeyi telef eden iki arkadaş aradıkları altınları bulamamışlardır. Hırsızlık fikrinden vazgeçmeyen iki arkadaş, birkaç gün sonra Dombal Dede'nin satmış olduğu tütün parasını almak için Fethiye'ye gittiği bir zamanda onu takip edip altınların yerini öğrenmeye karar verirler. Fethiye'de Dombal Dede'yi yalnız yakalamaya çalışan hırsızlar, bir türlü bunu başaramazlar çünkü Dombal Dede, Fethiye halkı tarafından da çok sevilmekte ve korunmaktadır. Dombal Dede'nin dinlenmek için girdiği bir dükkanda hırsızlardan bir Dombal Dede'ye saldırmak istemiş ismi verilmeyen şehrili bir genç tarafından ölesiye dövülmüştür. İki hırsızın yanına yaklaşmayı bile başaramadığı Dombal Dede'nin küpünün sırrı romanın sonunda

ortaya çıkmıştır. Dombal Dede, o zamana kadar kazandığı tüm parayı Ziraat Bankası'na yatırmış, banka müdürünün yardımıyla da ihtiyaç sahiplerine dağıtan hayırsever bir adamdır. Dombal Dede'nin Koca Küp'ü paralarını emanet ettiği Ziraat Bankası'dır. Romanın sonunda cinayet işleyen Hamit de Jandarmalar tarafından aynı gün yakalanmıştır. Kirli sarı yorgana sararak denize attıkları cesedin ağzı açılmış, dalgaların kıyıya sürüklemesi sonucu ceset, kayıkçılar tarafından bulunmuştur. Köylülerin yorganın Hamit'e ait olduğunu fark etmeleri üzerine de Hamit tutuklanmıştır.

2. HİKÂYELERİ

Cahit Beğençin çeşitli dergilerde yayımlanan hikâye türüne örnek olarak gösterebileceğimiz yaklaşık 40 eseri bulunmaktadır. Bu hikâyelerin bir kısmına *Sedef Kız* ve *Sarı Çamın Hikâyesi ve Bizim Köy* kitaplarında yer vermiştir.

2.1. SEDEF KIZ

İncirköy ve çevresinde gözlemediği olaylardan oluşan ve köyünün yaşlılarından derlediği, Dede Korkut hikâyelerindeki üslubu benimseyerek kaleme aldığı altı hikâye ve bir masal ve bir efsaneden oluşan *Sedef Kız* kitabı, 1943 yılında yayımlanmıştır. Kitapta kullanılan dil hakkında Gazeteci-Yazar Cahit Beğenç, *Sedef Kız* adlı kitabının önsözünde şunları söylemiştir:

“Türkiye’de en güzel Türkçeyi Ege Bölgesi konuşur, Ege Bölgesi’nde en güzel Türkçeyi Muğla, Muğla’da en güzel Türkçeyi İncirköy konuşur. Dil, 150 evli küçük köyün dili. Sırıtan yerler varsa ben’imdir. Çünkü, köyümün diline toz kondurtmam.”

Kitap, kullandığı dili ve işlenen konular dolayısıyla döneminde ilgiyle karşılanmış, Türk Dil Kurumu ilk dil ödülü verilmiştir. 1945’te yeni baskısı yapılan kitap, 1966 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca, 2002 yılında da Fethiye Belediye Başkanlığınca yayımlanmıştır.

Kitap, 6 hikâye, bir masaldan ve bir efsaneden oluşmuştur. İlk metin kitaba adını veren Sedef Kız adlı masaldır. Kitabın devamında, *Satılık Kız Var*, *Dombal Dede*, *Gülperi*, *Pullu Ese*, *Gavurun Nasuh'u*, *Yüzbirlik*' hikâyeleri yer almaktadır. Son metin ise *Gilgamiş* adlı efsanedir.

Sedef Kız'da yer alan hikâyeler, yazarın çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği İncirköy ve çevresinde geçmiştir. Hikâyelerde İncirköy'ün yanında Fethiye, Üzümlü, Nif ve Akdağ yörelerinde geçen olaylar da anlatılmıştır.

Yıllar önce ayrıldığı memleketine tatil için giden Cahit Beğenç, **Satılık Kız Var** adlı hikâyenin başında, geçtiği yollarda, köyüne, eskiye, çocukluğuna duyduğu özlemi dile getirir. Dombalların Zühre diye tanınan köylü kadının hayatını bir nevi film şeridi gibi göz önüne sererek olay örgüsünü şekillendirir. Hikâye, Zühre kadının, “Ben on beş yaşındayım, on beş a dostlar on beş” diyerek başını iki tarafa çevire çevire, önüne gelen tütün fidanlarını devire devire “Satılık Kız Var! On beşinde alan yok mu, on beş! “ diye komşudan komşuya atlamasıyla başlar. Yaşlı kadının davranışlarının altında yatan gerekçe, hikâyede geriye dönüşlerle anlatılır. Zühre kadın, güzelliğiyle nam salmış fakir bir ailenin kızıdır. Köyün gençleri bu kızı görmek için mücadele eder, yollarına çiçekler dökermiş. Zühre, Koyuncuların oğlu diye tanınan gence âşık olur. Aynı zamanda başka bir kadınla evli olan oğlan, Zühre'ye sahip olup onu hamile bırakır. Köy halkı, Zühre'ye sahip çıkarlar ona her zaman destek olurlar. Zühre, Koyuncuların oğlundan olma Zinesine gözü gibi bakmıştır. Koyuncuların oğluna da “Gençliğime doyurmadı gençliğine doymasın. Onmasın gülmesin iki yakası bir araya gelmesin. Bir ayağı nalın pabuç sürünsün, bakacak koyacak kalmasın da benim oğlan baksın.” diye beddua edip gelen gidenle haber yollar.

Koyuncuların ailesi bir türlü Zühre'yi kabullenmek istemez. Bu arada, Kel Şaban diye anılan askerliğini yeni yapmış bir delikanlı Zühre'yle evlenmek ister, Zührenin oğlu Murat'a da babalık eder. Zühre, çoluk çocuğa karışır ama Koyuncularla barışmaz.

Yirmi yıl sonra Kel Şabanla, Koyuncular komşu olurlar. Koyuncuların durumu gittikçe kötüleşir. Koyuncunun kızına, Zühre'nin oğlu Murat yardım eder,

oğlan kıza âşık olarak onunla evlenir. Koyuncu, en son oğlu Murat'ı nüfusuna yazdırarak Zühre'nin elinden alır. Bu olaydan beridir de hikâyeye adını yazdıran Zühre, ortalarda bi-çare şekilde dolaşmaktadır.

Dombal Dede adlı hikâyeye yazar tekerlemeyle başlar. Dombal Dede de yazarın doğduğu köyün bir kahramanıdır. İri yarı, keçe külahlı kılçar şalvarlı, yamalı pabuçlu, meşin kuşaklı, eski Nuh Zamanı'nın adamı olarak tanıttığı kahramanın dedesiyle aynı yaşta olduğunu, birlikte yer gök gezdiklerini harplere katıldıklarını belirtir. Hikâyenin devamında oğlunu askere gönderen Dombal Dede, askerden geldikten sonra oğlu Memiş'i aynı köyde yaşayan Hörü adlı esmer güzel bir kızla evlendirir. Ancak uzun süre Hörü ile Memiş'in çocukları olmaz. On dört yılın sonunda Hörü, hamile kalır. Köy halkı çocuğun Memiş'ten olmadığı konusunda dedikodu yaparlar. Bu haberler Dombal Dede ve eşinin de kulağına gider. Gururuna yediremeyen Dombal Dede, eşini de alarak köyü terk eder. Bir süre sonra Dombal Dede'nin eşi ölür. Eşinin cenazesini köyüne getiren Dombal Dede, bu sırada kalabalık içerisinde gelini ve torununu görür. Torununa sınıksarı sarılır. Bebeğin oğluna benzediğini belirterek göz yaşları içinde gelininden af diler ve hikâye sonlanır.

Gülperi adlı hikâyede, yazarın seksen yaşındaki annesinin Ümmü Abla diye tanınan kahramanla işbirliği yapıp yazara günler önce Gülperi adlı kızı göstermeleri sonrasında Gülperi'nin Kaypak Ali denilen kahramana âşık olması tarafından ölüme sürüklenen trajik hikayesi anlatılmaktadır.

Yazar, annesinin isteği üzerine köy ahalisinden Cim Mahmut'un evine ziyarete gider. Cim Mahmut'un eşi, Ümmü abla yazarı karşılar, onunla koyu bir sohbete girer. O esnada kapıdan ürkek bir biçimde güzel bir kızın içeri girdiğini görür. Ümmü Abla, bu kızcağıza annesiyle birlikte yardımda bulduklarını utana sıkıla anlatır. Olay örgüsü bu andan itibaren dinamizm kazanmaya başlamıştır. Ümmü Abla, denilen kadın kahraman Gülperi adlı kızın yayla kızı olduğunu, köylüsü Kaypak Ali diye anılan kahraman tarafından evlenme vaadiyle kandırıldığını, kızın sahip olduktan sonra döverek köyüne göndermeye çalıştığını, kızın hem oğlana olan aşkından hem de ağabeylerinin korkusundan geri dönüş yapamadığını bu

yüzden gündüzleri Çamlıyaka sırtlarında ormanlıkta gizlendiğini gece olunca da köye sokulup samanlıkta ya da ağılda gecelediğini anlatır. Köy halkının da gizlice bu kızcağıza yardımda bulunduğunu belirtir. Kaypak Ali'nin ailesinin ahlakî yetersizliğinin anlatıldığı hikâyenin gelişme bölümünde Kaypak Ali, başka bir kıza yalanlar söyleyerek onunla evlenmiştir. Hikâyenin sonunda ise bir süre sonra Kaypak Ali, köy halkından çaresizce yardım ister. Hem kendisinin hem de Gülperi'nin Gülperinin ağabeyleri tarafından gece vakti vurulacağını söyler ancak Gülperi, hikâyede Ali kadar şanslı değildir ve ölü olarak bulunmuştur.

Hasanların Ese diye anılan kahramanın meçhul bir şekilde ortadan kaybolması ve ölü olarak bulunması sonucu yöre halkının gizemli ölümün gerekçelerini anlamaya çalıştığı **Pullu Ese hikâyesinde** geriye dönüş tekniği kullanılarak bu ölümün altında yatan sebepler tespit edilmeye çalışılmıştır. Hikâyenin başında yazar ile yolculuk yaparken tanıtılan Ese, yöre halkı tarafından kızdan kadından çokça bahseden bir kahraman olarak olarak tanınmıştır bu düşkünlüğü yüzünden köylüler tarafından pek sevilmemektedir.

Yolculuk sırasında yazar ve Pullu Ese, jandarmanın elleri kelepçeli bir adamı Fethiye'ye doğru götürdüklerini görürler, bu adam Pullu Ese'ye kindar bir şekilde bakmaktadır. Pullu Ese, adamın kendi köylerinden Ümmetlerin Cüher'in eşi olduğunu, kaçarak evlendiklerini anlatır. Sohbet koyulaştıkça Pullu Ese'nin Cüher hakkındaki görüşleri de netleşmektedir. Cüheri bakmalara doyulamayacak kadar güzel bir kız olarak tasvir eden pullu Ese, ara ara kıza hediyeler aldığını, Cüherle evlenmek için gelen delikanlılara da mazeretler bulup kızını caydırmıştır. Bir gün Ese'nin haberi olmadan Ecebeli'nin Mıstık diye anılan adamın kızı kendi köyüne habersizce götürdüğünü ah çekerek anlatır. Yazarı ve Pullu Ese o günden sonra görüşmemiştir. Olay örgüsünün trajik sonucunu yazar aylar sonra köye geldiğinde köyün yaşlı teyzesinden öğrenmiştir. Ecebeli Mıstık, Cüheri Pullu Ese'den kıskanıp köylüleriyle bile konuşmuyup, kıskançlığın verdiği öfkeyle Cüheri ve karnındaki çocuğu döverek öldürdüğünü aktarır. Ecebeli'ne cenazeye giden köylüler, Ese'nin katırımın da kanlı bir şekilde öldüğünü fark ederler. Üç gün sonra da Pullu Ese'nin hayıt ağaçlarının dibinde engerek yılanı tarafından boğularak öldüğü anlaşılmıştır. Hikâyenin başında olan bilinmezlik sonunda da

devam etmektedir. Kimse, Pullu Ese'nin Karagöl denilen yere niçin gittiğini bilmemektedir.

Gavurun Nasuh'u adlı hikâyede yazarın genç yaşlarda iken teyzesine tütün dizmek için yardıma gitmesi o esnada köyde gevezeliği ve arsızlığıyla tanınan Güssün Yenge'nin ziyarete gelişi mizahi bir şekilde anlatılmıştır. Güssün Yenge adlı karakter, hiçbir şeyden memnun olmayan, bir solukta bir çuval laf edecek kadar gevezeliğiyle tanınan bir kahramandır. Ziyaretine gittiği evde karnını doyurmak için yapmadığı arsızlık kalmaz bu da onu hikâye boyunca gülünç duruma düşürmüştür.

Sedef Kız kitabının son hikâyesi olan **Yüzbirlik hikâyesinde** ise günümüzde de yaygın olarak işlenen namus cinayeti konu edinilmiştir. Sırım adlı kahraman deveciliğini yaptığı Yürükoğlu denilen kahramanı sevgilisini zapt ettiği için acımasızca öldürmüştür. Sırım, bununla kalmayıp kadını da kocasını kendisinin öldürdüğünü söylemesin diye keserek öldürmüştür. Cinayet sonrasında mahkeme Sırım'a yüz bir yıl hapis cezası vermiş Bodrum Kalesi'nde on sekiz yıl yattıktan sonra serbest bırakılmıştır. On sekiz yıl sonra köyüne gelen Sırım için hiçbir şey bıraktığı gibi olmayacaktır. Annesi, oğlu hapse düştükten altı ay sonra kahrından ölmüştür, karısı beklemek yerine köyden birine kaçmış, ondan bir erkek evlat sahibi olmuştur.

2.3.SARI ÇAMIN HİKÂYESİ

1950 yılında basımı yapılan 55 sayfadan oluşan hikâyeye Molla Veli denen kahramanın karısını boşaması üzerine köy kadınlarının yapmış olduğu dedikodularla başlanır. Molla Veli, haftalardır köye gelmemiştir, köylü kadınlar dul kalan Gümüş gelini kimsenin almayacağını bir yandan da cehennem yüzlü adamdan kurtulduğu üzerine söyleşirler. Köyde Gümüş gelini Kel İbiş adında ihtiyar bir adamın alacağı dedikodusu yayılınca yazar araya girerek olayın iç yüzünü geriye dönüş tekniğini kullanarak anlatmaya başlar.

Molla Veli, köyde pek durmayan, uzak köylere muska yazmaya, mevlüt okumaya, yumulan ağzını onarmaya giden gittiği yerlerde bir yandan da pabuç tamiri yapan bir kahramandır. Çevresi tarafından düşük kaşlı, sivri burunlu,

cehennem sıfatlı birisi olarak tanınmaktadır. Her lafa somurtarak vereceği bir cevap olduğu için köylüler onun yanında diyanet, siyaset, harp lafı etmemektedir. Kimseye yardım etmeyen Molla Veli, köylüler tarafından “ters herif” diye bilinmektedir. Molla Veli, aynı köyden Gümüş Gelin diye bir kadınla evlenmiştir. Gümüş gelin de kocasının tam zıttı tabiatlı bir kadın kahramandır. Kocasını evde olmadığı zaman giyinip kuşanıp köyde sarsıla sarsıla gülen erkeklerin ilgisini çekmeyi seven bir kahraman olarak karşımıza çıkar.Şen kahkahaları sayesinde köyün oduncusu ve marangozu olan Kel İbiş denilen İhtiyar adamdan bile bir yığın odun almış samanlığa kocasından habersiz yığmıştır.köylü kadınlar, Gümüş Gelin’in kocası yokken yaptığı eğlenceleri diline dolamışlardır. Bir gün köye dönen Gümüş Gelinin kocası Molla Veli samanlıktaki odunları görür. Odun ve çıraları Kel İbiş’ten aldığını anlayan Molla Veli, Gümüş Gelin’i öldüresiye döverek sabah vakti işe gidiyorum bahanesiyle evden ayrılır. Molla Velinin asıl amacı Kel İbiş’ten intikam almaktır.

Kel İbiş diye anılan kahraman, topak yüzlü, kısa boylu, tam avcı olmamakla birlikte ormandaki çam ağaçlarını gizlice kurutup onlardan malzeme yapıp köylüye satan, biraz da kadın düşkün olarak tasvir edilmiştir. En büyük uğraşı sonbahara doğru köylülerin dinlenme mekanı olan çamlığa gidip kuruttuğu ağaçları kesmektir. Kel İbiş’in, çam ormanlarının içinde olduğunu tahmin eden Molla Veli, sabah vakti Kel İbiş ormana varmadan bir çam ağacının tepesine pusu kurup Kel İbiş’i beklemeye koyulur. Bir yandan Kel İbiş’in daha kuvvetli olmasından dolayı onu dövemeyeceğini öyle bir durumda da ağacın dalları arasından gizli bir şekilde kaçmayı planlamaktadır. Planları yaptığı sırada Kel İbiş, ormana girer.Molla, sessiz bir şekilde Kel İbiş’in çam ağacının yanına varmasını izler, bir süre sonra ağacın yanında kahkahalar savurarak bir kadının geldiğini görür, kadının kim olduğuna dikkat kesilince Gümüş Gelinden başkası olmadığını fark eder.Gümüş Gelin, Kel İbiş’e cilve yapmaktadır.Kel İbiş, kadını Molla Veli’nin olduğu çam ağacının dibine kadar sürükler ve oynaşmaya başlarlar. Karısını bu durumda gören Molla Veli, korkudan hiçbir tepki vermemektedir, tek amacı karısına ve Kel İbiş’e yakalanmamaktadır. Çam ağaçları arasında korkudan hışırtılar çıkarmaya başlayan Molla Veli’nin sesini fark eden Kel İbiş, bu sesin dallarda dolaşan bir hayvandan geldiğini düşünerek

Gümüş Gelin'in yanından ayrıлып ağacı kesmeye başlar.Molla Veli'nin "kesme" diye bağırma sesiyle, hikâyenin başında köylülerin dedikodulara varan olayın iç yüzünü öğrenme istekleri, Sarı Çam Hikâyesi'nin anlatılmasıyla giderilmiş olur.

2.4. BİZİM KÖY

Kahraman anlatıcının büyüdüğü yörenin özelliklerini olanca çıplaklık ve açıklıkla anlattığı Bizim Köy hikâyesinde ismi verilmeyen orman işçisi kahramanın askere alınışına kadar geçen zaman dilimi içinde yaşadığı yöredeki izlenimleri okuyucuya aktarılmıştır. Hikâyede 80 hânelik orman köyü olarak tasvir edilen köyün adından ve bulunduğu yerden net bir biçimde bahsedilmez. Yazarın yaşadığı köy, büyük şehirlerden çok uzakta, koca koca dağların arasında, kasabaya on kilometre uzaklıkta üç orman içinde diye tasvir edilmiştir. Romanda, bu ormanların adı ve köye uzaklıkları belirtilmiştir. Birinci orman köye uzaklığı bir saate yakın olan Çepiç ormanıdır. İkinci orman, içinde çam ağaçları bulunan Kuzici ormanlarıdır. Karmakarışık ağaçların bulunduğu köye yarım saat uzaklıkta bulunan üçüncü orman ise Peridere'dir. Yazar, bulunduğu yörenin sadece coğrafi özelliklerinden bahsetmez. Köylülerin misafirperverliğinden, güzel ahlâklarından çalışkan oluşlarından bolca bahseder. Köy kızlarına uzak köylerden bile istekli çıkıldığına genişçe yer verir. Kızların ormanda erkeklere yardım ettiklerini, evde annelerinin eli ayağı olduklarını, inek sağıp süt pişirip yoğurt çaldıklarını ellerinin işe yatkın olduğunu, görgülerine ve hamaratlıklarına da söylenecek söz olmadığını vurgu yaparak anlatır.

Yazarın tasvir ettiği köyde insanlar geçim sıkıntısı çekmez. Bulduğu yörenin coğrafi koşulları sayesinde insanlar her işten anlar konumdadırlar. İnsanları refah içinde oldukları için yaralama, adam öldürme, hırsızlık, uğursuzluk gibi kötü şeyler de bu köyde bulunmaz.

Bizim köy hikâyesinde ismi verilmeyen anlatıcının da askere gitmek için hazırlanan genç bir orman işçisi olduğu bilinmektedir. Beş kardeş olan anlatıcı ailenin en büyük çocuğudur. Anlatıcı evliliği çok istemesine rağmen kız kardeşini çıkarmadan düğün yapmayacak kadar da fedakardır. Yaşadığı köye derinden bağlı olan anlatıcının askere çağrılmasıyla Cahit Beğenç'in roman denemesi olarak adlandırdığı Bizim Köy hikâyesi sonlanır. Bu hikâyenin Anadolu köylüsünün

gerçeklerini dile getirmesi, güçlü betimlemeler yapılmış olması, eserin konuşma diliyle kaleme alınması bakımından mahallî roman özelliği gösterdiği söylenebilir. Bizim Köy, ismi verilmeyen orman işçisi kahramanın serüvenini merkez alarak köylünün sorunlarını, etik değerlerini, köyün ekonomik yapısını, tarih içindeki bağlarından koparmadan sergilemiştir.

3.MASALLARI

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Türkçe Sözlük*'te “çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olayla süslenmiş bulunan ilgi çekici hikâye” olarak tanımlanan masal (Agakay, 1966: 503), dünyada ve ülkemizde çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Masalın tanımı, zamana ve kişilere göre farklılık gösterebilir. Geçmişten bugüne hayatta kalmayı başaran en eski edebi türlerden biri olan masal, günümüzde halk edebiyatı içinde varlığını ve önemini sürdürmektedir.

Sözlü gelenek ürünlerinden olan masal; efsane, tekerleme, mani gibi türlerle iç içe olusundan dolayı sözlü kültürün ve halkbilimsel bir araştırmanın konusu olabilir.

Cahit Beğenç'in masal türüne örnek gösterebileceğimiz dört eseri bulunmaktadır.

3.1.SEDEF KIZ

Cahit Beğenç'in 1943 yılında ilk basımı yapılan 7 hikâye 1 masal ve 1 efsaneden oluşan Sedef Kız kitabının ilk metni kitaba da adını veren Sedef Kız masalıdır. Yazıldığı dönemde ilgiyle karşılanan kitaba 1943 yılında Türk Dil Kurumu dil ödülü verilmiştir. Tekerlemeyle başlanan Sedef Kız masalında, yazar göl kenarında kilimin üstünde İpek saçlı, çiçek gerdanlı, güzel bir kıza gönülden âşık olur. Masalda, büyük bir yangın sonucu denizler devrilmiş, her yer darmaduman olmuştur. Dalgalar kahramanın âşık olduğu kilimin üstündeki güzel kızı da yok etmiştir. İsmi verilmeyen kahraman, günler sonra Sındırğa taraflarında gezerken koca bir dağın yanındaki çadıra konuk olur. Çadırda güzel bir şekilde ağırlanır, uykuya dalar ve rüyasında âşık olduğu kızı görür. Üstü örtülü, başı

bürgülü, alını çelgili, eli kirmanlı sedef gibi güzel kız, bir anda karşısında beliriverir ve kahramana “Sana şehir kızı gerek; bana da yürük oğlu!” diyerek oradan kaybolur. Rüyadan irkilerek uyanan kahraman, karşısında karnı şişmiş ölü bir yılan bulur. Yılanın karnını yarar ve içinden bir civciv çıkarır. Civcivin ağzından da deniz kenarına bir sedef dökülür. Dökülen sedef yazarın âşık olduğu Boncuklu yöresindeki Yörük kızıdır.

3.2.KIZ KUŞU

Kız Kuşu, 1945 yılında Ankara İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik yayımları tarafından basılan Çocuk serisinin ilk masal kitabıdır. Bu kitapta Cahit Beğenç’in daha önce çeşitli tarihlerde yayımlanan üç ayrı masal kitabı, “Kız Kuşu” adı altında birleştirilerek Fethiye Belediyesi tarafından 2008 yılında yeniden yayımlanmıştır. Kitabın içindeki diğer iki masal ise: 1946 yılında Ankara Ulus Basımevi tarafından yayımlanan Kuru Kelle ile çeşitli gazete ve dergilerde de yayımlanan “Denemelerim” kitabında da yer alan Gılgamış adlı efsanedir.

Kız Kuşu

Tekerlemeyle başlayan masalda evvel zamanda bir ölüm döşeginde bir padişahın üç oğlu ile üç kızı bulunmaktadır. Padişah, oğlanlarına kız çocukları büyüyüp de evlenecek yaşa geldiklerinde , ilk defa kim isterse ona vermelerini vasiyet eder. Padişahın ölümünden seneler sonra kızlar, büyüyüp evlenme yaşına gelmiştir.

Günün birinde saraya, üstü başı yırtık, bir kolu dibinden kopmuş, öteki kolu incecik olan yaşlı bir adam gelerek padişahın büyük kızını istemiştir. Büyük ve ortanca ağabeyleri kızı, oğlana vermek istememiş; ancak küçük ağabeyleri babalarının vasiyetini hatırlatınca büyük kızı o adama vermişlerdir.

Bir süre geçtikten sonra saraya üstü başı yırtık bir bacağı dibinden kopan diğeri ise incecik olan yaşlı bir adam daha gelmiş ve padişahın ortanca kızını istemiştir. Büyük ve ortanca oğlan vermek istemese de küçük oğlan babalarının sözünü hatırlatarak kızı, topal adama vermişlerdir.

Bir zaman sonra da, saraya üstü başı yırtık, bir gözü büsbütün kapalı diğer gözü lekeli yaşlı adama da küçük oğlanın isteğiyle küçük kız kardeşlerini vermişler.

Yıllar sonra padişahın büyük oğlu ceylan avına çıkar. Ormanda kaybolan büyük oğlan büyük bir sarayın yanına varır. İçeri girdiğinde önünde bir çuval yem bulunan güzel bir at görür. Atın önündeki yemi alarak kendi atının önüne koyar. Sarayın içinde dolaşırken büyük bir sofra serili odaya girer. Yemekleri yiyip kuş tüyünden serili yatakta uyuyakalır. Gözünü açtığında bir dudağı yerde bir dudağı gökte koca bir Arap'ın kendisini sarstığını görür. Arap, ona yemeğimi yedin, yatağında yattın ancak atımın önündeki otu alıp da niye kendi atına verdin diye sorunca oğlan bu soruya cevap veremez. Bunun üzerine Arap, oğlanı götürüp halatla bir direğe bağlar.

Abisinin günlerce eve gelmediğini fark eden ortanca oğlan da ormana onu aramaya gider. Arap'ın sarayına varır. Ortanca oğlan, hemen içeriye girer. İki ayrı direkte iki ayrı atın bağlı durduğunu atlardan birisinin de ağabeyinin atı olduğunu görür. Diğer atın önündeki otları alarak yarısını kendi atına yarısını da ağabeyinin atına koyar. İki kardeş bir olup Arap'ın hakkından gelmek için önce büyük sofrada karınlarını doyururlar, sonrasında da tüylü yatakta uykuya dalarlar. Arap, sarsarak uykudaki kardeşlerini kaldırır, ortanca oğlana da atın önündeki yemi niye aldığını sorar. Ortanca oğlanın da soruya karşılık vermemesi üzerine iki kardeşi halata sımsıkı bağlar.

Padişahın küçük oğlu, kardeşlerinin avdan dönmediğini anlayınca o da ava çıkar. Arap'ın sarayına varır. Sadece Arap'ın atının ot yediğini görür. Arap'ın atındaki otu alıp üçe paylaştırır. Sofrada yemek yedikten, kuş tüyü yatakta uyuduktan sonra Arap gelir. Ona da atının önündeki yiyeceği niye aldıklarını sorar. Bunun üzerine küçük oğlan, Arap'ın atının diğerlerinden üstün olmadığını söyleyip yarışmaya başlarlar. Oğlan yarışı kazanır, Arap'ın başına kılıcı deşirdiği anda Arap'ın tüyleri allı yeşilli bir kuş dönüşür."Beni bulamazsan yazıklar olsun şanına!" deyip uçup gider.

Oğlan, kuşun uçtuğu tarafa doğru yola çıkar. Ülkenin dağı taşı her yeri yılan dolu olan bir memlekete varır. Orada büyük kız kardeşini görür. Kız, kocasının yılanların padişahı olduğunu insanları da öldürdüğünü söyler. Kız

kardeşi önce kardeşini gizleyerek kocasına ağabeyleri gelse ne yapacağını sorar. Dev de büyük oğlan gelirse büyük oğlan gelirse kemiklerini kıracağını, ortanca oğlan gelirse ciğerlerini sökeceğini ancak küçük oğlanın başı üstünde yeri olduğunu söyler. Küçük oğlan da bunun üzerine gizlendiği yerden çıkıp, devle kucaklaşırlar. Dev'in yardımıyla allı yeşilli kız kuşunun gittiği yönü öğrenip oradan uzaklaşır. Oğlan atına binerek başka bir saraya gider. O sarayda da ortanca kız kardeşini görür. Onun kocasının da yırtıcı hayvanların padişahı olduğunu öğrenir. Kocasını, küçük kardeşini güzel karşılayarak ona kız kuşunun gittiği yönü söyler ve küçük oğlan da oradan ayrılır.

Günler sonra ovanın yanındaki saraya varan küçük oğlan orada da küçük kız kardeşini görür. Onun eşinin de kuşlar padişahı olduğunu öğrenir. Padişah tüm kuşları çağırarak “kız kuşunu” görüp görmediklerini sorar. Bunun üzerine, kuşlardan birisi dikenli bir ormanda bir devin olduğunu bu devin katran kazanında insan eti kaynattığını, bir taraftan güzel bir kız oturduğunu devin onu ağlatarak saçlarını taradığını söyler. Küçük oğlan, kızıl dikenli ormanı bulur. Dikenli çalılardan bir tutam avuçlayıp fesleğen çiçeği misin mübarek? deyip oluklardan birinde kan akan diğerde irin akan çeşmenin önüne varır. Zembem suyu musun mübarek diye bağırınca çeşmenin önündeki dere de kuruyuverir. Biraz daha gidince önüne bir kale duvarı çıkar. Kapının bir kanadı yerde yerde yatılı hâldedir. Yatan kanadı kaldırır, yerinde duran kanadı indirip devin elinden kızı kapar.

Oğlanla kız sağ salim çıkarlar. Bir ovaya varırlar. Ağacın gölgesine otururlar. Oğlanın uykusu gelince kızın dizine yatar. Oğlan, gözünü açınca ihtiyar bir adamın kızı ata bindirip kaçırmak için sürüklediğini görür. Oğlan uzun süre kızla ihtiyarı arar. Bir konağın önünden geçerken kız atın sesinden oğlanın geldiğini anlar ve ona devden kurtarmasını ister. İki ihtiyar devin hakkında gelmek için anlaşma yaparlar. Kız, dev'e kaç canlı olduğunu sorar. Dev de iki canlı olduğunu, diğer canın da uzak bir yerdeki güvercinin ciğerinde olduğunu söyler. Bunun üzerine oğlan kuşlar padişahı olan eniştesinden yardım ister. Ve oğlana o güvercini getirirler. Oğlan önce güvercinin boğazını sıkıp sonra da başına vurarak devi öldürür. Kızı alıp atına bindirir, memleketine götürür, kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (Beğenç,1946: 1-26)

3.3.SİHİRLİ İĞ

1968 yılında Ülker Matbaası tarafından Ankara’da basılan masalda çocuğu olmayan Padişah’ın kurbağa tarafından çocuğu olacağını öğrenmesi, bu mutlulukla yemekler, ziyafetler düzenlemesi, on iki peri kızının da misafir olarak geldiği ziyafette, on birinci kızın dilediği dilek sonucunda yüz yıl sürecek uyku dönemi ve şehzade tarafından uyandırılmasıyla sonuçlanan süreç anlatılmaktadır.

Masalda, kurbağanın Padişah’la konuşmasından kısa bir süre sonra Padişahın bir kızı olmuştur, misafirler saraya çağrılmış, ziyafetler verilmiştir. Gelen misafirlerin arasında on iki tane de peri kızı bulunmaktadır. Periler Padişah kızının başına sıralanıp dileklerini dilemeye başlamışlar. Sırasıyla, kızın dünya güzeli olmasını, akıllı olmasını, uslu olmasını, ne dilerse kabul olmasını, güler yüzlü olmasını, bütün görenlerin onu sevmesini, bir şehzade ile evlenmesini, bir oğlu ile kızının dünyaya gelip analı babalı büyütmesini dilemişler.

On birinci peri kızı kötü niyetli davranıp Padişah kızının eline bir iğ batıp on beş yaşına gelince ölmesini dilemiş. Sıra sonuncu Peri kızına gelmiş. On ikinci Peri kızı, iğ batarsa padişah kızının ölmemesini, yüz yıl boyunca her şeyin uyutulmasını, yüz yıl dolunca bir şehzadenin gelip herkesi uyandırmasını dilemiş.

Bunu duyan padişah, kızının ölmemesi için ülkesinde ne kadar çıkrık varsa kırılıp yakılmasını, bütün iğlerin toplanıp ateşte eritilmesini, emretmiş.

Yıllar sonra padişahın kızı büyümüş, on beş yaşına gelmiş. Sarayın içinde dolaşırken yüksek bir kule görmüş, Kulenin içine girince bir kocakarının dolap gibi küçük bir şeyi elinde döndürdüğünü görmüş. Kocakarının İplik eğirdiğini öğrenmiş, ona yardım etmeye başlamış. Kız çıkırığın önüne oturmuş, ipliği eğirmeye başlamış, İği ellerken iğ eline batıvermiş, batar batmaz da kızcağız kuru hasırın üstüne uzanıvermiş. Meğer, padişah çıkırığı yasak edeliden beri bu kadıncağızın haberi olmamış.

Padişahın kızı uyur uyumaz, kocakarıcık da oturduğu yerde uyuyakalmış. Onunla birlikte padişah da uyumuş, sarayda ne kadar insan varsa hepsi oldukları yerlerde uyumuş kalmışlar. Bütün canlı varlıklar uyumuşlar.

Ormana girmek, uyuyan dünya güzelini görmek için nice padişahlar, nice şehzadeler gelmiş. Hiç biri ormana girememiş, dünya güzelini görememiş.

Görenler de bir daha geri dönememiş. Aradan yüz yıl geçtikten sonra, av avlanmak için ormana girmek isteyen bir şehzadeye o ormanda yüz yıl önce bir dünya güzelinin uyduğunu anlatmışlar. Bunun üzerine Şehzade atına binmiş, ormana yol almış.

Koca koca ağaçlar aralanmış, Şehzadeye yol açılmış. Ormanın içindeki saraya varmış. Dünya güzelini aramaya başlamış. Sarayda herkesin uyduğunu görmüş. Kuleye doğru varınca içeride hasırın üstünde dünya güzeli bir kızın uyduğunu görmüş. Şehzade kızı öperek uyandırmış ve sırayla saraydaki tüm canlıları uyandırmaya başlamışlar. Padişah da uykudan uyanınca kızının yanındaki şehzadeyi sormuş. Kız da yüz yıl süreyle ormandaki tüm canlıların uykuya daldığını, uykudan şehzadenin uyandırdığını anlatmış. Şehzade dünya güzelini annesinden ve babasından istemiş. Onlar da genç ve yakışıklı şehzadeye kızlarını vermişler. Kırk gün kırk gece süren bir düğünle muratlarına ermişler.(Beğenç,1968: 1-15)

3.4.KURU KELLE

Kuru kelle kitabı yazarın 1946 yılında Ulus Basımevi tarafından yayınlanan ikinci masal kitabıdır. Yazar masala dedesinden, babasından, annesinden, amcasından, dayısından, halasından, teyzesinden dinlediği nasihat şeklinde tekerlemelerle başlar. Sonrasında ablasından dinleyip derlediği Kuru Kelle masalını aktarır.

Bilinmeyen bir zamanda fakir bir karı-koca varmış. Her gün kuru ekmeğe yemekten içleri kurumuş. Bir gün, kadın kocasına kasaptan et almasını istemiş. Beş parası olmayan adama kasap on gündür orda duran kuru kelleyi vermiş. Karısı kuru kelleyi mutfağa götürüp pişireceği anda kellenin orada olmadığını fark etmiş. Kuru kelleyi aramaya başlayan kadın, kellenin içeride sedirin üstünde oturduğunu görmüş. Kellenin “beni elleme!” diye bağırmasıyla kadın titremeye başlamış. Bunun üzerine kelle kadına: Korkma ana, senin karnın aç. Al şu anahtar, dolabı aç, içinde istediğin var beğendiğini ye demiş. Karı koca günlerce dolaptan istediklerini çıkarıp yemişler.

Aradan epey zaman geçtikten sonra “Kuru Kelle” anasına padişahın küçük kızıyla evlenmek istediğini söylemiş. Annesi vazgeçirmeye çalışsa da kelle razı olmamış. Kadıncağız güzel giysiler giyip mücevherleri de takınarak utana sıkıla padişahın divanına durmuş. Padişah, makas değmedik fındık içine girer bir urba yaptırırsa kızını kuru kelleye vereceğini söylemiş. Kısa sürede istediği yerine gelen padişah kendi sarayından kuru kellenin evine kadar altından bir yol döşetmesini istemiş. Oğlanın bu isteği de yerine getirmesi üzerine padişah, bir gecenin içinde sarayının karşına kendi sarayından daha büyük bir saray yapılması şartıyla kızını vereceğini söylemiş. Padişah, bir gecenin içinde sarayın yapıldığını görünce kızını kuru kelleye vermiş.

Padişah kızı Kuru kelleyi görünce kaderim bu, deyip razı olmuş. Bir süre sonra her gün Kuru Kelleyi görmekten sıkılan kız, parmağını kesip parmağın acısıyla sabaha kadar uyumama kararı almış. Böylelikle kuru kelleyi sabaha kadar görmeyi planlar. Gece yarısında kuru kellenin ay parçası gibi bir oğlana dönüştüğünü gören kız, şafak zamanına kadar oğlanın kucağında yatmış. Oğlan da kıza bu durumu kimseye söylememesini aksi takdirde kendisinin yedi kat yerin dibine gireceğini söylemiş.

Günün birinde oğlan, ertesi gün cirit oyunu oynayacaklarını, yarışmada önce al ata, sonra doru ata en son da kır ata bineceğini oyunlarda da kızın kendisini tanıdığında durumu ablalarına belli etmemesini aksi takdirde yerin dibine girerek öleceğini sıkıca tembihlemiş. Eğer öyle bir durumla karşılaşır da kızın hamam yaptırıp hamama gelenleri orada ağırlamasını istemiş. Doru ata kadar oğlanın sözüne uyan Padişah kızı, doru atta dayanamayıp, ablalarına üç gündür cirit oynayan ve oyunları kazanan kişinin kendi kocasını olduğunu, sadece adının kuru kelle olduğunu söylemiş. Bunu duyan oğlan, yedi kat yerin dibine kaynayıp gitmiş.

Kız üzüntüsünden kahrolmuş, kocasının adını verdiği hamamı yaptırıp hamamda geleni gidene ağırlamıştır. Uzun bir süre sonra, bir akşam kız hamamda tek kalmıştır. Evine gitmek için yola düşmüş. Altı ay kadar gittikten sonra ovanın dibinde tek ağacın yanında durmuş. Gece yarısına doğru ağacın dibinde bir havuz meydana gelmiş. Üç güvercin havuzun kenarına gelmiş. Güvercinler suya girip

silkinmesiyle üç yakışıklı delikanlıya dönüşmüş. Delikanlılardan birinin kendi kocası olduğunu fark eden kız, oğlanın yanına gitmiş.

Oğlan kıza, devlerin ülkesine geldiğini ve devlerin başının da annesi olduğunu annesinin de kızı kesin yiyeceğini söylemiş. Annesinden korumak için kızı iğneye döndüren oğlan iğneyi yakasına takıp evlerine varmış. Dev kadın insan kokusunu fark edince, oğlan annesine kızı yememesi için yemin ettirmiş. Oğlan bunun üzerine iğneyi yere atmış ve iğne dünya güzeli bir kıza dönüşmüş. Dev, kızı görünce ettiği yemine çok pişman olmuş.

Dev kadın, devlerin yemini kırk gün sürdüğü için kızı yemesi için kardeşlerine gönderme kararı almış. Bunu öğrenen oğlan, kızı anasından ve teyzelerinden kurtarmak için kızla birlikte kaçmaya karar vermiş. Oğlanla kız, teyzelerinin hazırladığı tuzakları aşarak kaçmayı başarmışlar. Dev annesiyle de mücadele sonunda karşılaşan oğlan devi yenerek ciğerini söküp almıştır.

Masal, ablasının köylü yakınlarından verdiği benzetmeler ve duayla sonlanmıştır.

Cahit Beğenç, Kuru Kelle masalının Laf Ebesi diye bahsettiği büyük ablasının tasarladığını, kendisinin de düzenleyerek kitap haline getirdiğini masalın sonunda belirtmiştir (Beğenç, 1946:1-24).

4.DESTAN

Cahit Beğenç'in destan türüne örnek gösterebileceğimiz tek eseri Gılgamış'tır.

GILGAMIŞ

Cahit Beğenç'in Sedef Kız kitabının sonuna koyduğu Gılgamış metni Gılgamış Destanı'ndan alınmış bir hikâye olarak kitaptaki yerini almıştır. Beğenç, metnin özgün şeklinde hiçbir değişikliğe gitmeyerek Gılgamış'ın öyküsünü aktarmıştır.

Destan, Gılgamış'ın özelliklerini övgüyle anlatarak başlar. Gılgamış; büyük bir savaşçı, yapıcı, yeryüzünde ve denizlerde olup bitenleri bilen yarı tanrı, yarı insandır. Zalim ve sert bir idarecidir. Uruk halkı başka tanrılara başvurarak onun bu sert idaresinin önlenmesini isterler. Gök Tanrısı Anu, Gılgamış'ın sert ve zalim idaresini engelleyebilmek için Enkidu'yu yaratır. Enkidu daha önce hayvanlar arasında yaşamış vahşi bir insandır. Fakat

Gılgamış'ın gönderdiği bir fahişe Enkidu'yu şehre getirir ve uysallaştırarak şehir hayatına alıştırır. Enkidu kısa sürede şehirlilerin hayat biçimine alışarak Uruk'a gelir. Gılgamış onu beklemektedir.

Destanın devamında, Enkidu ile Gılgamış arasında bir güç denemesi yapılır. Bu güç denemesinden Gılgamış üstün çıkar. Bundan sonra Enkidu Gılgamış'ın dostu ve yoldaşı olur. Gılgamış'ın Uruk'a döndüğü bölümde Gılgamış, Aşk Tanrıçası İştâr'ın evlenme teklifini geri çevirir, Tanrıça'nın onu yok etmek üzere gönderdiği kutsal boğayı da Enkidu'nun yardımıyla öldürür.

Enkidu'nun gördüğü bir rüya ile başlanan ölümden ise; Enkidu rüyasında boğayı öldürmesi sebebiyle Ena, Anu ve Şamas adındaki üç tanrının, kendisini öldürmeye karar verdiklerini görür. Bunun üzerine Enkidu hastalanır ve ölür. Enkidu'nun ölümüne çok üzülen Gılgamış, Enkidu için ağıtlar yakar.

Son bölümde ise; Gılgamış, Babil tufanından sağ kurtulan Utnapiştim'i bularak ölüme yakalanmamanın sırrını öğrenmek için tehlikeli bir yolculuğa çıkar. Sonunda Utnapiştim'e ulaşır. Utnapiştim ona tufanın hikayesini anlatır ve gençliğini geri getirecek bitkiyi nerede bulacağını gösterir. Gılgamış, bitkiyi elde ettikten sonra bir yılanı kaptırır ve üzüntülü olarak Uruk'a döner. Destan, Enkidu'nun ruhunun yeryüzüne dönüşü ve ölümler dünyasındaki kötü ve üzücü halleri etraflıca anlatmasıyla son bulur.

5.KURMACA ESERLERİNİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Cahit Beğenç, 60 yılı aşan sanat yaşamı boyunca gazeteci kimliğinin etkisiyle edebiyatın çeşitli alanlarında eserler vermiş bir yazardır. Çalışmanın başından beri önemsenen ilkelerin başında, halkbilimi disiplini çerçevesinde Cahit Beğenç'in eserlerinin incelenip değerlendirilmesi gelmektedir. Bu bölümde ise Beğenç'in masal, öykü, roman türlerinde vermiş olduğu kurmaca eserlerin yapı ve içerik açısından kısa bir değerlendirmesi yapılacaktır.

5.1 MEKÂN

Cahit Beğenç'in hikâyelerinde mekân genellikle tasvirle kurgulanır. Metinlerin çoğunda, mekân, olay örgüsüne önemli katkısı olan unsurdur. Eserlerde kimi zaman en küçük ayrıntılar bile tasvir edilmiştir. Kamerayla görüntüler gibi en ufak ayrıntının dahi gözden kaçırılmadığı görülür. Cahit Beğenç'in öykülerinin çoğunda dış mekân unsurları kullanılır. Yazarın öykü kitaplarında en sık kullandığı mekân Fethiye'de yer alan İncirköy'dür. Masallarında, mekân belirsiz ve geneldir. Net bir konum verilmemiştir. Sedef Kız masalında göl kenarı iken Kız kuşu, Sihirli İğ, Kuru Kelle masallarında mekân adı geçmeyen ülkedeki saray ve ormanlardır.

Cahit Beğenç'in roman türüne örnek verilebilecek tek eseri olan *Koca Küp* romanında mekân ismi verilmeyen bir köy olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinde köy, sosyal çevrenin bir alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde, kişilerin ağız özellikleriyle konuşturuldukları bölümlere bakıldığında, mekânın yoğun olarak Ege Bölgesi'nde bir köy olduğunu söylemek mümkündür.

5.2 ZAMAN

Cahit Beğenç'in öykülerinin genelinde kronolojik bir zaman anlayışına uygunluk görülür. Eserlerde kimi zaman geriye dönüş tekniği kullanılarak geçmiş zaman ile yaşanan zaman arasında ilişki kurar. Bilinç akışı tekniğinin kullanıldığı *Satılık Kız Var* öyküsünde zaman unsuru ön plandadır. Cahit Beğenç'in masallarında zaman açısından halk masallarına uygunluk söz konusudur. Hepsinde olaylar geçmişte bir zaman diliminde geçer. Bu dilim belirsizdir. Kesin ve net değildir.

5.3 ŞAHIS KADROSU

Beğenç'in ele aldığı konudaki insanlar çoğunlukla halkın kendisidir. *Sedef Kız'da* geçen Dombal Dede, Pullu Ese; *Sarı Çamın Hikayesi'ndeki* Kel İbiş, Molla Veli gibi kahramanların doğup büyüdüğü İncirköy'den olduğunu Sedef Kız kitabında belirtir.

Cahit Beğenç'in eserlerinde kahramanlar orta tabakadaki insanlardır. Eserlerinde yer alan kahramanlar, geçim sıkıntısına rağmen yaşama sevincini yitirmeyen kimselerdir; maddi sorunları anlatırken dahi iyimser bir hava yaratır. Bu iyimserliğin, eserlerde öykü kahramanlarının umutlarını her şeye rağmen korumalarına neden olduğunu söylemek mümkündür.

Çevremizde görebileceğimiz, gerçeğe uygun öykü kahramanları âdeta sahicidirler. Cahit Beğenç, eserlerindeki kişileri hem fiziksel hem de ruhsal bakımdan tanıtır. Tasvirlerde ayrıntılar dikkat çeker. Yazar özellikle kişilerin iç dünyalarını yansıtır.

Yazarın eserlerinin kişi kadrosuna bakıldığında erkek kahraman ile kadın kahraman sayının yakın olduğu görülür. Cahit Beğenç'in eserlerine zenginlik veren bir diğer özellik yazarın, öykü kişilerini iyi tanıdığı için onların dünyasını gerçekçi bir bakışla yansıtmasıdır. Eserlerinin kahramanları genellikle köy halkıdır.

5.4 ANLATICI VE BAKIŞ AÇISI

Yazar, roman ve hikâyelerinde daha çok birinci kişi anlatıcıyı kullanmıştır. Anlatıcı eser genelinde kendini gizleme gereği duymaz. Zaman zaman okuyucu ile tartışmaya girer. Bazen de kendi yazdıklarını hemen yanı başındaki okuyucu ile paylaşma havası sezilir. Bazı öykülerde üçüncü kişi anlatıcıyı (gözlemci) kullanan yazarın birinci kişi anlatıcıyı kullandığı öykülerinin sayısı daha fazladır

Cahit Beğenç'in gözlemci anlatıcıyı kullandığı öykülerinde tarafsız bir anlatım tutumu dikkat çeker. Öykü kahramanlarının geçmişine dair bilgi sahibi olmayan anlatıcı, sadece gördüklerini ve duyduklarını ifade eder. Ben-anlatıcının kullanıldığı bazı hikâyelerde yazar nesnellikten uzaklaşmıştır

Cahit Beğenç'in tek romanı olan, Bizim Köy romanında ise ilahi bakış açısı kullanılmış, olaylar "o" anlatıcı tarafından nakledilmiştir. Anlatıcı, bütün olayların seyrediş biçimine hâkimdir; kişilerin duygu ve düşüncelerini bilir.

5.5 DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Cahit Beğenç'in eserlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Eserlerini destansı bir anlatımla yazan yazarın eserlerinde görülen bir diğer unsur da kullandığı şiirsel anlatımıdır. Öykülerde yabancı sözcüklerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmayı tercih eder. Atasözü ve deyimleri sıkça kullanan yazar, kısa ve öz bir anlatım sağlar.

Cahit Beğenç'in roman ve hikâyelerinde diyaloglar oldukça sık karşımıza çıkar. Kahramanların karşılıklı konuşmaları, metinlerde geniş yer tutmaktadır. Eserlerde, kahramanın fiziksel ve ruhsal özellikleri çoğu zaman bu diyaloglar aracılığıyla okura sunulmaktadır. *Sedef Kız*'da yer alan "Dombal Dede" öyküsünde olduğu gibi kimi zaman öykünün tamamı diyalogdan oluşur. Kimi zaman da kahramanların karşılıklı konuşmaları olayın akışını kesmeyecek şekilde öyküye yerleştirilir. "

Cahit Beğenç, Türkçenin olanaklarını zorlayarak dilin inceliklerini yakalamış önemli bir yazardır. Dilin kullanımı konusundaki titizliği nedeniyle yazar, dil ustası olarak anılmıştır. Türk Dil Kurumu tarafından *Sedef Kız* öykü kitabıyla ilk dil ödülünü alan yazarımız Cahit Beğenç'tir.

Cahit Beğenç'in öykülerinde dilin kullanımı kahramanların kimlikleriyle uyum içindedir. Öykü kişilerinin konuşmalarındaki dil özellikleri sosyal ve kültürel yapılarını çok iyi yansıtır. Öykü kişisi, yaşadığı çevreden soyutlanmadan o bölgeye has deyişlerle konuşur. Öykülerde yöresel söyleyişlerin çokluğu dikkat çeker.

Cahit Beğenç'in roman öykülerinin en belirgin özellikleri diyalogların yoğunluğudur. Öykülerde kahramanlar kendilerini uzun diyaloglarla ifade ederler. Öykü kahramanlarının duygu ve düşüncelerini kahramanların kendi sözleriyle öğreniriz. Yazar, öykülerde çoğu zaman aradan çekilir. Adeta kahramanı okur ile baş başa bırakır.

Cahit Beğenç'in eserlerinde kahramanların dili kullanımlarında ruh halleri de etkilidir. Yazar, kişilerin psikolojilerinin dile yansımalarının örneklerini

sunar. Öykü kişileri kimi zaman, argo ya da küfürlü sözler kullanırlar. Bazı öykülerde noktalama işaretlerinin bulunmadığı konuşmalar dikkat çeker. Cahit Beğenç, Türk öykücülüğüne türün gelişmesi anlamında önemli katkıları olan bir yazardır.

6.KURMACA ESERLERİNDE YER ALAN HALK BİLİMİ UNSURLARI

Çalışmanın bu bölümünde Cahit Beğenç'in kurmaca eserlerinde yer alan halk bilimi unsurları örneklerle belirtilerek yazarın eserlerinde kullanım yoğunluğu tespit edilecektir.

Cahit Beğenç'in çocukluğu Fethiye'nin İncirköy yöresinde geçmiş, gazetecilik mesleğinin etkisiyle sürekli yer değiştirmiştir. Yazar bu gezilerin etkisiyle değişik yerleri ve insanları görme imkânı bulmuştur. Bu da yazarın Anadolu insanını daha iyi tanmasına neden olmuştur.

Ege, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu gözlemleri, yazarın roman ve öykülerini besleyen zengin bir kaynaktır.

Cahit Beğenç'in öykülerinde, köy hayatı, aşk, töre baskısı, evlilik, yalnızlık, geçim sıkıntısı, görücü usulü ile evlenme gibi konular ele alınmıştır. Yazar öykü kahramanları aracılığıyla kimi zaman köy hayatına bakışı, evliliğin toplum hayatındaki yeri gibi şahsî fikirlerini ortaya koymuştur

Cahit Beğenç, Ege Bölgesi'nde 1950'lerde yaşayan köy halkının içinde bulunduğu ekonomik sorunlara öykülerinde geniş olarak yer ayırmıştır. Yoksulluğun tehlikeli boyutlarını yansıtmıştır. Kahramanların psikolojik durumlarını yansıtan tahlillere yer vererek "Yoksulluk" temasını gerçekçi bir bakışla ele almıştır.

Anlatım formu ve yer yer hikâye kişilerinin konuşma biçimleriyle folklorik unsurlar taşıyan *Sedef Kız* ve *Deli Dere* kitaplarında yer alan hikâyelerinde gelenekler, dünyayı algılayış ve insan ilişkileri bağlamında köy hayatı geniş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cahit Beğenç'in roman ve öykülerinin bir diğer özelliği öykülerde ruhsal çözümlenmelerin yoğun olmasıdır. İç gözleme ağırlık verdiği bölümlerde kahramanların psikolojik durumlarını öykülerinin odağına alır.

Cahit Beğenç kurmaca eserlerinde halk kültürü ve halk edebiyatı materyallerine bolca yer vermiştir. Beğenç, hikâyelerinde basit olaylar seçer; ayrıntılarına girerek anlatır. Seçtiği olaylarla ruh dünyası ve hayata bakış açısı arasında benzerlikler vardır. Halkın içinde doğup büyümesi, halktan biri olması, halkla iç içe yaşaması, halkın derdiyle dertlenmesi onu zaten halka ait olan her şeyle ilgilenmeye itmiştir. Beğenç, halkla bu içli dışlı oluşu sonucunda halkın dilini, üslûbunu, kültürünü ve edebiyatını bir gözlemci ve araştırmacı gibi incelemiş ve ele almıştır.

Cahit Beğenç, kurmaca eserlerinde halk bilimi unsurlarına yoğun olarak yer vermiştir. Çalışmanın devamında yazarın kurmaca eserlerindeki halk bilimi unsurları örneklerle açıklanacaktır.

6.1.AĞIZ ÖZELLİKLERİ

Cahit Beğenç eserlerinde, kahramanlarını yaşadığı yörenin ağızıyla konuşturmuş böylelikle eserlerine canlılık kazandırmıştır.

...Elimde eriyip gider, durdukça farıyıp gider...Derinlerden bir dil geldi: "Bas bağrına balkıt, kat koynuna kalkıt!"(Sedef Kız/7)

Türüdü suyu buğular içinde...Gönlüm ileri aktı, göğdem geri çöktü, durakodum: -Ar eloğlu! dedi...Arlana koydum(Sedef Kız/8)

Ayağı sekili at arıyorsan, sidan sularından içmedi, var öğrekte ara...Sütü akça, eti pekçe davar arıyorsan bu yanlara basmadı var gürnekte ara(Sedef Kız/9).

...Bir yel koptu höpürdü gitti, bir sel indi...Karnına baktım şiş; demek bir şey yemiş.Bir bıçak aldım, karnını yardım: bir cibi (civciv) çıktı."Civ! Civ!" dedi civeledi, kucağıma doğru ziveledi (kaydı) (Sedef Kız /10)

-Elin gül gibi kızını yerinden oluşturdu...O netameli karı değil mi.?.Dudu da Dudu olsa iyi ya, o kakaç(dalında açılmış nar) ağızlı dişlen şey!Erkek olsa o

kaypak nelet!...Çıkarmış oradaki kocalarından birinin çatal bıçaklı eski pantulunu vermiş buna.(Sedef Kız/36)

6.2.LAKAPLAR

Lakaplar, insanlara sonradan verilmiş isimlerdir. Lâkaplar, kişinin fizikî görünüşüyle, karakteriyle, yaptığı iş veya ailesiyle bağlantılı olarak verilebilir. Fiziki özelliğine göre de verilmiş lakaplar bulunmaktadır.

Cahit Beğenç'in eserlerinde kullandığı lakaplar halk arasında duymaya alışık olduğumuz seslenmelerin yanı sıra yaşadığı yörenin sosyolojik özelliklerini de yansıtan seslenmelerdendir.

- *Eloğlu*, dedi, bu dağlarda işin ne, güdeğin mi var?(Sedef Kız/9)

- Bana “*efendi*” demeyen, bana “*bey*” demeyen, bana “*muallim*” demeyen, bana sadece “*Cahit*” , “*Eminlerin Cahidi*” diyen ; havalarında sadece taş parladığım, tepelerinde höyük sıraladığım hendeklerinde dizlerimi yaraladığım güzel köyümün taşında toprağında...(Sedef Kız/12)

- Güssün'ü *Çobansin'lere*, Allahın susuz dağlarına düştü.*Omar dayı* dersin hangi birini düşünsün...*Dolamarların Zühre'yi* yok serecek, çapudu yok gerecek demez.(Sedef Kız/14)

- Bir gün Koyuncuların o belek gözlü, ak benizli *Ayvaz oğlu Kel Molla* karısıyla *Zühre'ye* haber yolladı...*Kevser Ebe'nin* damına canını dar attı..*Çataloğlu Dombal Dede*, yer gök gezmiş, harp darp görmüş bir adamdı.*Külleşlerin* koca palamudunun dibini Arap gibi gölge bastığı, Sandıktaki *Dursun* gelinin ayran dövdüğü, *Bucaklı Süllü'nün* deve kovduğu vakit, kuşluk vaktiydi...*Eşe Nine* arkada, *Oşurların* evinin önünden geçtiler, *Sülükler'e* vardılar.*Çatalların Memiş*, yedi yıl yok olmuş da,...*Nifli Yetim Hasar* tahtasını yolladı.*Yalapyakan Mehmet*, evin içini işledi.Köyün ihtiyarlarından *Hasan Kahya*, atasını oturduğu yerde bıraktı.*Cim Mahmutcuk* dersin, gece gündüz yolda beldedir.*Bucaklı Hacı Omar oğlu Süllü* deve arıyormuş.*Ümmü abla*, kızıl bozul geldi.*Kaypak Ali* Ysana *Kel Mollaların Dudu'yu* aliverelim...Beni *Olucaklı Hacı Çobanlar* istiyor.*Yalın Hasan*, üzüm sergisine yanaşan, yüzü gözü tütün zifirli, kara dananın boş böğrüne bir taş attı...*Pullu Eseyi* de arıyorlar şimdi ondan da haber yok...*Baksana*, *Çil*

Akif karısını almışlar da doktora gitmişler...Zorlampalı Ak Bekir'in kızını gösterdiler...Sulu Veysel, gözlerini ona dikmişti.(Sedef Kız/64)

6.3 DEYİMLER VE ATASÖZLERİ

Cahit Beğenç'in ele aldığımız eserlerinde deyimler çok sık kullanılmaktadır. Çalışmada yazarın kullandığı deyimlerin tümü değil önemli görülenler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eserlerde deyimler anlatımlara zenginlik, renklilik, içtenlik ve metaforik anlamlar katmak amacıyla kullanılmıştır

aklını kaçırmak: Ya aklını kaçırmış, ya koskaca kadın ilan-ı aşk ediyor dedim.(SK: 12)

ciğerindekileri boşaltmak: kadın da gözlerimin içine baka baka ayağa kalktı. “ooohh” diye ciğerinde ne varsa hepsini boşalttı.(SK: 12)

dünyasına doymadan muradına ermeden: Gel gelelim, dünyasına doymadan, muradına ermeden ölmek te zor...(SK: 44)

el ulağı olmak: Zühre devşirimlidir de.Çocukları büyüyüp te el ulağı olunca, Zühre'nin eli boşanıverdi. (DD: 52)

göz iyisi olmak: ... o zilli karyı aldı kovdular gitmedi, sövdüler almadı, “ göz iyisi” oldu, ayaklarına dolaştı. (SK:14)

gedik kapamasını bilmek: Zühre, gedik kapamasını bilen karıdır.(SK: 13)

gönlü akmak: Gönlüm ileri aktı, göğdem geri çöktü. (SK: 8)

kalbi küt küt atmak: Kalbim güp güp atar gibi oldu..(SK: 8)

kan ağlamak: Ben bir damla göz yaşı dökmedim, köyüm kan ağladı.(SK:12)

tavı açmak: Deveayağında iki evlek nadasın tavı açıyor, onu mu düşünsün.(SK: 14)

Uç uca ulamak: Zühre de tutar ha! Artığı kırpareskiye yamar, uç uca ulamasını, gedik kapamasını bilen karıdır.(SK: 13)

yangını sel alını yel üfürmek: İn dereye su serpin, yangınının sel süpürsün; koy başını ak taşta, alınını yel üfürsün! (SK: 9)

yuvayı uçurmak: Zühre o zaman evde kızdı. Anası yuvayı çabuk uçurdu. (DD: 14)

Cahit Beğenç, eserlerinde deyimlerde olduğu kadar atasözlerinden çok sık yararlanmaz. Anlatıma canlılık, işlerlik, renk katmak amacıyla yazarın kullandığı atasözlerinde konu açısından her hangi bir bütünlük veya yoğunluk tespit edilmemekle birlikte az sayıda kullanılan atasözlerine rağmen çeşitlilik göze çarpmaktadır.

Beğenç'in eserlerinde tespit ettiğimiz atasözlerinin bazıları şunlardır:

-Bana dokunmayan yılan bin yaşasın: Bana dokunmayan yılan bin yaşasın diyen insanların ayırdında olmadıkları bir gerçek var ki: Bir gün yani uyanma günümüz geldiği gün, bütün yılanlar dokunacak (CH: 45).

-Eden bulur iki gözden iki dişten oluşur: Eden bulur, iki gözden iki dizden mahrum olur. Bu yaştan sonra kendine Kanlı Omar mı dedirtcen? (SK:19)

-Dava etsen babanı döven kadı: Devir bu devir değil; dava etsen, zaten babanı döven kadı!(SK:21)

-Ah diyenin ahı yerde kalmaz: Omar dayı ahla geldim vahla gidiyorum dedi. "Ah diyenin ahı yerde kalmaz." dediler.

-Düğün davulsuz olmaz: Yalnız Zühre "düğün davulsuz olmaz" diye eline bir yırtık teneke aldı.(SK:21)

-Kokulmadık gül olmaz, aşılmadık bel olmaz: Kokulmadık gül olmaz, aşılmadık bel olmaz dedi, madem açan aylarda doğan günlerde leke var Zühre'de yok diyorsunuz, ben de aldım kabullendim. (SK:22)

-Kulun ahı asılı kalmaz, kasabın koyunu besili olmaz: Duy bunu oğlum: "Kulun ahı asılı kalmaz, kasabın koyunu besili olmaz."(SK:24)

-Kardeşi kardeş yaratmış, ırzını malını ayrı yaratmış: Baba ne diyormuş: kardeşi kardeş yaratmış, ırzını malını ayrı yaratmış.(SK:36)

-Öğüde önem veren öğünür, öğüde öksürenler dövünür kalır: Sözlerimi can kulağı ile dinleyin.öğüde önem veren öğünür, öğüde öksürenler dövünür kalır.(KK:5)

6.4.ALKIŞ VE KARGIŞ

Alkış (dua)ve kargıslar (beddua) konuşmayı renklendiren kısa kalıp sözlerdir. Bunlar konuşmayı süsleyen, duyguları belirten, anlatımı güçlendiren dil öğeleridir. Bazıları imge, düşünce ve çağrışım zenginliğiyle yüklüdürler. Alkış, kisinin iyiliğini; kargış, kisinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır (Artun 2001:121).

Cahit Beğenç, eserlerinde kargışları daha yoğun kullanmıştır. Eserlerinde yoğunlaşırken, kargışların özgünlüğü ve içerdiği anlamlar bu anlamda yazarın üslûbuyla paralellik gösterir.

.-Etmesen kıymasan da demeseydin e a kızım ebih:! Benim doruk Hatçacığım deli olur da dağlara ağar a! Nahha gözleri kör olsun dizleri topal olsun, âmalar olsun da sürünsün kahpe. (SK:19)

-Zühre koyuncuların oğluna, gelen gidenle haber yolladı. “Gençliğime doyurmadi, gençliğine doymasın. Onmasın gülmesin iki yakası bir araya gelmesin. Bir ayağı nalın bir ayağı pabuç sürünsün, bakacak koyacak kalmasın da benim oğlan baksın. Nahha, yağlı kurşunların önüne gelirsin!Nahha, koltuk değnekleri kaysın da otuz iki dişlerinin üstüne kapansın!(SK:21)

- Kimse gittiği yerden helmez olasıca adı batasıca nelet! demişti. (SK:27)

Ümmü abla ağladı, ilendi:

-Elin gül gibi kızımı yerinden oluşturdu, köye aldı geldi de kapbe kastiğında yatmış kaypak Ali...Amma o da sürünür, görünmez kazalara, belalara uğrar. Baksana daha şimdiden çektirmeye başladı güzel Tanrım...(SK:36)

...Tu yüzüne gökbaşlının oğlu!(SK:36)

-Kadın hıçkırdı. Nahha, sebep olanlar sürüm sürüm sürünsün...Pullu Ese'nin ölüleri yollarda, bellerde kalsın, rabbim!(SK:44)

-Gittiği yerden gelmez olasıca! (SK: 50)

-Kepek unundan tepit attım önünüze, yediğiniz haram olsun. Arpa unundan yal boşalttım yalağınıza, içtiğiniz haram olsun.(DD:9)

-Dağı devirdin kör olası Delidere, dağ devirdin, ortalığı kemirdin, dünyaları yemirdin..(DD:10)

-Başına gün doğsun bir dediğin iki olmasın, nahha ektiğin Güversin çıksın, diktiğin çüversin çıksın, başın dışın ağrımazın kızım! dedi. (SK:31)

6.5. ARGO İFADELER

Edebiyattaki kullanımları çoğu zaman tartışma konusu olan argo terimler Beğenç'in hikâye türündeki eserlerinde yoğunluk kazanmıştır.

...Omar Dayının bunlar kulağına çalınmadı değil ama "erkektene kabahat, kabahat kahpede" diye düşündü.(SK:14)

-Şunun yürüyüşüne bak hele, aygır gibi!(15)

Bizim oğlan alacak, fakat "fahşağrı karı " göklere çıkıyor.

-Bizim oğlumuz köy kahbesini mi bulmuş alacak, bize gelin içerden gelecek(SK:21)

Canının kıymetini biliyor diye hayvana çokça binene eşek köşek vermeyen köy sapanın sütsüzüne aman allah mı verir?(SK:23)

-Daha da mı olmasın, a karım? O nelet heriflerin kızcağıza etmedikleri mi kaldıydı.(SK:24)

Başkasındandır. O yılбір(şillik) karı kim bilir kimden, buldu?(SK:28)

Babası olacak o sapanın meymenetsizi çıplak İbiş, aç İbiş, issiz..O netameli karı değil mi..Dudu da Dudu olsa iyi ya, o kakaç ağızlı, dişlen şey!(SK:36)

6.6. BATIL İNANMALAR

Bu başlık altında halk arasında yaşayan bazı batıl inançlara değinilecektir. Ancak burada sözü edilen batıl inanışlar herhangi bir ayırım yapılmadan (eşya,hayvan, olay) olarak değerlendirilmiştir.

Beyköyü'nde kadınlar cine, şeytana pek inanırlardı. Geceleri civcivli tavuk görürler, çamların başında kuzuların meleştiğini duyarlardı. Kocakarılar büyücülük ederlerdi. Çocuğu olmayan kadınları delik taştan geçirirler, erkeği eve bağlamak için domuz yağı ile tılsım ederlerdi. (DD:6)

Başı ağrısı anası tasalanırdı: "Sakin şeytan çarpmasın kızcağızımı?" diye babasına sorardı. (DD:7)

Bugün birçok kişinin batıl olarak adlandırdığı halk inanışlarına kültürel düzeyine olursa olsun birçok insanın yaygın olarak inandığı bir gerçektir.

Örneğin; bugün yaygın olarak ağaçların yapraklarının geç dökülmesi sonucunda kışın geç geleceğine inanılır. Bunun gibi halk, birçok örneğini gördüğü olayları inanç haline getirerek onu yıllarca sürdürmektedir (Yardımcı 1993: 321).

Meryem kız, kuzu güttüğü yerlerde yıkık duvarların başına oturur, akşama kadar papatya yaprağı koparır, “ Olaca mı? Olmayacak mı?” diye fala bakardı.(DD:7)

Beğenç’in ele aldığı inanışlardan bir kısmı halk inanışlarında yaygın olarak kullanılan kadınlarla ilgili inanışlardır.

“Unutma kızım, kızartırsan bu vakit, öğleden sonra kızart, hava meltemlerse kokusu komşuların burnuna dolar mis gibi...Bir şey değil ya, Esmе gelinin tez çocuğu var, karıcığın canı çeker, göğüsleri tulum gibi şişiverir. Allah göstermesin zordur. (SK:49)

Halk arasında merdiven ile ilgili “merdivenin altından geçmek uğursuzluktur” batıl inancını anımsatan aşağıdaki alıntılar, uyumanın mekanlarla ilgisini ve batıl inançlara örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir:

Öteden beri, Kapıkaya yolunu uğursuz sayarmış. Bana anlatırdı. Günün birinde Yörükoğlu develere göç yükünü sarmış, yaylaya yollanmış, kendi de ata binmiş, ardından yollanmış. Tam Kapıkaya’nın altına gelince bir şey “çat” etmiş, Yörükoğlu başını kaldırmışmış, geyik tekesinin biri kayanın başında, güneşe karşı gerilmiş de Geyran dağına bakıp dururmuş. Adam o zaman mavrızlanmış.(SK:63)

Yalın Hasan, üzüm sergisine yanaşan, yüzü gözü tütün zifirli, kara dananın boş böğrüne bir taş attı, dana ak yüzü yukarı geldi. Karısı: “Ebih! Delimidir ne o, danacığı dalağını sapıttı ya!” diye haykırdı, koştu, dananın dilini çekti. Peçenek tarafından bir köpek uludu, “ölümü yaklaşmış geberesicenin” diye kadın hırçınladı. Bir şahin kara ağaç dallarına göre yaptı geçti, tavuklar gıgık gık, diyerek posarak çitin altına kaynadılar. Geyran dağından koca bir kaya koptu. Kevser ebe: “Gene ölü var!” dedi. Burada yaşlılar öyle der, inanış...(SK:43)

Beğenç’in anlatılarında ayrıntılı büyü çeşitlerine rastlanmaz. Nasıl yapıldıklarından ziyade teorik olarak büyü kavramını kullanan yazar bu yolla anlatılarına motif zenginliği katar:

Onca büyü çözüldü, onca muska yazıldı, onca dua okundu, kar etmedi (DD: 31).

“Oğlumuzun üstünde kalmasın “ diye , öte taraftan çanak çanak zehirler yollandı, “İç de kurtuluver” dediler, Zühre içmedi. Tutam tutam baldıran kökleri geldi, tutup hepsini pencereden fiydırdı. (SK:20)

6.7. HALK HEKİMLİĞİ

İnsanlar var oluşlarından bu yana doğa ile etkileşim halindedir. Doğa-insan ilişki ve çatışmalarının doğal bir sonucu olarak da insan, bu oluşumlardan yararlanmayı, doğayı korumayı ve işlemeyi ilke haline getirmiştir.

Cahit Beğenç’in eserlerinde sözü edilen halk hekimliği geleneği, bazen büyüklük sağaltma işlemlerine girerken bazen de çeşitli otlardan ve bitkilerden yapılan ilaçlar neticesindedir.

Çocuğu olmayan kadınları delik taştan geçirirlerdi, erkeği eve bağlamak için domuz yağı ile tılsım ederlerdi. Dalak keserler, sıtma bağlarlar, kurşun dökerlerdi. (DD:6)

Şifalı otlarda yararlı merhemler yapıyor, bu merhemler en derin yaraları cabucak kaynatabiliyor, keskin ağrıları dindirebiliyordu (CH: 24).

Beğenç’in eserlerindeki halk hekimliği uygulamalarına bakıldığında olağanüstü unsurların dikkat çektiği görülür.

-Taşırma kızım, süt pişirirken taşırma, kor üstüne kaymak düşürme, yedi baharın çiçekleri vardır içinde, çiçekleri yakarsın, koyuncuklarımın memelerini de yakarsın.(DD:8)

Cahit Beğenç’in büyüsel-gerçekçi nitelikli halk hekimliği uygulamalarının Büyük çoğunluğu, masalımsı anlatım tarzda ele alınan mübalağalı uygulamalardır. Buna rağmen eserlerde bu tip uygulamaların varlığı, içerikteki kültürel zenginliğe katkı sağlamaktadır.

Kart zeytin ağaçlarının kuru dallarında kargalar tüneşir, altı delik deşik tarlalarında tepelikli kuşlar eğleşirdi. Beyköylüler kuduz illetini bu kuştan bilirlerdi. Gökyüzünün en üst katında kuduz yeli eser. Bu tepelikli kuş yerden ok gibi fırlar, yedi kat göğü boylar. Oradan kuduz yelinin içine girer, kudurur, yere ölü düşer, bir köpek gelir bu ölü kuşu yerse kuduz olur derlerdi.(DD:6)

Hem o kızım, bu kadar çalışıpta kazandığımız kara başlı çocuklarımıza mı kalacak. Bir topan etceğiniz de yok. Şu doktorcuğa gitseniz de bir yulca kendinize batırsanıza! Allah'tan gelmiyen kulundan mı gelecek amma; baksana, çil Akif karısını almış da doktora gitmişler; susak ağızlı Dudu'yu görmüyor musun şimdi:ambar gibi!(SK:48)

6.8. HALK ÖLÇÜSÜ VE HALK TAKVİMİ

Halk arasında eski çağlardan beri kolaylık olması açısından bir takım ölçü birimleri kullanılmıştır. Bu birimler daha çok ağırlık, uzunluk ve zaman kavramları ile ilgilidir.

Beğenç'in eserlerinde halk takvimi, halk ölçüsü gibi unsurlara geniş yer verilmiştir.

Güz geldi, gürleği gürleği...Kış geldi, zırlayı zırlayı...Köylüler gidip yüksürdüler.(SK:29)

Bir ağustos günü kasabaya vardım. Saat da akşamüzeri, altı sıraları. Köyden at yollamışlar, anam Ese'ye iyice bir tenbih etmiş: "Gecee gündüz demesin, gözüm yollarda kaldı, ata atladığı gibi bir solukta köye çıksın." Demiş. (SK:39)

Hemen ertesi gün, Memiş çamlığa indi. Size taş çekivereyim, kütük kesivereyim, on kantarcık kireç de bana verin, bir göz evceğiz yapacağım" dedi. (SK:28)

Köy bir avuç, yol bir kulaç, yaşama zorluğu şu Genyan dağı gibiydi...(SK:23)

Köy bir adım çeşme bir yudum: baba oğul aylardan aaya şurda burada yüz yüze, pınar başlarında göz göze gelmeye başladılar(SK:23)

Beğenç'in eserlerinde tespit edilen halk ölçüleri genellikle zaman kavramı ile ilgilidir.

Evvel zaman içinde dağlar duman içinde böyle teker meker yuvarlanırken...(SK:25)

Gel zaman git zaman, şurda değirmen burada harman, aradan yirmi yıl geçti. Kel Şabanlar o tarafta dam aldılar, Koyuncularla komşu oldular.(SK:23)

6.9. GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Türklerin İslamiyet'ten önce Orta Asya'da kendilerine özgü bir yaşama biçimleri ve inançları olduğu gibi, yine kendilerine geçiş dönemlerine ait gelenekler bulunmaktadır.

Geçiş dönemlerine ait unsurlar, Cahit Beğenç'in eserlerinde önemli bir kültür unsuru olarak kullanılır. İlkel toplumlardan günümüze kadar çeşitli amaçlarla düzenlenen törenler, Beğenç'in eserlerinde ölüm, eğlence, yarışma, evlenme gibi kavramlarla birlikte kullanılır:

Eşe Nine uyuyor dediler. Selam verdiler, ses yok. Ocağa çalı attılar. Gelenlerin farkında bile değildi. Dombal Dede, o iri gözlerini kaldırdı, bir gelenlerin üstüne, sonra yanında upuzun yatana çevirdi, sonra bir de alt yanındaki karanlık deryasına devirdi. Başını üç dört defa öne öne salladı. Bel tarafında bir canavar uludu. Geyran Dağı'nın üstünden Kızıl saçlı bir yıldız kalktı. Hatçana dağının tepesine indi. Yukarıda rüzgar çağladı. .Söğüt dağları ağladı. Köylüler bir defterin silindiğini anladılar. Eşe Nine ölmüştü(SK:30)

Kırk gün kırk gece düğünleri olmadı, gün dağlarda iken bir kar şerbeti, eşe dosta iki tavuk eti, böyle olurmuş böyle düğünün zeketi, dediler de evleniverdiler.(SK:22)

Oğul uşak, çoluk çocuk savuldu, bir "Allah'ın emriyle"dir dediler. Sülükler de "cık" demediler. Köye oku(fincan) dağıtıldı. Oku giden evlerden birer çanakdoluğu öteberi geldi. Biri uçtu, Meğeri ovasından iki davul zurna getirdi. Düğün bölmesi, yük vermesi, kınası, güreşi derken, evlendiler(SK:27)

Törenlerde özellikle aile büyüklerinin ortaya koyduğu eylemler halk kültürünü yansıtmaları bakımından önemlidir.

Resul Dayı, Sırım gibi uzun boylu geniş yargınlı (omuzlu) bir delikanlının köyünde pehlivan olduğunu öğrendiği gün çok sevinmiş, ona: "Sen benim oğlumsun. Boğazına iyi bak, seni İbecik pehlivanlarına çıkaracağım." demişti Sırım, sürü peşinde yağ eritti. Ballık deresinin taş gibi gömeçli balını, Resul dayının geyik dölü oğlaklarını yiye yiye et bağladı.

İki yıl sonraydı. Pırnaz'daki Gök Murad'ın büyük bir güreşi olacaktı. Kılıcı'ya oku(fincan) geldi. Resul dayı sırtına bir tulum bal sarındı, Sırım'ı ardına düşürdü, güreşe götürdü.

Resul dayı, Sırım'ı başa çıkardığı zaman, meydan yerinde onu kendi eliyle yağladı. Fakat öteden İbecik'li Kara Mustafa pehlivan bağırdı:

-Kabak kökeni değildir, Resul dayı, Pehlivan dediğin her yerde bitmez, o İbecik'e vergidir!

Resul dayı İbecikli ünlü Şevki Pehlivanla Sırım'ı yan yana getirdi, ellerini iki pehlivanın omzuna koydu, okşadı:

*Kılıcı'dan çıkmış bir kartal,
Kanatları dokuz kantar.
Buna Sırım pehlivan derler,
Adamın karnını yırtar,
Hay hay pehlivanım!
Şevki pehlivanda beş karış yargın var,
Maşallah demeyene dargın var,
Hay hay pehlivanım!
Altundayım diye yerinmen,
Üstüneyim diye sevinmeni
Toklu gibi tokuşun,
Aslan gibi güreşin,
İkisine de maşallah! (SK:55)*

6.10.HAYVANLAR

Halk geleneklerinde, inanışlarında cesitli özellikleriyle değerlendirilen hayvanların efsane ve mitolojiden gelen anlamlarının yanında, halk tarafından yüklenen inançlarla da beslenen yanları vardır:

Geyran dağlarında ala kumaş gibi kolan kolan tüylü kaplan varmış. Yumulduğu zaman yumruk kadar kalır, uzandığı zaman on kulaç olurmuş. Kayadan kayaya ok gibi uzanır, yapıştığı kayadan öte tarafa , arkası üstü geyik

tekeleri devrilirmiş. Tekeler, uçurumdsn Üzümlü ovasına inerken, daha havada canı çıkarmış. Uluduğu zaman gebe kadınların çocukları düşermiş. Geyran kayalarında kartallar kaplumbağa parçalar, tavşan kellesi kırarmış. Ormanlarında geyik tekeleri toşuşur, çatal boynuzlar dal keser gibi takıldarmış. Geyran dağının tepesine çıkılsa İstanbul şehri görünürmüş.

Yumruk kadar taşlar kaplan olur, Körmen dağında bizi kovalardı. Zühre bir tesbih ormanına sokulurdu. Ben de onun göğsüne sokulur, boynunun altına solurdum.

Salacak kayalarında Geyran kartalları gibi dolana dolana sarı ot toplar, Mersincik bahçelerinde geyik tekeleri gibi oğlak toşuşturur.(DD:16)

Kel Velinin kör deveyi Bozuk bağda ıktırıp üç beş çocuk üzerine heybe gibi binerken, deve koştı biz sallandık...Körmen dağlarında urgan urgan uzamış ağı böceklerine (tırtıl) ayak uzatıp topuk ısırttığım..(SK:25)

Sarıya çalar, yaryassı, küskütük bir danası vardı. (sK:25)

Daha Gölcük'e varmadan Küçük Çalca kıyılarında keklikler şakırdamaya, kara sarnıçta tavşanlar güpürdemeye başladı . Tüfek sıkladı. Paşa dövüştüden dolandı. Kayalarda gezerken bir geik tekesi buldu. (SK:27)

Hasanların Ese ile köye gidiyoruz. Ben attayım, o katırda.(SK:39)

-Bak oğlum, bunun burasına Kılıkıstı demişler, adım başına kaplan çıkar. Burada Şam yılanı olur, dört kulaç, vurduğu adama anam babam dedirtmez, yarım yufka yedirtmez. Alt tarafımızda Ballık deresi vardır, ayı çok olur, bir rastlarsa adamın belini kırar, gözünü dört aç amma bunlar bir şey değil, şimdiki zaman ne zaman seferberliğin civ civ dediği zaman.(SK:54)

6.11. MESLEKLER

Cahit Beğenç'in eserlerinde kültürel zenginlik ve çeşitlilik olarak kullandığı halk meslekleri anlatılarda önemli yer tutar.

Zührenin yirmi bir yıldır "Zinem" diye sevdiği "tekem" diye beslediği "oğul" ilkin tarlasına demetçi, sonra evine hizmetçi, daha sonra da karısı ile kızına bekçi olarak girdi.(SK:23)

Dombal Dede, yer gök gezmiş, Seferberlik alevlenmiye başladığı zaman, köyde muhtarlık yapmıştı. (SK:26)

Düzçamlık'tan geçtik. Üzümlü beline vardık. Yıkık değirmen vardır, onun üstüne geldiğimizde iki jandarma, aralarına kelepçeli birini almışlar(SK:40)

-Şu hırsıza bak hele gene kim bilir kimin malını çaldı da alıp giderler, dedi.(SK:40)

Müddeiumumi, hükümet doktorunun raporunu süzüyor gözü şu satırlar arasında büyüyordu.(SK:45)

Yörükoğlu'nu vurdular diye haber gelince Üzümlü nahiye müdürü kasabaya telefon etti, sonra yanına dört jandarma alarak Perçenek'ten geçti. (SK:56)

Kasabadan keşifçiler geç çıktı. Ölçtüler, biçtiler, yazdılar, çizdiler (SK:57)

Resul dayı: "Bir de benim çobana soralım bakalım" dedi.(SK:59)

6.12. AKRABALIK

Cahit Beğenç'in, yaşadığı coğrafyadaki kahramanları anlattığı eserlerinde akrabalık adlarına çokça yer verilmiştir.

Şaban babalık etti, Murat evlatlık. Zühre çoluğa çocuğa karıştı ama Koyuncularla barışmadı. (SK:22)

Zührenin oğluna yalnız kızkardeşinin anasını değil öteki Koyuncuların evlerindeki de beklemek düştü. Koyuncuların dam dolusu "kancık" . Üç birinde var beş birinde varsekiz, bir de birinde dokuz. Şehirden gelenlerle kırkık zülüflü, yumruk göğüslü gelinler hesapta yok.(sK:24)

-Sizi gidi terbiyesizler, tet, sus! O sizin ninenizin ebesi, bir daha görmeyeyim ha! Diye görüniverdi(SK:24)

O akşam Dombal Dede, saban demirini toprağa gömmedi, sabanda unuttu. O akşam Eşe Nine, yalabık ineğin sütünü toprağa sağdı. (SK:26)

Oğul uşak, çoluk çocuk savruldu ..(SK:27)

Köylüler Dombal Dede'nin ömründe ilk defa olarak ağladığını gördüler.

Çocuk Memiştendi. Çünkü yavrunun çenesi çataldı. Çatallar sülalesine bir can daha katmıştı. (SK:31)

Senin gibi böyle efendiye mehel münasip diye bu kızcağızı bulmuş. Bunun üç dene de ecesi(ağabeyi) varmış, hepside eli tüfekli beli bıçaklı. Bakalım soyunu sopunu, huyunu tüyünü öğrenelim de öyle verelim demişler(SK:37).

SONUÇ

Türk kültür hayatında unutulmayacak izler bırakan Cahit Beğenç, roman, hikâye, masal, mitoloji, gezi yazısı türlerinde vermiş olduğu eserlerinde akıcı üslûbu, gerçekçi anlatımı ve doğup büyüdüğü İncirköy yöresi ağzının kelimelerini maharetle kullanmasıyla edebiyatımızda boşluğu kolay kolay doldurulmayacak bir yer edinmiştir.

Cahit Beğenç'in gerek Selam Dergisindeki yazılarından gerekse gezi yazıları ve hikâye türündeki kitaplarından 1900'li yıllardaki Anadolu'nun sosyal yaşantısını görmek mümkündür. Selam Dergisindeki yazılarında köye yönelik fikriyle köylü sınıfın sorunları ele alınmış, hikâye, masal, şiir, türkü, mani, tekerleme gibi anlatılarla derginin içeriği zenginleştirilmiştir. Hikâye ve gezi yazısı türlerindeki çalışmalarında, o dönemde sosyal hayatta karşılaşılan halk edebiyatı ve halkbilimi unsurlarını yoğunlukla ve çağına uygun olarak mükemmel bir şekilde kullanmıştır.

Cahit Beğenç eserlerinde kahramanlarını yöre ağzıyla konuşturmuş, böylelikle anlatımına zenginlik kazandırmıştır. Kişilerin yapılarına uygun olarak veya o yörenin ağız yapısından kaynaklanan değişik konuşma biçimleri ve çağırımları aktararak metinlere kültürel zenginlik kazandırmıştır. Cahit Beğenç, eserinin niteliğine göre kahramanlarının yöresine ait değişik konuşma ve çağırımları kullanmıştır.

Cahit Beğenç'in hikâyelerinde ve gezi yazılarında gündelik hayatı işlediği için halk bilgisi unsurlarını yoğun olarak kullanmıştır. İnanışlar içinde en sık karşılaştığımız türlerden birisi de dinî ve mitsel inanmalardır. Din mitolojik bir niteliği de bünyesinde barındırdığı için her zaman inanışlara kaynaklık etmiş, Cahit Beğenç, içinde yaşadığı toplumun yaşantısını hikâyelerine aktardığı için o toplumdaki dinî inanışları eserlerinde anlatılan konu ile bütünlük sağlayacak şekilde kullanmıştır.

Halk edebiyatının en önemli konularından masal, Beğenç'in incelediğimiz eserlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Ablasından ve annesinden dinlediği masalların kurgusal yapısında değişiklik yapmadan, özgün bir biçimde eserlerine aktarmıştır. Yazar masal türüne yer verdiği eserlerde âdeta masal anlatıcısı

konumunda karşımıza çıkmaktadır. Sedef Kız ve Kuru Kelle masallarında Doğu masallarından yararlanırken; Siğirli İğ, Kuru Kelle Kız Kuşu anlatılarında Batı masallarının etkisi bulunmaktadır.

Cahit Beğenç'in hikâyelerinde ve derlemelerinde Anadolu'nun sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili çok önemli bilgilere yer verilmiştir. Doğum, ölüm, evlenme adetleri, inanç yapıları, türküler, tekerlemeler, atasözü ve deyimlerin yoğun olarak kullanılması, çeşitli yörelerin ağız özelliklerini aktarması açısından eserleri oldukça önem taşımaktadır.

Cahit Beğenç'i başarılı kılan taraflardan en önemlisi de şüphesiz folklorik unsurları eserlerine taşımasıdır. Bu unsurlar yazarın eserlerinin etkisini tartışılmaz şekilde arttırmış ve onu halka yaklaştırmıştır.

Çalışmamızda yazarın eserlerini bu yönde inceledik ve çalışmamızın sonucunda metin merkezli araştırma yöntemiyle taranan 5 gezi, 3 hikâye, 1 roman, 4 masal, 1 mitoloji kitabının yanı sıra denemeleri ve dergilerde yayınlanan hikâyelerinde, halk edebiyatı türlerinden mani, ninni, tekerleme, ağıt, efsane, atasözleri, deyimlerin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. Halk Bilimi unsurları açısından ise geçiş dönemlerine ait unsurlara , çeşitli dinî inanmalara, uğur- uğursuzluk, büyü, ilenç, rüya, müjde, nazar gibi geleneksel inanmaların eserlerinde önemli bir yer taşıdığı gözlemlenmiştir. Eserlerin türlerine göre bir değerlendirme yaptığımızda halk bilimi unsurlarının hikâye, deneme ve gezi yazılarında daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- ALANGU, Tahir (1983), *Türkiye Halk Folkloru Elkitabı*, Adam Yay., İstanbul.
- ARTUN, Erman (2005), *Türk Halkbilimi*, Kitabevi Yay., İstanbul.
- ASLAN, Ensar (2003), *Halkbilimi Araştırmaları 1*, Diyarbakır Dicle Üniv. Eğitim Fakültesi Yay.
- BAYKURT, Şerif (1976), *Türkiye'de Halkbilim*, Kalite Matbaa, Ankara.
- BEĞENÇ, Cahit (1943), *Sedef Kız*, Titaş Basımevi, Ankara.
- _____, (1974), *Anadolu Mitolojisi*, MEB, Ankara.
- _____, (1948), *Deli Dere*, Ulus Basımevi, Ankara.
- _____, (1994), *Denemelerim*, Fethiye Belediyesi Kültür Hizmetleri, Fethiye.
- _____, (1949), *Diyarbakır ve Raman*, Ulus Basımevi, Ankara.
- _____, (1965), *Ekmekçi Kadın*, Başkent Yay., Ankara.
- _____, (1950), *Kayseri*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara.
- _____, (1969), *Koca Küp*, Ülker Matbaa, Ankara.
- _____, (1968), *Sarı Çamın Hikâyesi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- _____, (1952), *Söğüt*, Başkent Yay., Ankara.

_____, (1945), *Toroslardan Aşağı*, Doğu Basımevi, Ankara.

_____, (1944), *Yol Üstü*, İmge Basımevi, Ankara.

BORATAV, Naili Pertev (1992), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Tarih Vakfı Yay., İstanbul.

ÇOBANOĞLU, Özkul (1999), *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yay., I. Baskı, Ankara.

_____ (2003), *Türk Halk İnançları ve Memoratlar*, Akçağ Yay., Ankara.

ÇINAR, Ali Abbas (2007), *Muğla ve Çevresi Sözlü Kültürü ve Toplumsal Değerleri*, Muğla Belediyesi Yayınları, Muğla.

ÇORUHLU, Yaşar. (2002), *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yay., İstanbul.

EKİCİ, Metin (2004) , *Halk Bilgisi Derleme ve İnceleme Yöntemi*, Geleneksel Yay., Ankara.

ELÇİN, Şükrü (2000), *Halk Edebiyatı Araştırmaları I-II*, Akçağ Yay., Ankara.

ELİADE, Mircea (1999), *Şamanizm*, (Çeviren: İsmet Birkan), İmge Yayınları; Ankara.

_____ (1994), *Ebedi Dönüş Mitosu* (Çeviren: Ümit Altuğ), İmge Yayınları; Ankara.

ERGİN, Muharrem (1958), *Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile)*, TTK Basımevi, Ankara

ERGİN, Muharrem (1963), *Dede Korkut Kitabı II, (İndeks-Gramer)*, TTK

Basımevi, Ankara

ERGİN, Muharrem (1981), *Dede Korkut Kitabı*, Boğaziçi Yay., İstanbul.

EVLİYAOĞLU, Sait - Baykurt, Şerif (1988), *Türk Halkbilimi*, Ofset Yay.

GÖZAYDIN, Nevzat (1992), “*Yine Folklor Üzerine*”, Türk Dili, Sayı: 486 .

GÜNAY, Umay (1987), “*Folklor Nedir?*” Türk Folklor Araştırmaları, Ankara.

HANÇA, Baki Bora (2001), *Bir Folklorcu Olarak Yusuf Ziya Demircioğlu*, Muğla.

KALAFAT, Yaşar (1996), *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

KAPLAN, Mehmet (1998), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar, Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, II. Baskı, Ankara.

KARADAĞ, Metin(1989), *Halkbilimine Giriş*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Ankara.

KAYA, Doğan- KOZ, M. Sabri (2000), *Halk Hikâyeleri*, Kitabevi Yay., İstanbul.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler/İsimler/Eserler/Terimler) (1998), “*Ninni maddesi*” C. 7, Dergâh Yay., İstanbul.

KILIÇ, Ayşegül Cabur (2006), *Tarık Buğra'nın Romanlarındaki Halk Bilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme*.

OĞUZ, M. Öcal (2004), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara.

OĞUZ, M. Öcal (1999a) ,*Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*,

Akçağ Yay., Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin (1991), *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı, Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin (1993), *Türk Mitolojisi*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay., TTK Basımevi, Ankara

ÖRNEK, Sedat Veyis (2000), *Türk Halkbilimi*, İş Bankası Yay., Ankara.

ÖZBEK, Mehmet (1994), *Folklor ve Türkülerimiz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

ÖZKANLI, Cahit (1943), *Yayla Çiçeği*, Fethiye Belediyesi Yay., İzmir.

SAKAOĞLU, Saim (1980), *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi Ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Ankara.

SAİNT YVES (1951), *Halkbilim Elkitabı*, (Çev. Bilal Aziz Yanıkoğlu), Haşet Kitabevi, İstanbul.

SAKAOĞLU, Saim (1985), “Derleme ile İlgili İlk Anketler, İlk Geziler, ve Derleme Bibliyografyası” , *Türk Halk Folkloru Araştırmaları*, Kültür ve Turizm Bak., Milli Halk Folkloru Araştırma Dairesi Yay., 61, Ankara.

SEYİDOĞLU, Bilge (1992) , *Mitoloji Üzerine Araştırmalar*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum.

SERNİKLİ, Güner (1976), “Türkiye’de Halkbilimi Alan Araştırmaları Üzerine İlk Düşünce ve Uygulamalar” Halkbilimi, S.22.

SERNİKLİ, Güner (1978), “Türkiye Halkbilimi Alan Araştırmaları Üzerine İlk Düşünce Ve Uygulamalar” Halkbilimi, S. 42.

ŞAKİROĞLU, Mahmut H. (1996), 'Halkevi Dergileri ve Neşriyatı', *Kebikeç*, S. 3.

TAN, Nail (1995), *Folklor(Halkbilimi) Genel Bilgiler*, genişletilmiş 3. B., ,Yayılım Matbaası,.istanbul.

TÜRKÇE SÖZLÜK (1998), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.

TÜRKEŞ, Ünal (1971), *Muğla İli Toplum Yapısı Araştırmaları (1) (Yerkesik)*, İstanbul.

TÜRKMEN, Fikret (1992), *Sahada Folklor Derleme Teknikleri*, Ege Üniv., Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir

TORUN, Ali-A.Güzel (2003), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yay., Ankara.

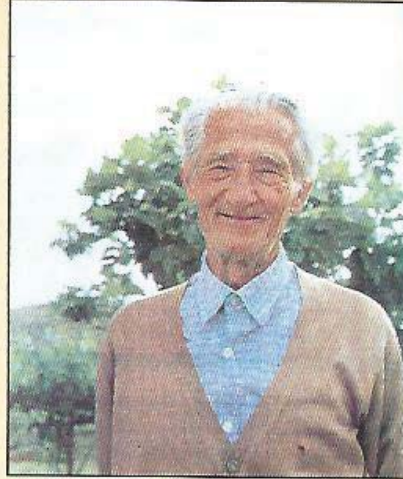
ÜLKÜ TAŞIR, M. Şakir (1972), *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnoğrafya Çalışmaları*, Başkanlık Basımevi, Ankara.

YILDIRIM, Dursun (1983), "Türkiye'de Halkbilim Araştırmalarının Gelişme Devreleri" *Şükri Elçin Armağanı*, Ankara .

EKLER

Cahit BEĞENÇ

Kültür Köşesi

Cahit BEĞENÇ (1910 - 1994)

Fethiye'nin İncir Köy'ünde doğdu. İlk öğrenimini Fethiye'de, orta ve lise öğrenimlerini İzmir'de yaptı. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Fransız Dil ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı.

Beğenç'in telif ve tercüme 20 kadar yayınlanmış kitabı vardır. "Sedef Kız" isimli öykü kitabıyla 1943 yılında Türk Dil Kurumu'nun ilk ödülünü aldı. Basın Şeref Kartı sahibi olan Beğenç'in muhtelif dergi ve kitaplarda yayımlanmış öykü ve yazıları yüzleri aşıyor.

Beğenç'in en büyük destekçileri eşi, oğlu ve kızıdır.

Onu daha iyi anlayabilmek için, 20 Aralık 1999 tarihinde mezarı başında yapılan anma töreninde, Belediye Başkanı Behçet SAATCI'nın konuşmasının tam metnini sunuyoruz.

- "Rahmetli Cahit Ağabeyimizi kaybettiğimizizin beşinci yılı. Eşine, çocuklarına ve dostlarına baş sağlığı ve sabırlar diliyorum.

Cahit Amca'yı anlatmak zor tabiki. Biz Cahit Amca ile oturduk, sohbet ettik, yemek yedik-içtik, çok anılarımız var.

Cahit Beğenç Ağabeyimiz aramızdan ayrılıp, kendi ifadesiyle en büyük mechule doğru yola çıktığında henüz ve malesef önemi anlaşılabilmiş değildir. Şimdi olduğu gibi. O, 85 yıllık ömründe hep kendi kıyısında odaklanmaktan uzak kalmayı tercih etmiş ve merkez olmaktan kendini ımtına etmiştir.

Pek çok kitabı yayınlandı. Köy hikayeleri, gezi yazıları, romanlar, masallar, sosyal bilim eserleri, "Kuğunun Son Çılgığı" diyebileceğimiz son eseri ise Osmanlıca yazılmış müsveteler. Bu müsveteler bir ilgilinin ilgisini beklemektedir. Bu yayınlanmamış eser çevre üzerine idi. Bir araştırmacı yazarımız onun için, "Türkiye'de yetişen birkaç sosyologdan biridir" demiştir. Yazılarında folklor, mitoloji, bilim, felsefe ve din içindedir. Ama öyle bir edebiyatla yazılmıştır ki; çocukta onu anlayabilir, âlimde. Ve kendi ifadesi ile; "Her şeyi bir yanadır, o dili bir yana."

Cahit Beğenç, bir dilciydi, etimologdu. Kütüphanesi neredeyse büyük bir sözlükten ibaretti.

1910-1994

Cahit Beğenç İle Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesindeki Arkadaşları

Cahit Beğenç'in Ulus Gazetesindeki Yazı Hayatına Başladığı Yıllar 1945

Beğenç 1992 (İncirköy)

Vefatından Bir Yıl Önce "Denemelerim" Kitabını Derlerken (1993)

Eşi (solda) ve Sevenleri 1995

Fethiye Kültür Müdürü Sabahattin Güzel

İncirköy İlköğretim Okulu Öğrencileri

Fethiye Belediyesinin 2012 Yılında Düzenlemiş Olduğu Anma Töreninden

Cahit Beğenç'in Unutulmaması Adına Çok Uğraş Veren Fethiye Belediye Başkanı
Behçet Saatçi

Beğenç'in İlkokulu Olan İncirköy Okulunun Öğrencileri Anma Töreninde

Cahit BEĞENÇ

Kültür Köşesi

İngilizce-Fransızca, Fransızca-Arapça, Arapça-Farsça, İngilizce-Latince, İtalyanca sözcükler, sözcükler... Ortak dilimize ait kavramları ve onunla birlikte yüklendikleri anlamları... Kavramları ve kuramları birer birer kaybettiğimiz günümüzde, Cahit Beğenç'in bu yönü bile ne anlamlı bir mesaj değil mi?

Türkiye'de gazetecilik üzerine ilk

bilimsel tez o'na aittir. İngilizce öğretime yönelik "English-Türklish" dergisini ilk o yayınlamıştır.

Türk Dil Kurumu, ilk hikaye ödülü sahibidir. 1943'de "Sedef Kız" ile... Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fransız Edebiyatı birinci dönem mezunlarındandır. Ticaret Turizm Yüksek Dili - Öğretmen Okulu'nda, Fransızca, Beşeri Münasebetler ve Halkla İlişkiler dersleri vermiş, Zafer Mühendislik ve Mimarlık Okulu'nda ve Başkent

Gazetecilik Okulu'nda öğretim görevlisi olmuştur. Ankara Radyosu'nda, Köy Saati sunuculuğundan, "Johnson Ailesi Türkiye'de" adlı turizmle ilgili sözlü yayıncılığa kadar çeşitli konularda ve zamandaşlarının yetişemediği konuları Türkiye gündemine getirerek, bir öncü gazetecilik rolü ifa etmiştir.

O, Milli Şef Zamanı'nın çok kıymet verilen bir gazetecisidir. Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Mehmet Kemal Beğenç, ağabeyimiz hakkında şöyle der; "Beğenç o kadar meşhurdur ki, Devlet Başkanından sonra O'nun sözü geçerdi. Fakat o ününü hiç kullanmadı. Fikir ve eserlerini yaygınlaştırmak için, hiç iddialı özel çaba harcamadı. Gazeteci idi ama, medyatik olmadı." Burada safi bir tavır yatmaktadır. Bu dikkate değer bir husustur. Gazete, medyacılık, reklam, propaganda batı

medeniyetinin doğurduğu kurumlardır. Dayatmacı karaktere haizdirler. Cahit Beğenç ağabeyimiz, bu kurumları bilen, öğreten bir öğretmendir. Ancak, hayatı bir halk adamı olarak yaşamıştır. Yunus'ca yaşamıştır. Bilgisini dayatmamıştır. Talep edene, talep ettiği kadar sunmuştur. Bu çok önemlidir. Burada şunu belirtmek istiyorum. Şahsım olarak ben Cahit Amca'ya sormadan hiç bir bilgi alamamıştım. Şahsım olarak, ama sorarak, sorduğumuz işin kalitesi kadar, sorduğumuzun hacmi kadar birşeyler verirdi bize. Bu da enformasyon zehirlenmesi yada enformasyon kirliliğinin yaşandığı günümüzde verilmiş ayrı bir mesajdır.

Cahit Beğenç, Türkçe'yi Dede Korkut'tan sonra en güzel biçimde kullanan ve bu haliyle uğrunda Endüstri kurulması icap eden bir şahsiyettir. Bu çağdaş Dede Korkut, Yunus ruhlular halk adamı 20 Aralık 1994 günü dostlarını ziyaretten evine dönmek için belediye otobüsüne binmek isterken, kaldırım kıyısına düşüp bir garip gibi ölüvermiştir. Şimdi, o "Bizim Köy" dediği büyük şehirlerden çok uzakta, burada, koca dağların arasında, ormanların içinde, üst yanı bodur meşeli, alt yanı çimen döşeli İncirköy'ünde, mezarlığında ebedi istirahatgâhındadır.

Şu an yaptığımız gibi anma törenlerinde rahmetlinin arkasından okunan dualar, bir geleneği

yerine getirmekten fazla bir işlev görmemektedir. Rahmetlinin ruhuna birşeyler ulaşmasını istiyorsak, bu onun fikirlerini ve mesajlarını topluma ve gelecek kuşaklara ulaştırılması ile mümkün olur. Belediyemiz bu konuda yapılacak çalışmaların ve çalışmaların önünü açacak,

destekçi olacaktır.

Aynı çabayı resmî ve sivil toplum kuruluşlarından da beklemekteyiz. Fethiye'nin yüzyıllardır içinde yetiştirdiği, ülke çapında kaç aydınımız var ki...

Allah O'na sonsuz rahmet eylesin..." AMİN.

Behçet SAATÇI
Fethiye Belediye Başkanı

Behçet Saatçi'nin Cahit Beğenç'in Ölümünün Ardından Kaleme Aldığı Nekroloji

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : ALEV ÖZTÜRK

Doğum Yeri : DENİZLİ

Doğum Yılı : 20.09.1986

Medeni Hali : BEKÂR

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise(2004) : MUĞLA ANADOLU LİSESİ

Lisans(2009) : SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Yabancı Dil : İNGİLİZCE

MESLEKİ BİLGİLER

19...-19.... : _____

19...-19... : _____